

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)
Vol. 12 No. 1 (January - June 2024)

ISSN 2774-0277 [Print]

ISSN 2985-1246 [Online]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 [มกราคม – มิถุนายน 2567]

วารสารวิชาการ ราย 6 เดือน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

[กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ]

ศาสตราจารย์ ดร.วิบูลย์ ตระกูลฮุ้น
รองศาสตราจารย์ ดร.กาสะกั เตชะขันหมาก
รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา ชูมนาเสียว
รองศาสตราจารย์ ดร.รติชัย รถทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เครือเย็น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชัย กุลตวนิช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ แก้วบุญมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินดา สมประจบ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลดาวลัย แก้วศรีนวล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภูพงษ์พันธุ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชนา พานิช

มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

[บรรณาธิการบริหาร]

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคิน โชติเวศย์ศิลป์

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[บรรณาธิการประจำฉบับ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสณพิทักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ประจำกองบรรณาธิการ]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภกานต์ นานรัมย์

อาจารย์ ดร.ณรงค์ คุ่มมะณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรธิป ปิตินนบดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกัลยา คงประดิษฐ์

อาจารย์ ดร.ชญาพัฒน์ เลิศอำนาจกิจเสรี

อาจารย์กุลธิร์ บรรจุแก้ว

อาจารย์ภูมินทร์ วาดเขียน

อาจารย์วรางคณา ปัญญาณี

อาจารย์ ดร.ศิรินทร์ แสงเพชร นาเรือง

อาจารย์ ดร.รวมศักดิ์ เจียมศักดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[พิสูจน์อักษรภาษาอังกฤษ]

อาจารย์ศิริวิมล นกทรัพย์

อาจารย์วราภรณ์ สืบวงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[จัดรูปเล่ม]

นางสาวรมย์วิ โพธิ์คำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[ออกแบบปก]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เด่นเดือน เลิศทยากุล ไชยยะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[สำนักงานวารสาร]

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ถนนปรีดีพูนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000
โทร. 0 3527 6555 ต่อ 4523
โทรสาร. 0 3524 5400
E-mail: husoarujournal@aru.ac.th

[สถานที่พิมพ์]

บริษัท เดแน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส จำกัด
เลขที่ 99/164 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 0 2575 1791 3
โทรสาร 0 2575 1791 3 ต่อ 16
Email: protexts@hotmail.com

เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

[บทบรรณาธิการ]

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันได้ดำเนินการตีพิมพ์เป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2567 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์จะได้รับการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความจากหลากหลายสถาบันอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมีคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งวารสารฉบับนี้ยังได้รับการรับรองมาตรฐานจาก (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) ในกลุ่มที่ 2

สำหรับในฉบับนี้มีบทความวิจัยจำนวน 6 เรื่อง ประกอบด้วย (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี (2) คุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลระเม็ง อำเภोधุมเพียร จังหวัดอ่างทอง (3) บทวิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การบริหารงานของ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (4) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ (5) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีบทความวิชาการอีก 2 บทความได้แก่ (1) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ตำบลอาฮีอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน และ (2) ทฤษฎีผัสสาสัมพันธ์กับแนวทางและความเป็นไปได้ในการศึกษาดีไอเอ ASMR

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอขอบคุณผู้ประพันธ์บทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมพิจารณาบทความในฉบับนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านทุกท่าน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครวิทย์ ศาสตนพิทักษ์)

รองคณบดี ฝ่ายวิชาการและวิจัย

บรรณาธิการ

[สารบัญ]

บทความวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่
จังหวัดอุดรธานี

บุญเพ็ง สิทธิวงษา -- ภัทรพล เสริมทรง -- ไกรสร เดชลิ้มมา -- อาทิตย์ แสงเงว 1

คุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

แพรวพัฒตรา สุพรรณนอก -- อภิชาติ พานสุวรรณ 13

บทวิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ภายใต้การบริหารงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

วรธา มงคลสืบสกุล 31

ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ภาคิน โขติเวศย์ศิลป์ -- ลีอร หาสาส์ศรี 47

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน
ระดับชั้นประถมศึกษา

เฉลิมพล ศรีต้นดา -- ชรินทร์ มั่งคั่ง -- แสง แสงบุตร 65

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล
โคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พัชรพร เทพทอง -- อภิชาติ พานสุวรรณ 79

บทความวิชาการ

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ตำบลอาฮีอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กับแนวทาง
การจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน

ไทยโรจน์ พวงมณี 95

ทฤษฎีผู้สสารณกับแนวทางและความเป็นไปได้ในการศึกษาวิดีโอ ASMR

วิธนาฐ พัทธวงค์วาน -- โกศล โอมพรนุวัฒน์ 121

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสาร

146

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

Factors Affecting Accident Prevention and Reduction Behaviors on the
Roads of the People in the Area of Udon Thani

บุญเพ็ง สิทธิวงษา | Boonpeng Sittivongsa

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย;
Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University, Thailand.

ภัทรพล เสริมทรง | phattarapon sermsong

คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง, ประเทศไทย;
Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus, Thailand.

ไกรสร เดชสิมมา | Kraisorn Dessimma

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย;
Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University, Thailand.

อาทิตย์ แสงเงว* | Artit Saengchawek

คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง, ประเทศไทย;
Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus, Thailand.

*Corresponding author email: artit.saengchawek@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study behaviors to prevent and reduce road accidents, factors affecting behavior to prevent and reduce road accidents and guidelines for developing behavior to prevent and reduce road accidents among people in Udon Thani province. It is a mixed method consisting of quantitative research and qualitative research. The sample group consisted of 400 citizens and 10 government officials, peacekeeping officers, local government officials and community leaders. Research tools are questionnaires and interviews. Data were analyzed by calculating frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis and descriptive data analysis. The results of the research found that 1) People have overall

Received: August 7, 2023 Revised: September 21, 2023 Accepted: October 22, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.1>

road accident prevention and reduction behavior at a moderate level with the average of law enforcement behavior being the first priority and followed by surveillance and awareness raising. 2) Factors in the roles of network partners, local role and public participation affects people's behavior in preventing and reducing road accidents with statistical significance at the 0.05 level. 3) Guidelines for developing behavior to prevent and reduce road accidents. There are 3 aspects: (1) Law enforcement: drive carelessly, be mindful and concentrate while driving, follow traffic rules and bring the law into force in the community in a concrete way (2) Surveillance aspect: create careless behavior or driving, don't use your phone while driving, by studying the traffic manual and traffic laws, drive according to traffic rules, understand how to use the law and providing serious knowledge about traffic laws and (3) Creating awareness: prepare a traffic law manual for the public, warn motorists to use high-risk roads to prevent and reduce accidents, and plan, implement and evaluate results.

Keywords: Accident Prevention, Accident Reduction, Road Accident

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน และแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชน จำนวน 400 คน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่นและผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนโดยรวมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านการบังคับใช้กฎหมายเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านการเฝ้าระวังและด้านการสร้างจิตสำนึก 2) ปัจจัยด้านบทบาทของภาคีเครือข่าย ด้านบทบาทของท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) แนวทางการพัฒนา

พฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน มี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ขับขี่อย่างไม่ประมาท มีสติและสมาธิในการขับรถ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และนำกฎหมายมาบังคับใช้ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (2) ด้านการเฝ้าระวัง สร้างพฤติกรรมหรือการขับขี่โดยไม่ประมาท ไม่ใช่โทรศัพท์ขณะขับรถ โดยศึกษาคู่มือจราจรและกฎหมายจราจร ขับขี่ตามกฎหมายจราจร ทำความเข้าใจในการใช้กฎหมาย และจัดให้ความรู้เรื่องกฎหมายจราจรอย่างจริงจัง และ (3) ด้านการสร้างจิตสำนึก จัดทำคู่มือกฎหมายจราจรให้กับประชาชน ตักเตือนผู้ใช้รถใช้ถนนจุดเสี่ยงเพื่อป้องกันและลดอุบัติเหตุ วางแผนดำเนินการและประเมินผล

คำสำคัญ: การป้องกันอุบัติเหตุ, การลดอุบัติเหตุ, อุบัติเหตุทางถนน

บทนำ

การสร้างพฤติกรรมการป้องกันควบคุมการเกิดอุบัติเหตุด้วยวิธีต่าง ๆ ที่จะมีอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ทั้งการเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในชุมชนและลดอัตราการเสียชีวิต โดยอาศัยกลวิธีของภาคีเครือข่ายในชุมชนหรือระบบการป้องกันอุบัติเหตุภาคประชาชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายชุมชนในแต่ละพื้นที่จึงทำให้ชุมชนในหมู่บ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการช่วยเหลืองานด้านการป้องกันและลดอุบัติเหตุ โดยได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในชุมชนที่ตระหนักถึงปัญหาของการเกิดอุบัติเหตุในชุมชนตนเอง ซึ่งประชาชนส่วนมากเป็นผู้ตระหนักถึงปัญหาด้วยตนเอง โดยเป็นบุคคลที่รู้ถึงกลไกสำคัญในการดำเนินงานด้านการป้องกันอุบัติเหตุ คือ ภาคีเครือข่ายในชุมชน ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านของการป้องกันและลดอุบัติเหตุ เบื้องต้นในการเสียชีวิตของประชาชนในชุมชน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานป้องกันและลดอุบัติเหตุ และคุณภาพชีวิตโดยใช้ระบบและกระบวนการที่มีตัวชี้วัดอย่างมีประสิทธิภาพ ดูแลสิทธิประโยชน์ของประชาชน และคอยให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านในเรื่องหรือปัญหาการป้องกันและลดอุบัติเหตุในเบื้องต้น (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554)

รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขกำหนดวิสัยทัศน์ว่าในทศวรรษต่อไปคนไทยทุกคนจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายคือประชาชนต้องมีอายุยืนในระยะประมาณ 72 ปีต่อบุคคล ดังนั้น ภาคีเครือข่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการดำเนินงาน

ประสานงานระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ เพื่อการเฝ้าระวังป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุในชุมชนของประเทศให้มีประสิทธิภาพ และมีมาตรการในชุมชนที่จะต้องช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุตามท้องถิ่นของประชาชนในชุมชน โดยกระทรวงสาธารณสุข มีโครงการส่งเสริมเชิงรุก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติการเชิงรุกในการป้องกันและลดการเกิดอุบัติเหตุของประชาชนในท้องถิ่น จากงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดอุบัติเหตุที่สะท้อนปัญหาในชุมชนเป็นอย่างมาก (สำนักงาน ปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2545)

จังหวัดอุดรธานีมีการรณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันและลดอุบัติเหตุ ดังนั้น ภาครัฐ เครือข่ายจึงควรมีบทบาทอย่างยิ่งในการป้องกันและลดอุบัติเหตุให้กับประชาชนในหลายด้าน และเพิ่มการประชาสัมพันธ์รณรงค์ในแนวทางพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่อย่างปลอดภัย เพื่อการป้องกันและลดอุบัติเหตุที่เผยแพร่สู่ชุมชนว่ามี การดำเนินการมากน้อยอย่างไร เพื่อประโยชน์และชีวิตของประชาชนในชุมชนและเกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันการบาดเจ็บทางถนนตามศักยภาพและบทบาทหน้าที่ที่กำหนด โดยเน้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการรับรู้ปัญหาในชุมชน เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ แล้วนำมากำหนดเป็นแผนงาน แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนของเครือข่ายป้องกันการบาดเจ็บทางถนนอย่างยั่งยืน (วันทนา ไชยสารพันธ์, 2563)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ที่อาจมีผลต่อพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีว่ามีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับใด ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง และแนวทางการพัฒนาพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีควรเป็นอย่างไร โดยคาดหวังว่าจะสามารถหาแนวทางพัฒนาพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จำนวน 1,390,456 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จำนวน 400 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งครอบคลุมข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ด้านการเฝ้าระวัง และด้านการสร้างจิตสำนึก ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นจึงนำเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.85 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนในเขตชุมชนตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบและรับแบบสอบถามกลับคืน แล้วตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยใช้การคำนวณความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การคัดเลือกหรือคุณสมบัติของอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งเป็นผู้รู้เกี่ยวกับกฎหมายจราจรและแนวทางพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในแนวทางพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ โดยพิจารณาจากความสามารถในการให้ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย การเฝ้าระวัง และการสร้างจิตสำนึก

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งครอบคลุมประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ด้านการเฝ้าระวัง และด้านการสร้างจิตสำนึก

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานและนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตนเองเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นจึงแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะของตนเองอย่างเต็มที่

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การคัดเลือกและจำแนกข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ การจัดทำบรรณาธิกรณข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.04$) โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ได้แก่ ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ($\bar{x}=3.08$) ด้านการเฝ้าระวัง ($\bar{x}=3.03$) และด้านการสร้างจิตสำนึก ($\bar{x}=3.01$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบทบาทของภาคีเครือข่าย ด้านบทบาทของท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.496, 0.258, 0.320 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านบทบาทของภาคีเครือข่ายส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 1 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 2 และปัจจัยด้านบทบาทของท้องถิ่นส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 3

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า มีแนวทางแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ขับขี่อย่างไม่เหมาะสม มีสติและสมาธิในการขับรถ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และนำกฎหมายมาบังคับใช้ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม 2) ด้านการเฝ้าระวัง สร้างพฤติกรรมหรือการขับขี่โดยไม่เหมาะสม ไม่ใช้โทรศัพท์ขณะขับรถ โดยศึกษาคู่มือจราจรและกฎหมายจราจร ขับขี่ตามกฎหมายจราจร ทำความเข้าใจในการใช้กฎหมาย และจัดให้ความรู้เรื่องกฎหมายจราจรอย่างจริงจัง และ 3) ด้านการสร้างจิตสำนึก จัดทำคู่มือกฎหมายจราจรให้กับประชาชน ตักเตือนผู้ใช้รถใช้ถนนจุดเสี่ยงเพื่อป้องกันและลดอุบัติเหตุ วางแผนดำเนินการและประเมินผล

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จากผลการศึกษาที่พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนโดยรวมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านการบังคับใช้กฎหมายเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านการเฝ้าระวังและด้านการสร้างจิตสำนึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบังคับใช้กฎหมายยังมีความเกรงใจต่อความมีน้ำใจ การเฝ้าระวังยังต้องมีความเข้มงวดมากกว่านี้ และการสร้างจิตสำนึกยังไม่ครอบคลุมมากเท่าที่ควร ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา เสียงสืบชาติ (2549) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับขี่ของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน โรงพยาบาลเลิดสิน พบว่า ผู้ขับขี่ที่มีพฤติกรรมการขับขี่

รถจักรยานยนต์ด้านความรู้เกี่ยวกับกฎจราจรในระดับพอใช้ เจตคติเกี่ยวกับความปลอดภัยในการขับขี่ในระดับปานกลาง มีความพร้อมและมีการปฏิบัติในการขับขี่รถจักรยานยนต์ในระดับดี ผู้ขับขี่ที่มีรายได้ต่างกันมีเจตคติเกี่ยวกับความปลอดภัยแตกต่างกัน ผู้ขับขี่ที่มีสถานภาพสมรสและประวัติการเคยมีอุบัติเหตุต่างกันมีความพร้อมของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์แตกต่างกัน ส่วนผู้ขับขี่ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการปฏิบัติในการขับขี่รถจักรยานยนต์แตกต่างกัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบทบาทของภาคีเครือข่าย ด้านบทบาทของท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งปัจจัยด้านบทบาทของภาคีเครือข่ายส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 1 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 2 และปัจจัยด้านบทบาทของท้องถิ่นส่งผลต่อการพยากรณ์เป็นอันดับ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทั้ง 3 ด้านประกอบกัน จึงจะช่วยให้การพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวประสบผลสำเร็จได้

3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จากผลการศึกษาที่พบว่ามีแนวทาง 3 ด้าน ซึ่งอภิปรายผลแนวทางแต่ละด้านได้ดังนี้

3.1 ด้านการบังคับใช้กฎหมาย มีแนวทางคือ ขับขี่อย่างไม่ประมาท มีสติและสมาธิในการขับรถ ปฏิบัติตามกฎหมาย และนำกฎหมายมาบังคับใช้ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กาญจนา เลิศวุฒิ และคณะ (2562) ที่พัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุจราจรทางถนนโดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคีเครือข่าย จังหวัดลำพูน พบว่าควรบูรณาการระหว่างภาคีเครือข่ายโดยมีการวางแผนปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรและการบังคับใช้กฎหมาย

3.2 ด้านการเฝ้าระวัง มีแนวทางคือ สร้างพฤติกรรมหรือการขับขี่โดยไม่ประมาท ไม่ใช่โทรศัพท์ขณะขับรถ โดยศึกษาคู่มือจราจรและกฎหมายจราจร ขับขี่ตามกฎหมาย ทำความเข้าใจในการใช้กฎหมาย และจัดให้ความรู้เรื่องกฎหมายจราจรอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุฬารักษ์ เหตุทอง และคณะ (2565) ที่ศึกษาบทบาทคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง พบว่า

มีขั้นตอนการทบทวน วิเคราะห์และกำหนดประเด็นปัญหา จัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ลงพื้นที่เยี่ยมเสริมพลัง ให้คำแนะนำ ติดตามและประเมินผลทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นำเสนอผลการดำเนินงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีการประชุม ทำให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาในพื้นที่

3.3 ด้านการสร้างจิตสำนึก มีแนวทางคือ จัดทำคู่มือกฎหมายจราจรให้กับประชาชน ตักเตือนผู้ใช้รถใช้ถนนจุดเสี่ยงเพื่อป้องกันและลดอุบัติเหตุ วางแผนดำเนินการและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จตุภพ ดิษผล และอัญสุรีย์ ศิริโสภณ (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในเขตอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี: การวิเคราะห์ MIMIC mode พบว่า เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาความสำคัญของปัญหา เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานต่าง ๆ ในการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนให้เป็นรูปธรรมและเกิดผลที่ชัดเจนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายอย่างเร่งด่วนในการสร้างระบบ หรือกลไกในการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม

2. บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่เป็นภาคีเครือข่าย หรือหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดประชาชน ซึ่งพร้อมที่จะช่วยเหลือในการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการประสานงานแก่ทุกฝ่าย โดยพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่เป็นความร่วมมือระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญในชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนในพื้นที่อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

2. บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรภาครัฐควรมีส่วนในการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดหลักความเอาใจใส่ ติดตามในพฤติกรรม การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ชุมชน ภาคีเครือข่ายและคณะกรรมการควรมีบทบาทในการเฝ้าระวังการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่ที่กว้างขวางมากขึ้น โดยให้ครอบคลุมปัญหาและอุปสรรคเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถนำมาใช้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศึกษาความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการในการแก้ไขพฤติกรรมการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2554). **คู่มือ อสม. ยุคใหม่**. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา เลิศวุฒิ, วันเพ็ญ โพธิยอด และชัยธรณ์ อุ่นบ้าน. (2562). การพัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุจราจรทางถนนโดยการมีส่วนร่วมของพหุภาคีเครือข่าย จังหวัดลำพูน. **วารสาร สาธารณสุขล้านนา**, 14(1), 46-59.

จตุภพ ดิษผล และอัญสุรีย์ ศิริโสภณ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันอุบัติเหตุทางถนนของประชาชนในเขตอำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี: การวิเคราะห์ MIMIC mode. **วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย สาขาภาคเหนือ**, 27(1), 101-112.

จุฬารัตน์ เหตุทอง, วรสิทธิ์ ศรศรีวิชัย และกุลทัต หงส์ชยางกูร. (2565). **บทบาทคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอในการป้องกันอุบัติเหตุทางถนน อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง**. Thaksin University Online Journal. <https://www.thaiscience.info/Journals/Article/TSUJ/10996878.pdf>

ชูเกียรติ ผลาผล, อินทราภรณ์ อินทรประจบ และสมศักดิ์ จันผ่อง. (2564). ถนนปลอดภัย อาสาณาฝ่ายร่วมใจป้องกันอุบัติเหตุทางจราจร จังหวัดชัยภูมิ. **Journal of Modern Learning Development**, 6(6), 11-29.

- นิภา เสียงสืบชาติ. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับขี่ของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์
แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉิน โรงพยาบาลเลิดสิน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- วันทนา ไพศาลพันธ์. (2563). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการบาดเจ็บทางถนนโดยการมี
ส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี. วารสารอนามัย
สิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน, 5(1), 103-112.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2545). 10 แนวทางสร้างสุขภาพ: พฤติกรรมที่พึงประสงค์
ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed). Harper & Row.

คุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

The Quality of Public Services in Ram Masak Sub-district Municipality,
Pho Thong District, Ang Thong Province

แพรวพัฒนตรา สุพรรณนอก¹ | Praewpattar Supannok

อภิชาติ พานสุวรรณ^{2*} | Apichat Pansuwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย;

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding author email: apichat_asm@hotmail.com

Abstract

This research aimed to 1) examine the quality of public services provided by the Rammasak Subdistrict Municipality, 2) compare the quality of public services provided by the Rammasak Subdistrict Municipality, categorized by personal factors, and 3) explore strategies for developing public service provision by the Rammasak Subdistrict Municipality. The research methodology consisted of two stages: Stage 1 involved quantitative research with a sample group of 359 respondents selected using stratified sampling methods. Research tools included questionnaires. Stage 2 comprised qualitative research with 11 key informants selected through purposive sampling. Research tools included interviews. The research results were as follows: 1) the level of public service quality, as a whole figure shown in the middle level. When considering each aspect, the tangibility in service quality was at the highest mean level and the sub-district's responsiveness to the public service users' needs was at the lowest mean level. 2) to compare the quality of public services provided, found that people with different levels of education, occupation, and monthly income, received different levels of public service quality from the Rammasak subdistrict municipality, with statistically significant differences. and 3) the guidelines for improving the public service quality were as follows; public service should be able to respond to people's needs besides infrastructure.

Received: May 13, 2023 Revised: June 20, 2023 Accepted: June 30, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.2>

Furthermore, people should be included in the public service quality assessment therefore, the sub-district municipality's officers' skills in providing public service could be increased.

Keywords: Service Quality, Public Service, Municipality

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพของการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก 2) เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 359 คน ได้มาโดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพของการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสักโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ 2) เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกันได้รับคุณภาพของการให้บริการสาธารณะแตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก ได้แก่ ควรมีการจัดทำบริการสาธารณะที่หลากหลายและทั่วถึง ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพและการจัดทำบริการสาธารณะ

คำสำคัญ: คุณภาพบริการ, บริการสาธารณะ, เทศบาล

บทนำ

เทศบาลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองหรือมีความสามารถและแนวโน้มที่จะพัฒนาขึ้นเป็นเมือง แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ทั้งนี้แต่ละประเภทจะจัดตั้งอย่างสอดคล้องไปตาม

ระดับความเจริญของท้องถิ่น จำนวน และความหนาแน่นของประชากรและอื่น ๆ เทศบาลมีบทบาทหน้าที่สำคัญเหมือนกัน คือ การให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งเทศบาลแต่ละแห่งจะจัดการบริการดังกล่าวให้แก่ประชาชนได้มากน้อย เหมาะสมหรือไม่ แตกต่างไปตามสภาพพื้นที่ งบประมาณและนโยบายสาธารณะของแต่ละเทศบาล บริการสาธารณะของแต่ละเทศบาลจะมีความแตกต่างกัน แต่สิ่งที่เป็นหลักการเดียวกันในการจัดบริการของทุกแห่ง คือ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในเทศบาลนั้นให้ได้มากที่สุด (สถาบันพระปกเกล้า, 2547)

เทศบาลตำบลรามะสัก มีวิสัยทัศน์ “พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการที่ดี สังคมมีสุข ยกระดับคุณภาพชีวิต น้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าประสงค์ คือ ประชาชนได้รับสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และโครงสร้างพื้นฐานที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคตและเศรษฐกิจของท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนเข้มแข็งในการพึ่งพาตนเอง รวมถึงลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ส่งเสริมสนับสนุน ในการให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี ยกระดับการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ปลุกฝังและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ให้ตระหนักและอนุรักษ์คุณค่าวัฒนธรรม และส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ เพิ่มศักยภาพบริหารจัดการที่ดี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและสามารถตรวจสอบได้

จะเห็นได้ว่า เทศบาลตำบลรามะสักได้ดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อบริการประชาชนตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด แต่ไม่สามารถทราบได้ว่าบริการสาธารณะที่เทศบาลตำบลรามะสักจัดทำนั้นมีคุณภาพในการให้บริการมากน้อยเพียงใดที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น เพื่อให้ทราบคุณภาพการให้บริการสาธารณะจึงต้องศึกษาจากความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดประสิทธิภาพในการจัดทำบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนจากการใช้บริการสาธารณะ และสามารถนำความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ไปพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพของการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง

สมมติฐานการวิจัย

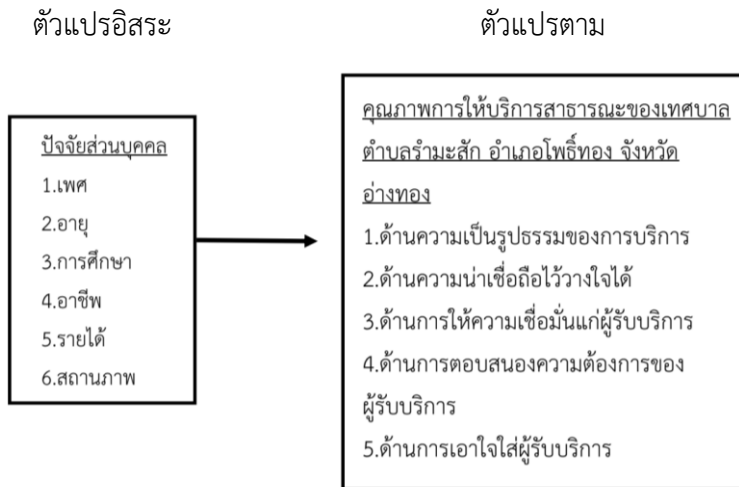
ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันส่งผลต่อการได้รับคุณภาพการบริการสาธารณะที่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลรามะสัก จำนวน 3,419 คน เป็นเพศชาย 1,618 คน และเพศหญิง 1,801 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 359 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ และ 2) ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง ได้แก่ 1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ 2) ความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ 3) การให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ 4) การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และ 5) การเอาใจใส่ผู้รับบริการ รวมถึงการหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโศก จังหวัดอ่างทอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลร่มะสัก อำเภอฟี้ออง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 3,419 คน เป็นชาย 1,618 คน และหญิง 1,801 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลร่มะสัก อำเภอฟี้ออง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 359 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane จากประชากร 3,419 คน และใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิจากขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ .05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลร่มะสัก อำเภอฟี้ออง จังหวัดอ่างทอง โดยผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.68 – 1.00 จากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำ

ข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.92 ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้ประชาชนในชุมชน จำนวน 6 ชุมชน เป็นแบบสอบถามจำนวน 359 ชุด โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่และร้อยละ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยใช้สถิติเพื่อทดสอบความแตกต่างของคุณภาพการให้บริการสาธารณะกับปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามเพศใช้การทดสอบด้วย t-test ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม ส่วนการทดสอบอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีที่พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างโดยการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจากตัวแทน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 5 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 1 คน และตัวแทนประชาชน 3 คน (ข้าราชการเกษียณ เจ้าของกิจการ และเกษตรกร)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ประเด็นสัมภาษณ์ 5 ข้อ ครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ได้แก่ 1) ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ 2) ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ 3) ด้านการให้การสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ 4) ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และ 5) ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแจ้งวัตถุประสงค์และขั้นตอนการให้สัมภาษณ์และแจ้งกำหนดการนัดหมาย วัน เวลาที่สัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและเรียบเรียงจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลร่มสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีคุณภาพการให้บริการสูงสุด คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ รองลงมาคือด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ และด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลร่มสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{x}$	<i>S. D.</i>	ระดับคุณภาพ
1. ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ	3.65	.61	มาก
2. ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้	3.53	.62	มาก
3. ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ	3.60	.57	มาก
4. ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ	3.51	.62	มาก
5. ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ	3.56	.59	มาก
ภาพรวม	3.57	.55	มาก

สำหรับระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีผลการวิจัยแต่ละด้านดังนี้ (รายละเอียดในตารางที่ 2)

1.1 ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ เช่น มีน้ำประปาที่สะอาดใช้ทุกครัวเรือน เป็นต้น รองลงมาคือ เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างมี

มาตรฐานและเป็นระบบ เทศบาลมีการปรับปรุงบริการสาธารณะที่ทำแล้วอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เทศบาลมีการให้บริการสาธารณะที่หลากหลาย เช่น เล่นจักรยาน สวนสันตินาการ เป็นต้น

1.2 ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เทศบาลมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชน รองลงมาคือ เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เทศบาลมีการให้บริการสาธารณะที่ทันสมัย สอดคล้องกับการใช้บริการในปัจจุบัน เทศบาลมีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบริการสาธารณะได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เทศบาลมีการจัดบริการสาธารณะที่สามารถแก้ไขปัญหาในระยะยาว

1.3 ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บุคลากรของเทศบาลสามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ตรงตามความต้องการของประชาชน รองลงมาคือ บุคลากรของเทศบาลให้บริการสาธารณะอย่างเป็นธรรม บุคลากรของเทศบาลมีความตั้งใจในการให้บริการสาธารณะ บุคลากรของเทศบาลมีการสื่อสารกับประชาชนในการให้บริการสาธารณะอย่างตรงไปตรงมา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ บุคลากรของเทศบาลมีความเชี่ยวชาญในการจัดทำบริการสาธารณะ

1.4 ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บุคลากรของเทศบาลมีความใส่ใจผู้รับบริการและบริการอย่างเป็นมิตร รองลงมาคือ เทศบาลมีการชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ เทศบาลมีช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เทศบาลมีแผนการดำเนินงานในการจัดทำบริการสาธารณะอย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เทศบาลมีบุคลากรที่รับฟังและตอบข้อสงสัยให้กับผู้มาใช้บริการสาธารณะ

1.5 ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เทศบาลมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมในการให้บริการสาธารณะ รองลงมาคือ เทศบาลมีการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนก่อนการจัดทำบริการสาธารณะ เทศบาลมีการคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ใช้บริการสมควรต้องได้รับ เทศบาล

มีการประเมินผลการให้บริการสาธารณะภายหลังการให้บริการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เทศบาลมีการติดตามผลการให้บริการสาธารณะภายหลังการจัดบริการทุก ๆ 3 เดือน

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง จำแนกเป็นรายด้าน

คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{x}$	<i>S. D.</i>	ระดับคุณภาพ
ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ			
1. เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ เช่น มีน้ำประปาที่สะอาดใช้ทุกครัวเรือน เป็นต้น	3.97	.70	มาก
2. เทศบาลมีการให้บริการสาธารณะที่หลากหลาย เช่น เล่นจักรยาน สวนสันตินาการ เป็นต้น	3.36	.83	ปานกลาง
3. เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง	3.69	.79	มาก
4. เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างมีมาตรฐานและเป็นระบบ	3.65	.81	มาก
5. เทศบาลมีการปรับปรุงบริการสาธารณะที่ทำแล้วอย่างสม่ำเสมอ	3.58	.77	มาก
รวม	3.65	.61	มาก
ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้			
6. เทศบาลมีการจัดบริการสาธารณะที่สามารถแก้ไขปัญหาในระยะยาว	3.32	.79	ปานกลาง
7. เทศบาลมีการจัดทำบริการสาธารณะอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้	3.59	.81	มาก
8. เทศบาลมีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบริการสาธารณะได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว	3.55	.75	มาก
9. เทศบาลมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชน	3.62	.71	มาก
10. เทศบาลมีการให้บริการสาธารณะที่ทันสมัยสอดคล้องกับการใช้บริการในปัจจุบัน	3.59	.77	มาก
รวม	3.53	.62	มาก

คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{x}$	<i>S. D.</i>	ระดับคุณภาพ
ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ			
11. บุคลากรของเทศบาลมีการสื่อสารกับประชาชนในการให้บริการสาธารณะอย่างตรงไปตรงมา	3.55	.70	มาก
12. บุคลากรของเทศบาลมีความเชี่ยวชาญในการจัดทำบริการสาธารณะ	3.54	.71	มาก
13. บุคลากรของเทศบาลให้บริการสาธารณะอย่างเป็นธรรม	3.64	.75	มาก
14. บุคลากรของเทศบาลสามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ตรงตามความต้องการของประชาชน	3.66	.72	มาก
15. บุคลากรของเทศบาลมีความตั้งใจในการให้บริการสาธารณะ	3.63	.75	มาก
รวม	3.60	.57	มาก
ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ			
16. เทศบาลมีช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	3.58	.75	มาก
17. เทศบาลมีแผนการดำเนินงานในการจัดทำบริการสาธารณะอย่างเหมาะสม	3.40	.77	ปานกลาง
18. เทศบาลมีการชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ	3.59	.76	มาก
19. เทศบาลมีบุคลากรที่รับฟังและตอบข้อสงสัยให้กับผู้มาใช้บริการสาธารณะ	3.39	.81	ปานกลาง
20. บุคลากรของเทศบาลมีความใส่ใจผู้รับบริการและบริการอย่างเป็นมิตร	3.60	.78	มาก
รวม	3.51	.62	มาก
ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ			
21. เทศบาลมีการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนก่อนการจัดทำบริการสาธารณะ	3.60	.71	มาก

คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{x}$	<i>S. D.</i>	ระดับคุณภาพ
22. เทศบาลมีการติดตามผลการให้บริการสาธารณะ ภายหลังการจัดบริการทุก ๆ 3 เดือน	3.36	.82	ปานกลาง
23. เทศบาลมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์และ สภาพแวดล้อมในการให้บริการสาธารณะ	3.64	.70	มาก
24. เทศบาลมีการประเมินผลการให้บริการสาธารณะ ภายหลังการให้บริการ	3.56	.74	มาก
25. เทศบาลมีการคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้ใช้บริการ สมควรต้องได้รับ	3.60	.81	มาก
รวม	3.56	.59	มาก

2. การเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรำมะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า

2.1 ประชาชนที่มีเพศต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรำมะสักในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ด้านการสร้าง
ความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้านการเอา
ใจใส่ผู้รับบริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.2 ประชาชนที่มีอายุต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาล
ตำบลรำมะสักในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ด้านการ
สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้าน
การเอาใจใส่ผู้รับบริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของ
เทศบาลตำบลรำมะสักในด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการและด้านการเอาใจใส่
ผู้รับบริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านความเป็น
รูปธรรมของการบริการและด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการที่ประชาชนมี
ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่
กำหนดไว้

2.4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาล
ตำบลรำมะสักในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ด้านการ

ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการที่ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.5 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสักในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.6 ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันได้รับคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสักในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะ 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ เทศบาลควรจัดทำบริการสาธารณะที่หลากหลาย เช่น บริการเกี่ยวกับด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต บริการด้านสาธารณสุข เป็นต้น ควรจัดทำบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ และบริการสาธารณะที่จัดขึ้นนั้นต้องให้ประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3.2 ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ เทศบาลควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพว่าตรงตามมาตรฐาน สามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการจัดทำบริการสาธารณะ และจัดบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และทันสมัย

3.3 ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ พัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ในการให้บริการสาธารณะ ควรให้บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงควรให้บุคลากรมีความเอาใจใส่แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น ให้ความรู้คำแนะนำแก่ประชาชนด้วยความเต็มใจและอัธยาศัยดี

3.4 ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เทศบาลควรจัดบริการ สาธารณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ต้องการ เพื่อให้เกิดความต้องการที่หลากหลายเพิ่มขึ้น ก่อนการจัดบริการสาธารณะควรลงพื้นที่รับฟังความต้องการของประชาชนในพื้นที่จากกลุ่มที่หลากหลาย และให้บริการด้วยความเสมอภาค

3.5 ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ เทศบาลควรติดตามผลการจัดทำบริการ สาธารณะที่ได้ดำเนินการ มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขในการจัดทำบริการสาธารณะในครั้งต่อไป และควรเพิ่มช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ตำบลรามะสัก อำเภอ โพนทอง จังหวัดอ่างทอง อยู่ในระดับที่ประชาชนในพื้นที่พึงพอใจ แต่ประชาชนบางส่วน ยังเห็นว่าบริการสาธารณะที่เทศบาลจัดขึ้นยังไม่หลากหลายและทั่วถึงเท่าที่ควร เพราะบริการ ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่เป็นการบริการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของประชาชน โดยบริการ สาธารณะด้านอื่น ๆ ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร เช่น การบริการด้านระบบสาธารณสุข ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ เป็นต้น และการบริการสาธารณะส่วนใหญ่ที่ เทศบาลจัดขึ้นนั้นยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในระยะยาวได้ ดังนั้น หากต้องการให้การจัดการบริการสาธารณะของเทศบาลมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการ รับฟังความคิดเห็นความต้องการของคนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกำกับดูแลบริการ สาธารณะที่ได้จัดทำขึ้นแล้วอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในการจัดทำบริการ สาธารณะที่มีคุณภาพในครั้งต่อไป ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะนุช ตันเจริญ และสุรศักดิ์ โตประสี (2561) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงาน สวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการในภาพรวมเห็นด้วยใน ระดับมาก และคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ใน ระดับมาก

ผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ (2562) ที่ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ตำบล โคกงาม อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบริการสาธารณะส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้การบริการสาธารณะอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกศักดิ์ ลิขิตไพรวัลย์ (2563) ที่ศึกษาคุณภาพในการให้บริการของเทศบาล เมืองอรัญญิก อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า คุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากอาจเป็นที่แผนงานมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนการให้บริการสาธารณะก่อนการจัดทำบริการสาธารณะ เริ่มจากสอบถามความต้องการบริการสาธารณะที่ประชาชนต้องการ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และจัดทำบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิผล จัดบริการให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และเพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะดำเนินไปอย่างเป็นระบบ

สำหรับผลการศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลรามะสัก อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ได้รับบริการที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง แม้จะขาดความหลากหลายแต่ก็อยู่ในระดับที่ประชาชนพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะนุช ตันเจริญ และสุรศักดิ์ โตประสี (2561) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ พบว่ามีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิฑูรย์ ขาวดี และคณะ (2562) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งผลการศึกษา มีระดับความพึงพอใจด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากแผนการพัฒนาท้องถิ่นมีความคล้ายคลึงกัน จึงก่อให้เกิดการบริการที่มีแนวทางคล้ายคลึงกัน

2. ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเทศบาลมีการจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ประชาชนมีส่วนในการตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะนุช ตันเจริญ และสุรศักดิ์ โตประสี (2561) ที่ศึกษา

คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ ซึ่งมีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโล รังสิต ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ที่มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากองค์กรเอกชนเน้นนโยบายที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กับองค์กรเพื่อจูงใจประชาชนมาใช้บริการ ในขณะที่องค์กรรัฐมีการดำเนินงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับประชาชน

3. ด้านการสร้าง ความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก บุคลากรที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถในการให้บริการแต่ยังต้องเพิ่มทักษะด้านอื่น ๆ ที่จะสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิฑูรย์ ขาวดี และคณะ (2562) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งผลการวิจัยด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการสร้าง ความมั่นใจให้กับประชาชนในการใช้บริการ แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโล รังสิต ซึ่งด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานและการทำงานขององค์กรที่แตกต่างกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนทำให้การสร้าง ความเชื่อมั่นมีคุณภาพการให้บริการแตกต่างกัน

4. ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบริการสาธารณะที่เทศบาลจัดทำขึ้นส่วนใหญ่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนในพื้นที่ทำให้การจัดทำบริการเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกศักดิ์ ลิขิตไพรวัลย์ (2563) ที่ศึกษาคุณภาพในการให้บริการของเทศบาลเมืองอรัญญิก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในด้านการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจมีค่าคุณภาพในการให้บริการอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิฑูรย์ ขาวดี และคณะ (2562) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีผลการวิจัยด้าน

การตอบสนองความต้องการอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดทำบริการต้องมีการสอบถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก่อนการจัดทำบริการ จึงทำให้เกิดการบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

5. ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเทศบาลมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ แต่ในภาพรวมยังขาดการติดตามผลการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปิยะนุช ตันเจริญ และสุรศักดิ์ โตประสี (2561) ที่ศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งในด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุธรรม ขนาศักดิ์ (2560) ที่ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ซึ่งประชาชนมีความพึงพอใจในด้านการอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีความแตกต่างกันค่อนข้างมากจึงอาจส่งผลให้การเอาใจใส่ผู้รับบริการต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีข้อเสนอแนะในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ เทศบาลตำบลรามะสัก ควรจัดทำบริการสาธารณะที่หลากหลาย นอกจากบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น มีการเพิ่มสถานพยาบาล หรือร้านขายยาแบบ 24 ชั่วโมง เป็นต้น ควรจัดให้มีบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงครอบคลุมในพื้นที่ห่างไกล เช่น หมู่บ้านที่อยู่ห่างจากถนนลาดยาง ควรจัดทำบริการสาธารณะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพแบบถาวร และควรจัดบริการสาธารณะที่ตรงตามความต้องการของประชาชน

1.2 ด้านความน่าเชื่อถือวางใจได้ เทศบาลตำบลรามะสักควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบคุณภาพให้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ควรจัดบริการสาธารณะอย่างโปร่งใส สามารถให้ประชาชนในพื้นที่เข้าตรวจสอบได้ และจัดบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ ยั่งยืนและทันสมัย

1.3 ด้านการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการ เทศบาลตำบลรามะสัก ควรพัฒนาทักษะและความเชี่ยวชาญของบุคลากรในการให้บริการสาธารณะ ควรให้บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย และต้องเอาใจใส่ประชาชน ให้ความรู้คำแนะนำด้วยความเต็มใจและอภัยยัยดี

1.4 ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เทศบาลตำบลรามะสัก ควรจัดบริการสาธารณะที่ประชาชนต้องการ ต้องมีการสอบถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการบริการที่หลากหลาย ก่อนการจัดทำบริการสาธารณะควรลงพื้นที่รับฟังความต้องการของประชาชนในพื้นที่ในกลุ่มที่หลากหลาย เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ป่วย เป็นต้น และควรให้บริการด้วยความเสมอภาค

1.5 ด้านการเอาใจใส่ผู้รับบริการ เทศบาลตำบลรามะสักควรติดตามผลการจัดทำบริการสาธารณะที่จัดทำขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรเพิ่มช่องทางในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการสาธารณะแบบเฉพาะด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข เป็นต้น เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ ลิขิตไพรวัลย์. (2563). **คุณภาพในการให้บริการของเทศบาลเมืองอรัญญิก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก** [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- ปิยะนุช ตันเจริญ และสุรศักดิ์ โตประสี. (2561). **คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานสวัสดิการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. วารสารสารสนเทศ, 17(1), 83-96.**
- รุ่งทิพย์ นิลพัท. (2561). **คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโลรังสิต** [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิฑูรย์ ขาวดี, กนกวรรณ แสนเมือง, และโสรัถน์ มงคลมะไฟ. (2562). ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลยี่สาร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัย ประชาชื่น, 2(1), 14-27.

สถาบันพระปกเกล้า. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่น หมวดที่ 3 พัฒนาการและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทย ลำดับที่ 3 เรื่อง เทศบาล. ธรรมดาเพรส.

สิทธิพร เกษจ้อย, วรเทพ เวียงแก, เอกชาติ สุขเสน, ทวี ชำยมน, เอนก มูลมา, และวาริณี โสภาร. (2562). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลโคกงาม อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 8(1), 146-154.

สุธรรม ขนาศักดิ์. (2560). ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการงานบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. อินทนิลทักษิณสาร, 14(2), 153-173.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

บทวิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การบริหารงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้

Analysis on Operation of a Potential Development Project for Government Officials and Personnel in the Southern Border Provinces under the Administrative Center of the Southern Border Provinces

วรธา มงคลสืบสกุล* | Woratha Mongkhonsuebsakul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย;
Faculty of Humanities and Social Sciences Thaksin University, Thailand.

*Corresponding author email: woratha.m@tsu.ac.th

Abstract

This study is an analysis of the effects on the operation of the Southern Border Provinces Administrative Center, which aimed to analyze an operation of potential development project for government officials and personnel in the Southern Border Provinces, and to study the lessons learned from such project operation. This applied research collected data from relevant documents and in-depth interviews from five key informants who participated in the potential development project for government officials and personnel in the southern border provinces from 2018 – 2022. Moreover, the strengths, weaknesses, and lessons of participants were analyzed in this study. The findings found that the strengths of this project were the organizers had appropriate skills in transferring knowledge and the project were operated continuously. Meanwhile, the weaknesses were that the target group had not been extensively determined, the content was overly academic, and problems happened from individuals. Also, it was found that participants learned from the following 5 important issues including an awareness cultivation of being good civil servants, coexistence under multiculturalism, having a positive attitude toward each other, building trust, and connecting and

Received: March 7, 2023 Revised: July 18, 2023 Accepted: July 26, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.3>

integrating collaboration among sectors in the southern border provinces. Hence, the results of the study will be useful for problem solving and deciding whether to further implement the project.

Keywords: Personnel Development, Project Management, Lesson Learned

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการดำเนินงานโครงการของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ศึกษาบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการดังกล่าว เป็นงานวิจัยเชิงประยุกต์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2561 - 2565 จำนวน 5 ราย มีการวิเคราะห์สิ่งที่เด่นชัด จุดอ่อน และถอดบทเรียนจากผู้ที่เกี่ยวข้องโครงการ ผลการศึกษาพบว่า โครงการดังกล่าวมีจุดแข็ง คือ ผู้จัดโครงการมีทักษะที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ และการดำเนินโครงการดังกล่าวมีความต่อเนื่องทุกปี จุดอ่อน คือ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ครอบคลุม มีเนื้อหาสาระทางวิชาการมากเกินไป และปัญหาที่เกิดจากปัจเจกบุคคล พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการได้บทเรียนที่สำคัญ 5 เรื่อง ได้แก่ 1) การปลูกจิตสำนึกการเป็นข้าราชการที่ดี 2) การอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรม 3) การมีมุมมองทัศนคติที่ดีต่อกัน 4) การสร้างความไว้วางใจกัน และ 5) การเชื่อมโยงบูรณาการการทำงานร่วมกันในหน่วยงานของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา รวมถึงการตัดสินใจในการดำเนินโครงการต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาบุคลากร, การบริหารโครงการ, การถอดบทเรียน

บทนำ

จากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) เวลายาวนานกว่า 18 ปี เหตุการณ์ความสงบนี้มีความเกี่ยวโยงถึงประเด็นเรื่องลักษณะเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา

ภาษา และวัฒนธรรม เนื่องจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและใช้ภาษามลายูเป็นหลัก (บุญเอื้อ บุญฤทธิ์, 2556) และส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้กับประชาชนในพื้นที่ที่ขาดความเข้าใจด้านภูมิสังคม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ศาสนาและวัฒนธรรม การเลือกปฏิบัติ ขาดความเสมอภาคในการให้บริการประชาชน การใช้อำนาจในทางที่มีขอบ ตลอดจนข้อจำกัดในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำมาซึ่งการสร้างเงื่อนไขและความหวาดระแวง ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐกับประชาชน (ภูมิพัฒน์ จันทร์สว่าง, 2559) ปัญหาดังกล่าวนับเป็นปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศที่รัฐบาลให้ความสำคัญและพยายามหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยผ่านนโยบายและมาตรการระดับต่าง ๆ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนบูรณาการการป้องกันและแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ กอปรกับพระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2553 มาตรา 9 วรรค 9 กำหนดให้มีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายพลเรือนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และบูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐฝ่ายพลเรือน เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2563 - 2565 (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2563) ที่มีวัตถุประสงค์ครอบคลุมถึงการพัฒนาและการบริหารจัดการภาครัฐที่สอดคล้องกับพื้นที่ โดยเน้นการเสริมสร้างบุคลากรภาครัฐให้เข้าใจบริบทของพื้นที่ เข้าใจประเด็นหลักและรับรู้ถึงความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง มีการพัฒนาศักยภาพสู่ระบบงานสมัยใหม่ บริการประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัย โปร่งใส ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์องค์กรรัฐให้เป็นที่ยอมรับในพื้นที่และสังคม

ปัจจุบันข้าราชการฝ่ายพลเรือนและพนักงานส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีข้าราชการฝ่ายพลเรือนและพนักงานส่วนท้องถิ่นเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น การจัดกิจกรรมอบรมปฐมนิเทศเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายพลเรือนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของ ศอ.บต. ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดจนแผนบูรณาการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2562 - 2565 แผนพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพด้วยหลักธรรมาภิบาล ได้ให้

ความสำคัญโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตในพื้นที่การปฏิบัติงานต่างวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความพร้อมในการขับเคลื่อนการนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยลดเงื่อนไขระหว่างรัฐกับประชาชน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมารัฐบาลทุกสมัยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ห่างไกลจากศูนย์กลางการบริหารราชการส่วนกลาง และมีพื้นที่ติดกับเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ภาพลักษณ์ของพื้นที่ที่มีความไม่สงบ สภาพปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการเฉพาะในลักษณะพื้นที่พิเศษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 รัฐบาลกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทุกด้านให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2521 - 2540) ซึ่งเป็นนโยบายฉบับแรกที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาทุกด้าน มุ่งให้เกิดการประสานงานระหว่างส่วนราชการที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การเสริมสร้างความสงบสุขในพื้นที่และสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศมุสลิม ที่สำคัญนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งศูนย์อํานวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2524 ในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม การเกิดขึ้นของหน่วยงาน ศอ.บต. จึงเป็นจุดเริ่มต้นความไว้วางใจของประชาชน ปัจจุบันพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาด้านความมั่นคง อันมีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติและความสงบสุขของประชาชนโดยรวม ปัญหาดังกล่าวมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคส่วนอื่นของประเทศ รัฐบาลมุ่งเน้นให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอดและกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติสำหรับพื้นที่ดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีขอบเขตครอบคลุมการดำเนินงานทั้งในด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา (ศูนย์อํานวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ม.ป.ป.)

โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหนึ่งในแผนงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ที่มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหามีสาเหตุจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้กับประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความเข้าใจด้านภูมิสังคม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ศาสนาและวัฒนธรรม การเลือกปฏิบัติ ขาดความเสมอภาคในการให้บริการประชาชน การใช้อำนาจในทางที่มิชอบ ตลอดจนข้อจำกัดในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำมาซึ่งการสร้างเงื่อนไขและความหวาดระแวงระหว่างภาครัฐและประชาชน ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเกิดความคิดตระหนักและเห็นความสำคัญในการแก้ไขและป้องกันสาเหตุของความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น โดยมีศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นศูนย์กลางในการประสาน สร้างการรับรู้ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและการปฏิบัติงานระหว่างภาครัฐและประชาชน (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2562) การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยนำแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มาใช้เพื่อพัฒนาทักษะที่สำคัญรองรับการปฏิบัติงานที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก อาทิ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ ผสมผสานกับองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน และความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ ประกอบกับองค์ความรู้ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถลดเงื่อนไขหรือสาเหตุการเกิดความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถาบันพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ฝ่ายพลเรือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สพจ.) จึงอาศัยอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ศอ.บต. มาตรา 9 (8) และ มาตรา 9 (9) ในการดำเนินงานพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และบริบทของพื้นที่ ตลอดจนการส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสม จึงจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อรองรับและสนับสนุนการขับเคลื่อนการแก้ไข

ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2562)

การศึกษาวិเคราะห์โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นหนึ่งในโครงการที่ดำเนินงานโดย ศอ.บต. เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่มาโดยตลอด และเป็นโครงการที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลและรายงานผล ซึ่งถือว่าโครงการดังกล่าวมีความสำคัญไม่น้อยกว่าโครงการอื่นที่ ศอ.บต. รับผิดชอบ ผู้วิจัยจึงนำประเด็นดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงานโครงการและถอดบทเรียนที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับ เพื่อนำชุดข้อมูลที่ได้ไปพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอด และขยายผลการดำเนินงานสู่พื้นที่อื่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังต้องการการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 – 2564 โดยใช้หลักการวิเคราะห์ประกอบด้วย การวิเคราะห์ด้วยหลัก SWCL การวิเคราะห์โดยใช้หลัก SWC เป็นการวิเคราะห์ส่วนสำคัญที่ประกอบด้วย S (Strength) จุดแข็ง W (Weakness) จุดอ่อน และ C (Competitor) คู่แข่ง หลักการดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นจาก SWOT analysis ซึ่งในการวิเคราะห์บนหลักการนี้ไม่เน้น O (Opportunity) และ T (Threat) แต่ให้ความสำคัญที่ C (Competitor) ในการเปรียบเทียบระหว่าง S และ W ขององค์กรเรากับคู่แข่งเพียงเท่านั้น ให้สามารถประเมินได้ว่าเรามีอะไรที่ชนะคู่แข่ง เพื่อวางแผนกลยุทธ์ให้สามารถตอบโต้ภัยได้จริงในการแข่งขันกับคู่แข่งมากกว่าการวิเคราะห์จากโอกาสและความเสี่ยงที่ไม่สามารถควบคุมได้ หรือเหนือความคาดการณ์ในบางครั้ง (Bluebik, 2021) และ L (Lesson learned) หรือการถอดบทเรียน

เป็นกระบวนการของการสร้างการเรียนรู้ โดยการสกัดหรือดึงเอาความรู้ มุมมอง และการแลกเปลี่ยนในประเด็นที่สำคัญที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากการทำงาน จากการสะสมประสบการณ์ เพื่อนำองค์ความรู้มาแบ่งปัน สามารถทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพให้เกิดการทำงานที่สร้างสรรค์ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม (รัตนดา ดวงแก้ว, 2551; วรางคณา จันทร์คง, 2557; วิจารย์ พานิช, 2548; อัจฉรา มานิตย์, 2558)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) โดยในการศึกษาภาคสนาม (Field study) กำหนดพื้นที่เป้าหมาย คือ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (เฉพาะจังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) ประกอบด้วยขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการกำหนดร่วมกับผู้จัดโครงการฯ ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 ราย ประกอบด้วย ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการฯ ที่มาจากหลากหลายตำแหน่งและปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสังกัดต่าง ๆ ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ปลัดอำเภอ 3) ผู้อำนวยการของหน่วยงานในพื้นที่ 4) หอการค้าจังหวัด และ 5) กลุ่มงานมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รายงานผลการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) รวมถึงรายงานการศึกษา งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ราย ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมโครงการฯ กับทางศอ.บต. โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลที่ได้ร่วมกับข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำผลลัพธ์มาอภิปรายเปรียบเทียบกับโครงการอื่นหรือรายงานอื่น ทั้งงานวิจัยและงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการในลักษณะเดียวกัน เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาเป็นตัวชี้วัดในการพัฒนาและเสนอแนวทางในการดำเนินงานให้ดีขึ้นต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ดำเนินการโดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่และมีทักษะ/ศักยภาพที่สามารถปฏิบัติงานเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ 2) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรองรับสู่การเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคลากรในศตวรรษที่ 21 และ 3) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการวิเคราะห์การดำเนินโครงการและบทเรียนที่ได้รับมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิเคราะห์การดำเนินโครงการฯ ตามหลัก SWCL พบว่า

1.1 จุดแข็ง (Strength) ประกอบด้วย ปัจจัยหรือเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการ มี 3 ประการ ดังนี้

1) ผู้จัดโครงการ/กิจกรรมมีความสามารถในการบริหารจัดการโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะด้านการสื่อสาร/การถ่ายทอดข้อมูล ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยให้ความสำคัญกับทุกรายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม และการนำสิ่งที่เห็นเป็นความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงรูปแบบของกิจกรรม

2) โครงการที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามเป้าหมาย การดำเนินโครงการเป็นที่รับรู้สำหรับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และการได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก

การจัดกิจกรรมทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนทุกกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ จึงจะเกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

3) การติดตามผลการดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ หลังจากเสร็จสิ้นการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ หรือประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมโครงการกับชุมชน หรือพื้นที่ที่ปฏิบัติงาน

1.2 จุดอ่อน (Weakness) ประกอบด้วย ปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินโครงการ มี 4 ประการ ดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากโครงการฯ กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม คือ เจ้าหน้าที่/ข้าราชการของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายไม่มีความหลากหลาย หรือมีเพียงเจ้าหน้าที่บุคลากรภาครัฐเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมือง ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา รวมถึงกลุ่มของประชาชน เพราะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจร่วมกันกับทุกภาคส่วนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งการกำหนดกลุ่มเป้าหมายควรต้องมีการทบทวนเพื่อให้มีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งยังพบปัญหาการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางรายเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เพียงชั่วคราว เช่น การปฏิบัติหน้าที่เพื่อรอรับตำแหน่งจากที่อื่น หรือการโยกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ของจังหวัดชายแดนใต้ ส่งผลให้หลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมแล้วไม่ได้นำทักษะ ความรู้ หรือประสบการณ์ไปต่อยอดจึงทำให้ไม่เกิดความยั่งยืน กล่าวอีกนัย คือ เป็นการอบรมที่สูญเปล่าไปโดยปริยาย

2) การแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นปัญหาสำคัญในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 (พ.ศ.2563-2565) ส่งผลกระทบให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในห้วงเวลาที่เกิดการแพร่ระบาดเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้รูปแบบการจัดกิจกรรมต้องปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม และยึดมาตรการทางสาธารณสุขเป็นหลัก เพื่อความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่สามารถจัดได้เต็มรูปแบบ เช่น วิทยากรปรับเปลี่ยนรูปแบบการอบรมให้ความรู้เป็นรูปแบบออนไลน์ การงดทำกิจกรรมกลุ่ม บางรายการที่ต้องรวมตัวกัน เป็นต้น

3) เนื้อหาสาระทางวิชาการ การดำเนินกิจกรรมในบางช่วงมีเนื้อหาทางวิชาการค่อนข้างมาก โดยมีเนื้อหาในหมวดหมู่ต่าง ๆ ได้แก่ หมวดการคิดและสร้างแรงบันดาลใจ หมวดความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติราชการ หมวดศาสตร์พระราชา หมวดยุทธศาสตร์การพัฒนา และหมวดพฤติกรรมธรรม ส่งผลให้ช่วงเวลาของการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นค่อนข้างจำกัด และผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกไม่ผ่อนคลายเนื่องจากการอบรมเน้นวิชาการมากเกินไป

4) ปังเจกบุคคล ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่กล้าแสดงออกทางความคิดเห็นหรือเข้าร่วมกิจกรรมรวมกลุ่ม เนื่องจากเกิดความกังวลเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านช่วงวัย วัฒนธรรมและภาษา

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาล้างต้น มี 4 แนวทางดังนี้

1) การต่อยอดการจัดกิจกรรมโดยปรับกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความหลากหลาย เนื่องจากการดำเนินโครงการจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่โดยตรง เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา นักการเมือง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายช่วยสร้างความเข้าใจและรับรู้ถึงเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นแบบออนไลน์ เพื่อลดการเดินทางและการรวมตัวกันระหว่างทำกิจกรรม และใช้แนวทางปฏิบัติที่กระทรวงสาธารณสุขแนะนำให้ใช้ในการชะลอการระบาดของ หลัค D-M-H-T-T

3) การจัดกิจกรรมที่มีเนื้อหาทางวิชาการไม่มากเกินไป และเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนหรือระดมความคิด ให้วิทยากรแสดงความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์กันมากกว่าการฟังบรรยาย

4) การจัดกิจกรรมละลายพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างเน้นสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

1.3 การเปรียบเทียบการดำเนินโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียง (Competitor) สำหรับโครงการในลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับผู้เขียนได้นำมาเปรียบเทียบ ได้แก่ โครงการพัฒนาข้าราชการบรรจุใหม่ รับผิดชอบโดย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) เนื่องจากเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่รัฐก่อนเริ่มปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับโครงการของ ศอ.บต. ซึ่งการสังเคราะห์ประเด็นความ

เหมือนและความแตกต่างพิจารณาตามองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะโครงการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่เป้าหมาย ความร่วมมือของหน่วยงาน ระยะเวลา รูปแบบการดำเนินงาน และผลสัมฤทธิ์การดำเนินงาน ในที่นี้เรียกโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่า “โครงการหลัก” และเรียกโครงการพัฒนาข้าราชการบรรจุใหม่ว่า “โครงการเปรียบเทียบ” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) วัตถุประสงค์ ทั้ง 2 โครงการมีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะการคิด ทักษะที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ และมีความเข้าใจในบริบทการทำงานแต่ละหน่วยงาน ซึ่งโครงการมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันอยู่บ้างโดยเฉพาะโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มุ่งเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่เพิ่มเติมด้วย

2) กลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 2 โครงการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใกล้เคียงกัน โดยโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้กำหนดเป้าหมายให้ข้าราชการพลเรือนและพนักงานส่วนท้องถิ่นเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงกรณีโยกย้ายเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว ขณะที่โครงการพัฒนาข้าราชการบรรจุใหม่กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือข้าราชการบรรจุใหม่/ข้าราชการพลเรือนสามัญที่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการของสำนักงาน ก.พ.

3) พื้นที่เป้าหมาย ทั้ง 2 โครงการมีพื้นที่เป้าหมายแตกต่างกันอย่างชัดเจน โครงการหลักมีพื้นที่เป้าหมายเฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา สำหรับจังหวัดสงขลามีพื้นที่เป้าหมายเพียง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเทพา อำเภอบำลือ อำเภอนาทวี และอำเภอจะนะ

4) ความร่วมมือของหน่วยงาน ทั้ง 2 โครงการนอกจากจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการแล้ว ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐที่มีบุคลากรบรรจุใหม่ในการส่งบุคลากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมาเข้ารับการอบรม

5) ระยะเวลา ทั้ง 2 โครงการมีระยะเวลาในการจัดกิจกรรมค่อนข้างต่างกัน ซึ่งโครงการหลักใช้ระยะเวลา 5 วันในการเข้าร่วมอบรมและทำกิจกรรม ส่วนโครงการคู่เทียบใช้ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 2 สัปดาห์ และต้องดำเนินการอบรมให้เรียบร้อยภายในระยะเวลา 6 เดือน

6) รูปแบบการดำเนินงาน ทั้ง 2 โครงการมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่คล้ายคลึงกัน อาทิ การอบรมทางวิชาการและกิจกรรมกลุ่มสร้างสรรค์ แต่การดำเนินโครงการคู่เทียบมีเนื้อหาและหัวข้อการเรียนรู้ต่าง ๆ ในรูปแบบออนไลน์ที่ให้ข้าราชการจัดสรรเวลาในการเรียนรู้ของตนเอง

7) ผลสัมฤทธิ์การดำเนินงาน ทั้ง 2 โครงการมีผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานที่ต่างกันเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการหลักสามารถนำความรู้ความเข้าใจ พหุวัฒนธรรมที่หลากหลาย และข้อกฎหมายพิเศษมาปรับใช้ในการทำงานให้บริการประชาชน ทำให้เกิดทักษะการทำงานร่วมกันและเข้าใจกันมากขึ้น เกิดมุมมองและทัศนคติที่ดีต่อการทำงานในหน้าที่ราชการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนหน่วยงานของผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความไว้วางใจและความพึงพอใจเพิ่มขึ้นจากประชาชนในพื้นที่ ส่วนข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบจะมีความรู้และเข้าใจบริบทขององค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ สามารถเป็นข้าราชการที่ดี มีความรู้ความเข้าใจระบบราชการ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ พร้อมทั้งเกิดจิตสำนึก มีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยเหลือสังคม และพัฒนาเครือข่ายในการทำงานได้

2. ผลการศึกษาบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับบทเรียนหรือข้อคิดที่สำคัญ จำนวน 5 บทเรียน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดกิจกรรมให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ดังนี้

บทเรียนที่ 1 การปลูกจิตสำนึกของการเป็นข้าราชการที่ดี จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ได้รับบทเรียนเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกของการเป็นข้าราชการและบุคลากรของภาครัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งในการเข้ามาทำหน้าที่ในส่วนนี้จะต้องมีคุณธรรมและทำประโยชน์เพื่อแผ่นดิน โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่พิเศษไม่เพียงแค่อตอบคำถามคนอื่น ๆ ว่าได้เงินเดือนเท่าไร ได้ชั้นอย่างไร หรือได้รับสวัสดิการอะไรบ้าง แต่ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ต้องตอบให้ได้ว่า การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ได้ทำอะไรเพื่อประชาชนบ้าง” และบทเรียนอีกประการหนึ่ง คือ การที่ภาครัฐดำเนินการมอบหรือจัดกิจกรรมให้คนในพื้นที่ รวมถึงการใช้งบประมาณเพื่อสร้างสถานที่ต่าง ๆ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสอบถามความต้องการหรือเหตุผลความจำเป็นจากผู้คนในพื้นที่ก่อน เพราะหากมีการจัดสรรหรือดำเนินการไปแล้ว แต่ไม่มีผู้สาน

ต่อ จะเกิดความสูญเสียเปล่ากับงบประมาณที่ลงทุนไป ซึ่งงบประมาณมาจากภาษีของประชาชน หากใช้แล้วไม่เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้ที่เสียประโยชน์คือประชาชน

บทเรียนที่ 2 การอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรมที่หลากหลาย จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 กล่าวว่า “การเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เข้าใจถึงพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในความหลากหลายทำให้สามารถปฏิบัติตัวที่เหมาะสม เพื่อการปฏิบัติหน้าที่และการอยู่ร่วมกันในพื้นที่อย่างมีความสุข รวมถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ภาษา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น”

บทเรียนที่ 3 มุมมองและทัศนคติ จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า “สามารถสร้างทัศนคติที่ดี ความเข้าใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาเดิมที่เกิดขึ้นก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า การมีทัศนคติและมุมมองของแต่ละคนไม่เหมือนกันอย่างสิ้นเชิง อาจเกิดขึ้นจากการรับรู้ความเชื่อที่ผิด การขาดความรู้ หรือการได้รับประสบการณ์ที่เลวร้าย” ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมสามารถที่จะปรับเปลี่ยนความเชื่อเดิมที่มีอยู่ มีทัศนคติ อุดมการณ์ที่ดีและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นับว่าการจัดกิจกรรมของโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก

บทเรียนที่ 4 การสร้างความไว้วางใจ จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กล่าวถึงบทเรียนที่ได้รับเรื่อง “การสร้างควมไว้วางใจ เนื่องจากพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านวัฒนธรรม ภาษา และความเชื่อ ทัศนคติที่แตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่มีบางช่วงเวลาเกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน” ดังนั้น การหาโอกาสเพื่อทำความเข้าใจกันและการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันจะก่อให้เกิดความผ่อนคลาย และสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้จนเกิดความไว้วางใจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขปราศจากข้อจำกัดด้านความแตกต่างหลากหลาย

บทเรียนที่ 5 การเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น จากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 กล่าวว่า “หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการของ ศอ.บต. สามารถนำหลักการเชื่อมโยงของแผนพัฒนาการปกครองท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นได้ กล่าวคือ แต่ละหน่วยงานจะมีการทำงานร่วมกัน จากเดิมที่ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยงานจะไม่ใช่ที่รับรู้ หรือมีความเกี่ยวข้องกับ

หน่วยงานอื่น ๆ มาเป็นการร่วมกันจัดกิจกรรมหรือโครงการ มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และเติมเต็มบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงานได้”

จากการถอดบทเรียนของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกท่านได้รับความรู้และสามารถเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เข้าใจความแตกต่างทางพหุวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาปรับใช้ต่อการปฏิบัติหน้าที่และถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นได้ นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมยังทำให้เกิดเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อประสานงานเมื่อมีภารกิจที่จำเป็น ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจเป้าหมายในทิศทางเดียวกันในการยกระดับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามภารกิจของพื้นที่ จึงถือได้ว่าการดำเนินการของโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จมากในระดับหนึ่ง

อภิปรายผล

การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รัฐและบุคลากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เป็นเป้าหมายสากล โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 ประเด็นของการสร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการที่หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐจะมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และศักยภาพด้านต่าง ๆ รวมถึงมีความเข้าใจในเรื่องของความแตกต่างหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้บุคลากร/เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ได้อย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกันนั้น จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีหลักประกันว่าบุคลากรที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ดังกล่าวจะได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้การดำเนินโครงการดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยนำแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เป็นบุคลากรที่มีความรู้และ

ทักษะในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่รับใช้ประชาชนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ที่สำคัญโครงการนี้สะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุหนึ่งของการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้กับประชาชนในพื้นที่ที่ขาดความเข้าใจด้านภูมิสังคม ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ศาสนาและวัฒนธรรม การเลือกปฏิบัติ ขาดความเสมอภาคในการให้บริการประชาชน การใช้อำนาจในทางที่มีขอบ ตลอดจนข้อจำกัดในการสื่อสารด้วยภาษาถิ่นของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำมาซึ่งการสร้างเงื่อนไข และความหวาดระแวงระหว่างภาครัฐและประชาชน บทบาทสำคัญของ ศอ.บต. ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. พัฒนาหลักสูตรอบรมข้าราชการใหม่ก่อนเริ่มปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อรองรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งยกระดับหลักสูตรให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับหลักสูตรชั้นนำในระดับประเทศ
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางศาสนา และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ทุกคนมีเวทีแลกเปลี่ยนทางความคิดและเข้าใจถึงเป้าหมายของการดำเนินงานของ ศอ.บต. ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
3. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และบุคลากรภาครัฐ ได้แก่ ทักษะการสื่อสารด้วยภาษามลายู โดยสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะทางภาษาและสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้
4. สร้างระบบฐานข้อมูลของเจ้าหน้าที่และบุคลากรภาครัฐที่บรรจุใหม่/โยกย้ายเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ และบุคลากร/เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่ลาออก หรือโยกย้ายออกจากพื้นที่ให้มีฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งมีการติดตามสถานะการเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2563-2565. <https://shorturl.asia/xEJgY>
- บุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2556). การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับอัตลักษณ์ของ
คนในพื้นที่และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ. วารสารเกษมบัณฑิต, 14(2), 46-57.
- ภูมิพัฒน์ จันทรสว่าง. (2559). แนวทางการเสริมสร้างสันติสุขระดับหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้. <https://shorturl.asia/oEIQB>
- รัตนา ดวงแก้ว. (2551). ระบบและกลไกการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครอง
ในการพัฒนาผู้เรียน. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วรางคณา จันทรคง. (2557). ประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยจังหวัดพิษณุโลก. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ. สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้
เพื่อสังคม.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2562). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี
โครงการภายใต้แผนงานบูรณาการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562.
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. (ม.ป.ป.). ความเป็นมาของศูนย์อำนวยการ
บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. https://www.sbpac.go.th/?page_id=6568
- สมจิตร ล้วนจำเริญ. (2560). การจัดการการตลาด. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัจฉรา มานิตย์. (2558). การถอดบทเรียนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
ตำบลธงชัย. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 8(4), 153-166.
- Bluebik Group. (2564). การวิเคราะห์ SWC. <https://bluebik.com/th/blogs/2898>

ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Problems and Legal Obstacles in the Rajabhat University Network

ภาคิน โชติเวศย์ศิลป์ | Phakin Chotewetsine

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย;
Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

สิอร หาสาส์ศรี* | Sion Hasadsri

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย;
Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding author email: sion.hasadsri@gmail.com

Abstract

This paper is a synthetic research paper. The objective of this paper is to study the problems and legal obstacles in the Rajabhat University network by synthesizing documents from 1994 - 2022 that have been published and appeared in online databases, electronic databases, and the Internet by searching for 50 titles and passing the synthesis criteria 25 stories. The results of the study revealed that there were 7 problems: 1) the judgment of the Supreme Administrative Court in the case of Rajabhat University rector's age, 2) upgrading the status of Rajabhat University to a juristic person, 3) the use of online social networks, 4) organizing student activities, 5) providing research protection, 6) copyright ownership in thesis that are a part of the study, and 7) personnel management according to good governance principles. There are suggestions that need to be improved are to study the relevant laws, ordinances, announcements and regulations in order to manage the university efficiently, to train people to understand about the laws on the use of social networking sites continuously, to create a systematic user manual, to support the sufficient budget, to educate students in organizing activities that are contrary to the regulations of student activity organization, to regulate the laws strictly, to appoint committees to screen academic researches of personnel and student's thesis by adding to the program to review before publishing, to plan a risk management, to manage the administration, and to perform according to the laws and regulations.

Received: February 21, 2023 Revised: June 9, 2023 Accepted: June 30, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.4>

Keywords: Legal Problems, Legal Obstacles, Rajabhat University Network

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงสังเคราะห์เอกสารนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยการสังเคราะห์เอกสารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 - 2565 ที่ตีพิมพ์และปรากฏในฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ตที่ได้จากการสืบค้นจำนวน 50 เรื่อง และผ่านเกณฑ์การสังเคราะห์ จำนวน 25 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหา 7 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายพิพาทศาลปกครองสูงสุดกรณีอายุของอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล 3) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 4) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา 5) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครองงานวิจัย 6) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และ 7) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล สำหรับข้อเสนอแนะที่ต้องนำไปปรับปรุง คือ ควรศึกษากฎหมาย พระราชบัญญัติ ประกาศ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเพื่อการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง จัดทำคู่มือการใช้อย่างเป็นระบบ ควรมีการสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสม และให้ความรู้แก่นักศึกษาในการจัดกิจกรรมที่ขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรมนักศึกษา ควรมีข้อกำหนดกฎหมายอย่างเคร่ง และควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิจัยทางวิชาการของบุคลากร วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาและนำเข้าโปรแกรมตรวจสอบก่อนการเผยแพร่ ควรมีการวางแผนการบริหารความเสี่ยง มีการบริหารงานและการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามข้อกำหนดที่กำหนด

คำสำคัญ: ปัญหากฎหมาย, อุปสรรคกฎหมาย, เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

บทนำ

การศึกษาเป็นระบบหนึ่งของทุกสังคมประเทศชาติที่เชื่อว่าเป็นการยกระดับคุณภาพของชีวิตในประชากรของประเทศนั้น ๆ ระบบดังกล่าวต้องเกี่ยวเนื่องกับการวางแผนด้านนโยบายของรัฐบาล กระทรวง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา บุคลากรที่หลากหลาย ความรู้ความสามารถและทักษะวิชาชีพ งบประมาณในจำนวนมหาศาลของรัฐบาลที่ต้องทุ่มเทกับระบบดังกล่าว โดยคาดหวังว่าการศึกษาสามารถขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างราบรื่น ผู้นำของประเทศทั่วโลกมีภารกิจหลักคือการให้การสนับสนุน ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลต่อคุณภาพของการศึกษาที่รัฐต้องจัดสรรให้กับระบบดังกล่าว หลากหลายปัญหาและคำถามที่เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมต่างก็มีคำถามไปยังหน่วยงานการศึกษา สถานศึกษา รวมถึงรัฐมนตรีที่ต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาและผู้นำสูงสุดของประเทศที่มีอาจปฏิเสธในข้อเท็จจริง มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งก่อกำเนิดมาจากโรงเรียนฝึกหัดครู สถาบันราชภัฏและมาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 โดยมีทั้งหมด 70 มาตรา ได้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เป็นแบบหรือทางเดินเพื่อไปสู่เป้าหมายสำคัญ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษามีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย การผลิตบัณฑิตดังกล่าวต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ (เฉลิมพล พลमुख, 2562) แต่ยังคงพบปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2563, น.14) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล (เจนพล ทองยี่น, 2555, น.87) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พุทธศักราช 2560 (อนุสรณ์ คชนะ และคณะ, 2564, น.30) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา (กิตติภพ รักษาราษฎร์, 2561, น.157) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครอง (เยาวเรศ นกศิริ, 2557, น.56) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา (นิธิตวร คำเจริญ, 2560, น.1214) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล (วรรณรุจิ ยันทะแย้ม, 2564, น.197)

นอกจากนี้ปัจจุบันสภาพปัญหาอุดมศึกษาไทยและความท้าทายในอนาคตยังขาดการพัฒนากำลังคนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงความท้าทายในอนาคต การศึกษาขาดการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การแข่งขันและมาตรการกีดกันทางการค้าโลก แนวโน้มเศรษฐกิจและการขับเคลื่อนในอนาคต แนวโน้มแรงงานในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการท่องเที่ยว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและยุคดิจิทัล ปัญหาขาดระบบบริหารจัดการที่ดี หลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาไม่เป็นไปตามที่ต้องการ การสอนเน้นการบรรยายมากกว่าปฏิบัติ และงบประมาณที่สนับสนุนจำกัด (สัมพันธ์ ฤทธิเดช, 2565) อีกทั้งประสบกับวิกฤตปัญหาจำนวนนักศึกษาลดลงอย่างรวดเร็ว จนส่งผลกระทบต่อสถานะทางการเงินของมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง ปัญหาจำนวนนักศึกษาที่ลดลงอย่างรวดเร็วในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จากจำนวนประชากรที่ลดลงและค่านิยมทางสังคมต่อการศึกษาในระดับปริญญาตรีที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคม และเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สั่งสมมานานจากความต้องการอัตรากำลังคนในช่วงที่หน่วยงานขยายตัวและปรับตัวเป็นมหาวิทยาลัยจากการเป็นวิทยาลัยครูและสถาบันราชภัฏเดิม (สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร, 2556, น.7) ปัญหาด้านผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย คือ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ การขาดทักษะในการปรับตัวในด้านการเรียนในระบบอุดมศึกษา และการปรับตัวในรั้วมหาวิทยาลัย การขาดทักษะทางภาษาไทยที่จะใช้ต่อยอดในกระบวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย และนักศึกษามีความรู้เดิมไม่เพียงพอกับการต่อยอดการเรียนในหลักสูตรนิติศาสตร์ (เอกฉัตร วิทย์อภิบาลกุล, 2561, น.632)

จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นที่มาและความสำคัญของการวิจัยเชิงเอกสารเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเป็นข้อมูลและสารสนเทศวางแผนกำหนดนโยบาย วางแผนและการแก้ไขปัญหากฎหมายมหาวิทยาลัยราชภัฏให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และเป็นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยสังเคราะห์เชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2565 ที่ได้รับการตีพิมพ์และปรากฏในฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต ตำราและวารสาร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 37/2560 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 บทบัญญัติของกฎหมายพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดได้พิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ธ 1221/2559 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด หมายเลขที่ อ.651/2561

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเป็นแนวคิดในการสังเคราะห์เชิงเอกสารที่ผู้วิจัยสังเคราะห์สารสนเทศและจัดแบ่งประเด็นที่ได้เป็น 7 ด้าน คือ 1) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล 3) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พุทธศักราช 2560 4) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา 5) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครองงานวิจัย 6) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็น

เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และ 7) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยสังเคราะห์เชิงเอกสาร เอกสารที่ใช้ในการวิจัย คือ เอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ บทความวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 - 2565 ที่ได้รับการตีพิมพ์และปรากฏในฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต ตำรา และวารสาร มีการรวบรวมเอกสารระดับทุติยภูมิ โดยสืบค้นเอกสารได้จำนวน 50 เรื่อง เป็นเอกสารที่ผ่านเกณฑ์การสังเคราะห์ จำนวน 25 เรื่อง

ผู้วิจัยตรวจสอบเอกสารตามแนวทางของ Scott (1990) ดังนี้ 1) ความจริง (Authenticity) เป็นเอกสารที่แท้จริง (Origin) เมื่อตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสารต้องมีตัวตนจริงและมีความน่าเชื่อถือ 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) เอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) เอกสารที่พบ ต้องสามารถใช้แทนหรือเป็นแบบฉบับที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้ และข้อมูลในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์นั้นต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ และ 4) ความหมาย (Meaning) เอกสารต้องมีความชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย โดยพิจารณาข้อมูลในเบื้องต้นว่าเอกสารที่นำมาพิจารณามีข้อมูลใดที่เป็นนัยสำคัญหรือมีความหมายให้การวิจัย การตีความเอกสารบางประเภทจึงสามารถที่จะตีความทั้งในระดับที่เป็นข้อเท็จจริงและตีความข้อมูลที่เป็นนัยที่ซ่อนแฝงอยู่

สำหรับการสังเคราะห์เชิงเอกสารใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 37/2560 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 บทบัญญัติของกฎหมาย พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดได้พิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ธ 1221/2559 คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด หมายเลขที่ อ.651/2561 วิจัย วิทยานิพนธ์ โดยการบรรยายเชิงพรรณาเรียงความตามกรอบตัวแปร 7 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล 3) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พุทธศักราช 2560 4) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา 5) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครองงานวิจัย 6) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และ 7) ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการศึกษาสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ อธิการบดีเป็นตำแหน่งภายใต้หลักกฎหมาย และอยู่ภายใต้การกำกับของสภามหาวิทยาลัยราชภัฏ การสรรหาตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น ยังเกิดความล่าช้าในหลายกรณี และมีความขัดแย้งกันในการตีความของศาลปกครองทำให้ไม่อาจแก้ไขปัญหาเรื่องการได้มาซึ่งผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาตามเจตนารมณ์ในการออกคำสั่งได้อย่างแท้จริง และการออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยใช้อำนาจตามมาตรา 265 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 37/2560 ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2560 เพื่อกำหนดคุณสมบัติเรื่องอายุของผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ ให้มีความชัดเจน โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีอำนาจแต่งตั้งบุคคลใดที่มีได้เป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาและอาจมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์มาดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ ส่วนคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามอื่นให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาและกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2563, น.14) การสรรหาตำแหน่งอธิการบดินั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งต้อง

คำนึงถึงคุณสมบัติผู้สมัครเป็นอธิการบดี ควรจะต้องมีอายุไม่เกิน 60 โดยการตีความของศาลปกครองอาจทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการได้มาซึ่งอธิการบดีตามเจตนารมณ์ในการออกคำสั่งได้ ปัจจุบันมีการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลปกครองเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดีที่มีอายุเกิน 60 ปี เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัย รวมทั้งข้อบังคับของมหาวิทยาลัยในการสรรหาอธิการบดี อีกทั้งคำสั่งคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ 37/2560 ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2560 ประสงค์ให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการเลือกผู้บริหารที่มีอายุเกิน 60 ปี อย่างไรก็ตาม ควรมีการกำหนดในกฎหมายห้ามมิให้ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งครบ 2 วาระแล้ว ดำรงตำแหน่งอธิการบดีอีก ซึ่ง สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2563, น.14) ศึกษาตีปกรองว่าด้วยอายุของอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาในคดีที่อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งจะมีอายุเกิน 60 ปีไม่ได้ คำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดดังกล่าว ก่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบมหาวิทยาลัยไทย มีทั้งจากฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายไม่เห็นด้วย พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐแต่ละแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 คำสั่งหัวหน้า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 37/2560 เรื่อง การแก้ปัญหการบริหารงานของสถาบันการศึกษา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปว่า อธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐจะมีอายุเกิน 60 ปี ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล การยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏมาเป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จในตัวเองภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งสภามหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ เช่น การออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ส่งผลให้พบปัญหาการเข้าสู่การเป็นนิติบุคคลใหม่ที่ขัดขวางความรู้และความเชี่ยวชาญในการออกกฎหมาย จึงทำให้การดำเนินงานที่ยังขัดต่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 เช่น การกำหนดระยะเวลาในการสรรหานายกสภามหาวิทยาลัยดังคำวินิจฉัยคณะกรรมการกฤษฎีกา ปัญหาการตรากฎหมายมีช่องโหว่ทำให้บุคลากรบางท่านไม่สามารถใช้สิทธิในการเสนอชื่อบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่ง การปฏิบัติงานยังไม่เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนด กฎหมายการปฏิบัติงานของบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัย ปัญหาระบบขั้นตอนการสรรหาบุคลากรยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในมหาวิทยาลัย (เจนพล ทองยืน, 2555, น.87) เมื่อสถานภาพของมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการ เป็นหน่วยงานของรัฐ จึงไม่ต้องนำกฎหมาย

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมาใช้ในการบริหารงาน ทำให้ส่วนราชการที่เคยมีความสัมพันธ์ในการติดต่อประสานงานเรื่องต่าง ๆ อาจปฏิเสธความร่วมมือในการดำเนินการได้ ถึงแม้จะมีกฎหมายมาใช้ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย แต่มหาวิทยาลัยยังเป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ รมติคณะรัฐมนตรีในบางเรื่องยังมีผลใช้บังคับทั้งส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ ถ้าหากสภามหาวิทยาลัยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ อาจทำให้เกิดผลกระทบต่องบประมาณในการบริหารจัดการ ปัญหาและอุปสรรคของบุคลากรที่ยังไม่มีความเชื่อมั่นในระบบบริหารงานบุคคลในบางเรื่อง อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในทางการบริหาร ปัญหาและอุปสรรคการขอรับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมายที่ให้แก่งานของรัฐบาลจะต้องใช้เวลานานในการสร้างความเข้าใจหรือแก้กฎหมายต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม ซึ่งปัญหาสำคัญที่พบ คือ การปรับขึ้นเงินเดือนของข้าราชการแต่ละครั้งมีผลกระทบต่องบประมาณมหาวิทยาลัย เนื่องจากคณะรัฐมนตรีไม่ได้มีมติที่ครอบคลุมถึงพนักงานมหาวิทยาลัยด้วย ส่งผลให้มหาวิทยาลัยไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจนกว่าจะดำเนินการเสนอเรื่องมายังสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อขออนุมัติมหาวิทยาลัยจึงต้องใช้งบประมาณจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยจ่ายไปก่อน และในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างพนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจะได้รับงบประมาณคืนมาตามอัตราเงินเดือนแรกบรรจุในอัตรา 1.7 เท่าของข้าราชการสำหรับตำแหน่งอาจารย์ ทำให้ไม่สามารถจัดหาอาจารย์ที่มีคุณภาพเท่าเทียมอาจารย์เกษียณอายุราชการได้ หากให้เงินเดือนสูงกว่าที่ได้รับจัดสรรงบประมาณมา ก็ไม่สามารถจ้างอาจารย์ได้ตามจำนวนของข้าราชการที่เกษียณไปได้ และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องสะสมไว้ใช้เพื่อเป็นสวัสดิการค่าตอบแทนตำแหน่งทางวิชาการ การปรับเงินเดือน และเงินชดเชยการออกจากงาน (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2565, น.7)

3. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พุทธศักราช 2560 ปัญหาและอุปสรรค คือ การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการศึกษา สัญญาณอินเทอร์เน็ตในมหาวิทยาลัยราชภัฏมีช่องสัญญาณไม่เพียงพอในการเข้าใช้ของนักศึกษา บางจุดไม่มีสัญญาณสัญญาณต่ำในการสืบค้นข้อมูล และไม่มีความรู้เรื่องลิขสิทธิ์ของงานที่สืบค้น มีการดาวน์โหลดข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์ผลงานการเขียนต่าง ๆ ทำให้มีปัญหาในการดาวน์โหลดข้อมูล ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เครือข่ายเพื่อการติดต่อประสานงานและการสื่อสาร มีการกระจายสัญญาณ

ยังไม่ครอบคลุม ทำให้การติดต่อสื่อสารติดขัด เมื่ออาจารย์สั่งงานแล้วไม่เข้าใจคำสั่งทำให้การส่งงานล่าช้าในช่วงเวลาที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งมีข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ทำให้เกิดปัญหาด้านการติดต่อสื่อสารบ่อยมาก ปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วไม่เพียงพอต่อการรับชม สัญญาณ WiFi วิดีโอและยูทูบ (YouTube) ไม่มีเสถียรภาพในการทำงาน การแสดงความคิดเห็นด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพจึงทำให้เกิดผลที่กระทบต่อจิตใจและพฤติกรรมผู้ใช้บริการ (อนุสรฯ คชนะ และคณะ, 2564, น.30) ปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 ประกอบด้วย ได้แก่ 1) ปัญหาขอบเขตเกี่ยวกับการนำข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ บทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้อธิบายและยกตัวอย่างลักษณะข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ไว้ ปัญหาการตีความเกี่ยวกับการนำข้อมูลอันเป็นเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ 2) ไม่มีบทบัญญัติการกระทำความผิดในเรื่องการคัดลอก หรือทำสำเนาข้อมูลคอมพิวเตอร์ และ 3) ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการส่งข้อมูล หลอกลวง และลามกอนาจาร ทำให้มีปัญหาการตีความการกระทำความผิด (เกียรติเฉลิม รักษ์งาม, 2563, น.193) ซึ่ง Jun-up (2017) ศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และผลกระทบต่อผู้ใช้บริการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ส่งผลต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ การเรียน สังคม และสุขภาพ นอกจากนี้ พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์ (2556) กล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีการควบคุมการทำงานได้น้อย ขาดความยืดหยุ่น ขาดการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคล เกิดอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ตลอดจนอาจเป็นภัยคุกคามทางความมั่นคง

4. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา มีปัญหาและอุปสรรคในข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา ยังไม่สามารถแบ่งบอกรายละเอียดขั้นตอนที่ชัดเจนในกระบวนการในการดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา และแบ่งบอกหน้าที่ของอาจารย์ที่ควบคุมกิจกรรมอย่างชัดเจน ยังขาดอาจารย์ที่มีความรู้ความเข้าใจและเสียสละเวลาเพื่องานกิจกรรมนักศึกษา รวมถึงการจัดทำโครงการเพื่อขอรับจัดสรรงบประมาณ การจัดกิจกรรมยังไม่มีเหมาะสมเนื่องจากได้รับงบประมาณสนับสนุนน้อยก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมนักศึกษาที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (กิตติภพ รักษาราษฎร์, 2561, น.157) และประสบปัญหาจากการดำเนินการรับนโยบาย

จากส่วนกลางในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ การกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ดำเนินการตามรูปแบบส่วนกลางกำหนด โดยไม่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดด้านความหลากหลายของประชากรในพื้นที่ ส่งผลให้กิจกรรมนักศึกษาไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ด้านการพัฒนากิจกรรมนักศึกษา มีปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่มีความโดดเด่น และขาดความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ในการพัฒนากิจกรรมนักศึกษา (ยุทธนา กาเต็ม, 2561, น.141)

5. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 14 บัญญัติไว้ว่า งานที่สร้างสรรค์ขึ้นดังกล่าวตกเป็นของมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยได้มาซึ่งความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวิจัย ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 14 มหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในความควบคุมดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย และมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย อาจได้มาซึ่งความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ที่บุคลากรได้สร้างสรรค์ขึ้นมา สำหรับกรณีของการจ้างแรงงาน การทำงานตามคำสั่งหรือในการควบคุมของมหาวิทยาลัย อันอาจทำให้มหาวิทยาลัยได้มาซึ่งความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ส่วนงานวิจัยเป็นการเรียบเรียงงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนั้น หากใช้การจ้างแรงงานจะต้องทำตามแบบแผนตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด ย่อมมีปัญหาค่าไม่เหมาะสม เพราะการทำงานวิจัยต้องมีแนวคิดที่มีความอิสระเพื่อเสนองานวิจัยอย่างมีคุณภาพปราศจากการอยู่ภายใต้การควบคุมหรือบังคับบัญชา ด้วยเหตุนี้ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 14 โดยกำหนดให้งานวิจัยของอาจารย์เป็นลิขสิทธิ์ของอาจารย์แต่เพียงผู้เดียว เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ เสสิณา นิมสุวรรณ (2558) ที่กล่าวว่าในปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีการรับส่งข้อมูลรูปแบบใหม่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ในรูปแบบที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดลิขสิทธิ์ผ่านการใช้ BitTorrent Protocol และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พบว่ายังไม่ครอบคลุม และยังไม่อาจกำหนดความรับผิดของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์ผ่านการใช้ BitTorrent ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำของผู้ให้บริการ BitTorrent ซึ่งมีส่วนอย่างมากที่ทำให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ขึ้น และในส่วนของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2558 แม้จะมีการกล่าวถึงข้อจำกัดความรับผิดของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเอาไว้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการแบ่งแยกประเภทของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตเอาไว้

อย่างชัดเจน อีกทั้งมาตรา 32/3 ยังไม่เป็นไปตามหลักอ่าวที่ปลอดภัย (Safe Harbor) ส่งผลให้อาจเกิดปัญหาในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย จึงสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์จากการกระทำผ่านเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งปัจจุบันงานวิจัยของบุคลากรทั้งสายอาจารย์ สายสนับสนุนและนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะเป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการทำวิจัยด้วยตนเองต้องทุ่มเทความรู้ความสามารถ ใช้สติปัญญา ความอุตสาหะในการทำงานวิจัยนั้น ๆ ซึ่งลิขสิทธิ์ในงานวิจัยที่สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้การจ้างผู้ช่วย สัญญาการจ้างทำ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 14 พบว่า งานวิจัยที่สร้างสรรค์ขึ้นดังกล่าวตกเป็นของมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวิจัย งานวิจัยสร้างสรรค์ลูกจ้างจะต้องทำตามคำสั่งหรือแบบแผนตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด ส่วนงานวิจัยเป็นการเรียบเรียงผลงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยนั้น หากใช้วิธีการที่กำหนดให้ลูกจ้างต้องทำตามแบบแผนตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดจะมีปัญหาไม่เหมาะสม เพราะการทำงานวิจัยต้องมีแนวคิดที่อิสระเพื่อเสนองานวิจัยที่มีคุณภาพไม่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือบังคับบัญชา (เยาวเรศ นกศิริ, 2557, น.56)

6. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา กฎระเบียบข้อบังคับของสถาบันการอุดมศึกษาล้วนแต่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารและอาศัยอำนาจตามกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ กฎระเบียบข้อบังคับเหล่านี้มีฐานะเป็นเพียงกฎหมายระดับรองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หากกฎระเบียบข้อบังคับในข้อใด ๆ ได้แย้งกับกฎหมายจะไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้ ข้อบังคับดังกล่าวเป็นการตราขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ออกข้อบังคับแต่ฝ่ายเดียว ข้อบังคับดังกล่าวจึงเป็นข้อบังคับที่ไม่เป็นธรรมในงานวิจัย นิพนธ์ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ตามกฎระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ล้วนแต่มีลักษณะขัดหรือแย้งกับการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ ซึ่งบางมหาวิทยาลัยแก้ปัญหาโดยการโอนลิขสิทธิ์โดยตรงให้แก่สถาบันตามความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยให้นักศึกษาลงนามมอบลิขสิทธิ์แก่มหาวิทยาลัยตามแบบฟอร์มยินยอมการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวิจัย นิพนธ์ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ เนื่องจากกฎระเบียบข้อบังคับของสถาบันการอุดมศึกษาต่าง ๆ ล้วนแต่กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวิจัย นิพนธ์ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้น โดยนักศึกษาตกเป็นลิขสิทธิ์ของ

สถาบันนั้น ๆ ซึ่งกฎระเบียบข้อบังคับดังกล่าวขัดกับหลักการได้มาซึ่งความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในฐานะผู้สร้างสรรค์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมต่อบุคลากรทั้งสายอาจารย์ สายสนับสนุน และนักศึกษาในฐานะผู้สร้างสร้งงานอันมีลิขสิทธิ์ และกฎระเบียบข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในลักษณะขั้นตอนและวิธีการอย่างชัดเจนในการโอนลิขสิทธิ์หรือการอนุญาตให้ใช้สิทธิต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของบุคลากรทั้งสายอาจารย์ สายสนับสนุนและนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อมิให้เกิดข้อพิพาทหรือความสับสนในความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในการทำวิจัย นิพนธ์ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ (นริศพร คำเจริญ, 2560, น.1214) ซึ่งปัญหาความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ระหว่างนักศึกษากับมหาวิทยาลัยมีปัญหาทางกฎหมายที่ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน และยังคงมีการถกเถียงกันของนักกฎหมายหลายท่าน บางท่านเห็นว่าควรเป็นของมหาวิทยาลัย บางท่านเห็นว่าเป็นของนักศึกษา แต่ยังไม่เป็นที่ยุติว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เนื่องจากยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาออกมาว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้นควรจะเป็นของใคร จนนำไปสู่ปัญหาในเรื่องของปริมาณและสัดส่วนในการทำซ้ำของบรรณารักษ์ ถ้าบรรณารักษ์ทำซ้ำในปริมาณและสัดส่วนเกินสมควร ก็จะมีคามผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ถ้าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัย บรรณารักษ์ก็สามารถทำซ้ำในปริมาณและสัดส่วนที่เกินสมควรได้โดยไม่มีความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะบรรณารักษ์ทำซ้ำในฐานะตัวแทนซึ่งกระทำการแทนมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

7. ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล ปัญหาการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยการให้อำนาจผู้บริหารมีดุลยพินิจอิสระในการบริหาร และกฎหมายที่ใช้ในการบริหารงานบุคคลไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ก่อให้เกิดการใช้อำนาจ และอาศัยช่องว่างกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ สร้างความขัดแย้ง กลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ยังขาดการทำงานตามธรรมาภิบาลที่เป็นบทบัญญัติกฎหมาย ควรแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามกฎหมายการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ควรขจัดความขัดแย้งในหน้าที่และประโยชน์ทับซ้อน ให้ความสำคัญกับที่มาและสัดส่วนของกรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา ควรแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 ให้ครอบคลุมการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาทุกประเภท และควรส่งเสริมให้มีการศึกษาปัญหาข้อขัดแย้งอันเกิดจากการ

บริหารงานบุคคลภายใน เพื่อนำไปสู่การสร้างเกณฑ์มาตรฐานธรรมาภิบาลให้เป็นกลไกในการควบคุมการบริหารงานให้อยู่ในหลักนิติธรรมและหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม (วรรณจุ้ย ยันทะแย้ม, 2564, น.197) นอกจากนี้ยังมีปัญหาการร้องเรียนเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการ ปัญหาที่การได้มาซึ่งผู้บริหารระดับสูง เช่น การสรรหาอธิการบดี การได้มาของสภามหาวิทยาลัย ปัญหาโครงสร้างของฝ่ายบริหารและสภามหาวิทยาลัย ซึ่งตามกฎหมายกำหนดบทบาทหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยไว้ รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีด้วย และขาดผู้รับผิดชอบหลักในการกำกับธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา (ณดา จันทรสม, 2565, น.2) ซึ่งปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล และกฎหมายที่ใช้ในการบริหารงานบุคคลไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ก่อให้เกิดการใช้อำนาจและอาศัยช่องว่างกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ สร้างความขัดแย้ง กลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ยังขาดมาตรฐานธรรมาภิบาลที่เป็นบทบัญญัติกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวฤทธิ์ วิญญา (2565, น.272) ที่ศึกษาปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลและปัจจัยการบริหารงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า การบริหารของสภาคณาจารย์และข้าราชการขาดการสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัย สภาคณาจารย์และข้าราชการไม่ได้แสดงบทบาทต่อมหาวิทยาลัยอย่างเต็มความสามารถ บุคลากรในสภาคณาจารย์และข้าราชการมีภาระงานสอนและการบริหารสภาทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทางการบริหาร

1.1 ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้นั้น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 ไม่ได้มีบทบัญญัติเฉพาะผู้ที่มิมีสถานะเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา และบทบัญญัติตามมาตรา 27 วรรคหนึ่ง และมาตรา 65/2 วรรคหนึ่งที่ระบุการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่ได้มีสถานะเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไว้ ดังนั้น ผู้ที่สมัครการสรรหาเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏจึงไม่จำเป็นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบัน อุดมศึกษาอยู่ในขณะสมัคร ส่วนผู้ที่ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้นจะต้องมีอายุไม่เกิน 60 ปี หรือไม่นั้น ศาลพิจารณา

มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 ซึ่งมีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของอธิการบดีไว้ ประกอบกับข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏว่าด้วย คุณสมบัติหลักเกณฑ์ และวิธีการสรรหาอธิการบดี พ.ศ.2550 สรุปผลการสังเคราะห์เอกสารไม่มีการบัญญัติผู้ที่สมัครเข้ารับการสรรหาเป็นอธิการบดีจะต้องมีอายุไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์แต่อย่างใด แต่ผู้เขียนมีความเห็นต่างว่าศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาที่สอดคล้องกฎหมาย คือ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา 2547 ได้กำหนดไว้กำหนดไม่ให้บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร โดยเฉพาะอธิการบดีที่ศาลปกครองสูงสุดได้พิพากษาตามศาลปกครองสูงสุดที่ ถ 1221/2559 ผู้ที่เกษียณอายุราชการแล้วไม่สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมงคลอีสานได้ หรือรักษาราชการแทนอธิการบดีไม่ได้ และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด หมายเลขที่ อ.651/2561 ให้เพิกถอนมติของสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีที่แต่งตั้งบุคคลท่านหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีเนื่องจากมติไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ตำแหน่งอธิการบดีจึงไม่ควรจะมีอายุเกิน 60 ปี

1.2 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการยกฐานะมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นนิติบุคคล ควรศึกษากฎหมาย พระราชบัญญัติ ประกาศ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง และจัดทำคู่มือการใช้อย่างเป็นระบบ

1.4 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการจัดกิจกรรมนักศึกษา ควรสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสม และให้ความรู้แก่นักศึกษาในการจัดกิจกรรมที่ขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยการจัดกิจกรรมนักศึกษา

1.5 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในการให้ความคุ้มครองงานวิจัย ควรมีข้อกำหนดกฎหมายอย่างเคร่งครัด และควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองผลงานวิจัยทางวิชาการของบุคลากรและนำเข้าโปรแกรมตรวจสอบก่อนการเผยแพร่

1.6 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาและนำเข้าโปรแกรมตรวจสอบก่อนการเผยแพร่

1.7 ปัญหาและอุปสรรคกฎหมายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล ควร มีการวางแผนการบริหารความเสี่ยง มีการบริหารงานและการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามข้อ กฎหมายที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคกฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัย ราชภัฏ

2.2 ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครอง งานวิจัยแก่บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.3 ศึกษานโยบายการวางแผนการบริหารความเสี่ยงจากการไม่ปฏิบัติตามข้อ กฎหมายในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.4 ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลและ กฎหมายที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.5 ศึกษาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการบริหารความเสี่ยงเพื่อการ ปฏิบัติงานเป็นไปตามข้อกฎหมายที่กำหนดในเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

เอกสารอ้างอิง

กิตติภพ รักษาราษฎร์. (2561). การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการจัดกิจกรรมนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์, 2(1), 152-161.

เกียรติเฉลิม รักขันธ์. (2563). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดความผิดเกี่ยวกับการ เข้าถึงคอมพิวเตอร์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(9), 193-204.

เจนพล ทองเย็น. (2555). การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. วารสารจันทร เกษมสาร, 18(34), 87-96.

เฉลิมพล พลมุข. (2562). อนาคต ม.ราชภัฏ. มติชนออนไลน์. <https://www.matichon.co.th/>

ณดา จันทรสม. (2565). ธรรมาภิบาลกับการบริหารสถาบันอุดมศึกษาไทย. สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.

- เทวฤทธิ์ วิญญา. (2565). หลักธรรมาภิบาลและปัจจัยการบริหารงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสภาคณาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยราชภัฏ. **วารสารสิรินธรปริทรรศน์**, 23(1), 271-280.
- ธนธร ทาคำฟู. (2562). บทวิเคราะห์จากคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดกรณีอายุของอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. **วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์**, 3(1), 35-51.
- ธัญณ์ณภัทร์ เจริญพานิช. (2562). ทศนะต่อประเด็น “มหาวิทยาลัยราชภัฏใกล้เจ๊ง?” จะหลงทางหรือปรับตัว. ประชาไท. <https://prachatai.com>
- นริศวรร คำเจริญ. (2560). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนิพนธ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต**, 12, 1214-1222.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547). สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พิรงรอง รามสูต รัตนันทน. (2556). การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต. <https://thainetizen.org/>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2565). การศึกษาข้อมูลข้อดีข้อเสียของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ.
- ยุทธนา กาเต็ม. (2561). การศึกษาเชิงประจักษ์ของอุปสรรค (Threats) ในการดำเนินงานด้านการพัฒนากิจการรรมนัักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**, 13(1), 141-150.
- เยาวเรศ นกศิริ. (2557). ปัญหากฎหมายในการให้ความคุ้มครองงานวิจัยของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 2(2), 51-60.
- วรรณรุจี ยันทะแย้ม. (2564). ปัญหาการปฏิบัติตามกฎหมายการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล. **วารสารปัญญาปณิธาน**, 6(2), 197-210.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2563). คดีปกครองว่าด้วยอายุของอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐ. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, 49(1), 13-60.
- สัมพันธ์ ฤทธิเดช. (2565). การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวกระทรวงใหม่. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร. (2556). ร่างพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา.

- เสลินา นิมสุวรรณ. (2558). ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์
ผ่านการใช้ BitTorrent Protocol [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- อนุศักดิ์ ตั้งปณิธานวัฒน์ และคณะ. (2550). การพัฒนาและความพึงพอใจต่อเว็บเพจ
โครงการจัดตั้งกองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
กองยุทธศาสตร์และพัฒนายุทธศาสตร์ปัตตานี. <http://planning.pn.psu.ac.th/>
- อนุสรณ์ คชนะ, สภาวดี พรายอำไพ, ธาณีย์ จริยาปยุกต์เลิศ, และอุมาพร กาญจนคลอด.
(2564). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วย
การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พุทธศักราช 2560 ของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารนาถบุตร
ปริทรรศน์, 13(3), 22-32.
- เอกฉัตร วิทยอภิบาลกุล. (2561). การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนของ
นักศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- Jun-up, P. (2017). Behavior and aftermath of social media usage of senior
high school students in Phitsanulok [Master's thesis]. Naresuan University.
- Scott, J. (1990). A matter of record, documentary sources in social research.
Policy Press.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริม ทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

Project-Based Learning Management to Promote Problem-Solving Skills for
Primary School Students

เฉลิมพล ศรีตันดา^{1*} | Chalermpon Sritanda

ชรินทร์ มั่งคั่ง² | Charin Mangkhang

แสวง แสนบุตร³ | Sawaeng Saenbutr

¹⁻³ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประเทศไทย;

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Thailand.

*Corresponding author email: sritanda.chalermpon@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop a project-based learning management plan to promote problem-solving skills of primary school students; 2) to evaluate a project-based learning management plan to promote problem-solving skills of primary school students; and 3) to study the level of problem-solving thinking skills of primary school students. The target groups in this research were experts assessing the quality of the learning management plan and the quality of the questionnaire assessing the problem-solving skills of 9 students and 6 primary school students, considered explicitly as target groups. The tools used in the research consisted of a project-based learning management plan to promote problem-solving skills of elementary school social studies students, totaling 12 hours, and the learning management plan assessment form is divided into two parts: learning management plan assessment and problem-solving skills assessment form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, concordance index, and content analysis. The results showed that the development of a project-based learning management plan to promote the problem-solving skills of elementary school students was four plans, 3 hours per plan, totaling 12 hours. The PDAR process has four steps: 1) (P–Plan) Planning stage 2) (D–Design) Design stage 3) (A–Action)

Received: June 11, 2023 Revised: July 15, 2023 Accepted: July 20, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.5>

Action stage 4) (R–Reflect) Reflection, which every learning management plan knowledge is consistent with the purpose of the research as well as carrying out activities. It can be used to develop problem-solving skills and learning outcomes for students. For the quality of the project-based learning management plan to promote the problem-solving skills of primary school students found that the overall image is of excellent quality. Moreover, the problem-solving skills of primary school students were at the most practical level.

Keywords: Social Studies Learning Management, Project-Based Learning, Problem-Solving Skills

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และ 3) ศึกษาระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้และคุณภาพของแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน จำนวน 9 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 6 คน พิจารณาโดยเจาะจงเป็นกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 4 แผน ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ รวม 12 ชั่วโมง แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ใช้กระบวนการ PDAR มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นวางแผน (P – Plan) 2) ขั้นการออกแบบ (D – Design) 3) ขั้นการปฏิบัติการ (A – Action) และ 4) สะท้อนคิด (R – Reflect) ซึ่งทุกแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม และสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและผลการเรียนรู้ของ

นักเรียนได้ สำหรับคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ระดับมีคุณภาพมาก และนักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาอยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, การเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน, ทักษะการคิดแก้ปัญหา

บทนำ

การพัฒนาเทคโนโลยีของโลกยุคปัจจุบันช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ของศาสตร์แต่ละแขนง สร้างการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูล องค์ความรู้ สร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้นมากมายมหาศาล การพัฒนาเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่การแข่งขันในโลกที่รุนแรงขึ้นมาก แต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันยังขาดศักยภาพในการช่วยพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ของเด็กไทยที่เติบโตในยุคที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศอำนวยความสะดวกแก่การศึกษาหาความรู้ แต่เด็กยังขาดการส่งเสริมทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้หรือการสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง และอีกหลายปัญหาดังที่ได้ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่ระบุว่าระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพ ของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา การจัดการศึกษาที่รองรับความหลากหลายจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยศักยภาพเด็กไทยให้พร้อมเป็นแรงขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวทันโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

หนึ่งในทักษะหนึ่งที่สำคัญของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving) ส่วนหนึ่งคือการคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking) ซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลในการระบุปัญหา นิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติ (จุฑามาศ แหนจอน, 2562; Sanchez & Ruiz, 2008)

ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเป็นคนยุคที่ใช้เครื่องมือสื่อสารและอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ ซึ่งเด็กยุคปัจจุบันมีคุณลักษณะดังนี้คือ มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดงความเห็น และลักษณะเฉพาะของตน ต้องการดัดแปลงสิ่งต่าง ๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน ตรวจสอบหาความจริงเบื้องหลัง มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ต้องการการสื่อสารที่รวดเร็ว การหาข้อมูล การตอบคำถาม และสร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต (วิจารณ์พานิช, 2555) การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องเหมาะสมต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) จึงเป็นเครื่องมือที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับทักษะกระบวนการที่จำเป็น ซึ่งลักษณะเด่นของการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเลือกศึกษาตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่ม เป็นการตัดสินใจร่วมกันจนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง ใช้เทคนิคหลากหลายรูปแบบนำมาผสมผสานกัน ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด และการแก้ปัญหา เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งความรู้เบื้องต้น ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ผู้สอนจะสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้และปรับปรุงความรู้ที่ได้ให้สมบูรณ์ และยังเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกขั้นตอนอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนที่ต้องเผชิญกับการจัดการศึกษาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ลีลาการเรียนรู้ ความสนใจและสภาพแวดล้อมของนักเรียนจะช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพ จากสภาพบริบทสถานศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชนมีนักเรียนหลากหลายชาติพันธุ์ มีนักเรียนติดตามผู้ปกครองที่เป็นแรงงานไร้รัฐ มีความยากจนและขาดโอกาส บริบทของนักเรียนในโรงเรียนเป็นนักเรียนยากจนตามเกณฑ์การประเมินของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนในอนาคต จึงมีความสนใจที่จะศึกษาขั้นตอนกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนา

แผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถนะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนในสังคมวิถีใหม่ ที่สอดคล้องกับการส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงบรรยายดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนเป้าหมายเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในบริบท มีนักเรียนไร้สัญชาติ นักเรียนชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มนักเรียนยากจน ของกองทุนเสมอภาคทางการศึกษา โดยสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนในโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาอาชีพ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้แก่ 1) นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาอาชีพ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 คน ที่ผ่านการทดสอบความรู้เบื้องต้น เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มีระดับคะแนน 60 เปอร์เซนต์ขึ้นไป และ 2) ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้และคุณภาพของแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน จำนวน 9 คน พิจารณาโดยเจาะจง จากข้าราชการครูที่มีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 5 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษาที่มีความสมัครใจและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ตามกระบวนการ PDAR มี 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นวางแผน (P – Plan) (2) ขั้นการออกแบบ (D – Design) (3) ขั้นการปฏิบัติการ (A – Action) และ (4) สะท้อนคิด (R – Reflect) ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง หลักการเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วางแผน

โครงการเศรษฐกิจพอเพียง เวลา 3 ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ประยุกต์ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ออกแบบโครงการประยุกต์ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง เวลา 3 ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เรื่อง ปฏิบัติการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน เวลา 3 ชั่วโมง และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การผลิตกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ผลงานสร้างสรรค์ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เวลา 3 ชั่วโมง ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวพัฒนาขึ้นตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน

2) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 9 ชุด แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ และส่วนที่ 2 แบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และ 3) แบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผู้วิจัยพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน จากนั้นจึงนำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีวิทยฐานะระดับชำนาญการพิเศษ มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้นานกว่า 10 ปี ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 2 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

3. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนิตหมายและนำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้และแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน จากนั้นจึงรวบรวมและวิเคราะห์ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ แล้ว นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นจึงนำแบบประเมินระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาให้นักเรียนที่ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาทำการประเมิน แล้วรวบรวมและวิเคราะห์ผลการประเมินระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีผลการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และการออกแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหา จากนั้นสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 4 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมจำนวน 12 ชั่วโมง ซึ่งผู้วิจัยใช้ขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) การเลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 2) ตั้งชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ 3) กำหนดเวลาระบบระดับชั้น 4) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ 5) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ 6) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ที่นำมาจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน 7) เลือกกิจกรรมและเทคนิควิธีการที่เหมาะสม 8) เลือกสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 9) จัดทำลำดับขั้นตอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในแต่ละแผน และ 10) ประเมินผลการจัดการเรียนรู้

สำหรับองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหา ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนของการคิดอย่างเป็นระบบ (PDAR) 4 ขั้นตอน คือ 1) การรับรู้ปัญหา 2) การระบุสาเหตุของปัญหา 3) การเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และ 4) การตรวจสอบผลลัพธ์การแก้ปัญหา ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษานั้น ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560) โดยศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน จากนั้นดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานในรายวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 4 แผน รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง โดยทุกแผนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการคิดอย่างเป็นระบบ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจในชุมชนจำนวน 3 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ลักษณะอาชีพในชุมชน จำนวน 3 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจในชุมชน จำนวน 3 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน จำนวน 3 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

ผู้วิจัยนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งแผนดังกล่าวมีคุณภาพของเนื้อหาสาระโดยทุกรายการประเมินต้องได้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ในทุกองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน ซึ่งผ่านการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ทั้ง 4 แผน โดยมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมและสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้

2. ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 ท่าน มีผลการศึกษาดังนี้

2.1 ระดับคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีผลประเมินสรุปค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 แผนโดยรวมมีคุณภาพมากที่สุด โดยมีรายละเอียดในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้อย่างนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจในชุมชนมีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.86 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านการกำหนดสาระสำคัญ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.91 รองลงมาคือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.90 และด้านการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.89

2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ลักษณะอาชีพในชุมชนมีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.89 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านการกำหนดสาระการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.95 รองลงมาคือ การกำหนดสาระสำคัญ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.93 และการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.90

3) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจในชุมชนมีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.87 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านแหล่งการเรียนรู้และสื่อการสอน มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.92 รองลงมาคือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การกำหนดสาระการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.91 และด้านการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.90

4) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งในชุมชน มีคุณภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.85 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.93 รองลงมาคือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.91 และด้านการกำหนดสาระการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.90

2.2 ระดับคุณภาพของแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาจำนวน 4 ด้าน คือ ทักษะการรับรู้ปัญหา ทักษะการหาสาเหตุ ทักษะการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และทักษะการตรวจสอบผลลัพธ์ พบว่า โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 3.85 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ประเด็นการประเมินทักษะการระบุสาเหตุ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 3.88 รองลงมาคือ ทักษะการตรวจสอบผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 3.87 ด้านทักษะการรับรู้ปัญหา มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 3.85 และด้านทักษะการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 3.80

3. ผลการศึกษาระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษามีการปฏิบัติทักษะการคิดแก้ปัญหาโดยรวมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.62 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านทักษะการรับรู้ปัญหา มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.80 รองลงมาคือ ทักษะการระบุสาเหตุมีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.60 ด้านทักษะการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.55 และด้านทักษะการตรวจสอบผลลัพธ์ มีค่าเฉลี่ย (μ) เท่ากับ 4.53 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ที่	รายประเมินรายด้าน	μ	σ	แปลความหมาย
1.	ทักษะการรับรู้ปัญหา	4.80	0.18	ปฏิบัติมากที่สุด
2.	ทักษะการระบุสาเหตุ	4.60	0.10	ปฏิบัติมากที่สุด
3.	ทักษะการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา	4.55	0.12	ปฏิบัติมากที่สุด
4.	ทักษะการตรวจสอบผลลัพธ์	4.53	0.16	ปฏิบัติมากที่สุด
	โดยรวม	4.62	0.14	ปฏิบัติมากที่สุด

อภิปรายผล

1. การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการ PDAR 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการรับรู้ปัญหา 2) ขั้นการระบุสาเหตุ 3) ขั้นการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และ 4) ขั้นการตรวจสอบผลลัพธ์ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานนี้ยึดหลักการทฤษฎีความรู้สร้างสรรค์ (Constructionism) ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ของเพียเจต์ (Piaget) และการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติของดิวอี้ (Dewey) การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ วิธีการและผลงาน โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานของการแสวงหาความรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้ากระทำในสิ่งที่ตนสนใจและวางแผนการทำงานได้ด้วยตนเอง ซึ่งการทำโครงงานอาจให้ผู้เรียนปฏิบัติเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มได้ มีการใช้เวลาในการปฏิบัติตามความยากง่ายและซับซ้อนของกิจกรรมและเนื้อหา ผลของการเรียนรู้ด้วยโครงงานคือผลลัพธ์ ผลผลิต การนำเสนอผลงาน และการปฏิบัติงาน ผลของการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานนั้น ผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้นผู้เรียนให้ฝึกเผชิญสถานการณ์และการแก้ปัญหา เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุน (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2560)

2. ผลการประเมินคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินคุณภาพของการแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และคุณภาพของแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดที่ต้องการ

ให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาในการเผชิญสถานการณ์ในชีวิตประจำวันตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่เป็นการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และสามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาดำเนินการทำโครงการได้ ซึ่งผู้เรียนจะใช้ทักษะความสามารถในการทำโครงการ เช่น ในการระบุปัญหา ผู้เรียนจะได้ฝึกการสังเกต การแยกแยะ ในการออกแบบรวบรวมข้อมูล มีการคิดเชิงเหตุผล มีการฝึกการวางแผน การปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลมีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ผล มีการจำแนกแยกแยะและการสรุปผล ผู้เรียนได้ฝึกการตีความข้อมูล ดังนั้นสิ่งสำคัญคือมีการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กระตุ้นตนเองให้แสดงทักษะความสามารถของผู้เรียนในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, 2560) สำหรับการสร้างแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนนั้น ผู้วิจัยได้กรอบการประเมินจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของ Weir (1974) ที่เสนอขั้นตอนการแก้ปัญหา 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การตั้งปัญหา ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหา ขั้นที่ 3 การเสนอวิธีการแก้ปัญหา และขั้นที่ 4 การตรวจสอบผลลัพธ์ ซึ่งกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนช่วยเสริมสร้างสมรรถนะ 5 สมรรถนะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-management: SM) สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and collaboration: TC) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher order thinking: HOT) และสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active citizen: AC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ได้กำหนดรูปแบบการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โครงการที่ตอบสนองศักยภาพและความสนใจ จึงมีคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่จะส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนได้

3. ผลการศึกษาระดับทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาพบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษามีการปฏิบัติทักษะการคิดแก้ปัญหาในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการสอนได้เน้นให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลหรือความรู้เดิมของผู้เรียน กิจกรรมริเริ่มให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามวุฒิภาวะของสมองและความสามารถทางสติปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดของ Polya (1957) ที่เสนอขั้นตอนของการคิดแก้ปัญหาไว้ว่า การแยกแยะปัญหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหาและวางแผนว่าจะใช้วิธีการใดในการแก้ปัญหา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการได้กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนการรับรู้ปัญหา ขั้นการระบุสาเหตุ ขั้นการเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และขั้นการตรวจสอบผลลัพธ์ การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนตาม

ความสนใจจึงมีจุดเน้นที่สำคัญคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มคิดและลงมือทำ (ชรินทร์ มั่งคั่ง, 2561) โดยส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาในระดับมากที่สุด ดังนั้น ในการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาจำเป็นต้องฝึกฝนอยู่เสมอและต่อเนื่อง จึงจะสามารถพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาแบบซับซ้อนได้ (รุ่งชีวา สุขดี, 2531; Piaget, 1962) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาในสิ่งที่เป็นนามธรรมสู่การพัฒนานวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานควรออกแบบกิจกรรมให้ชัดเจน กำหนดเวลาให้เหมาะสม ควรออกแบบให้มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

1.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหา ควรออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิจัยการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนในระดับชั้นอื่น

2.2 ศึกษาวิจัยการจัดการเรียนรู้บูรณาการข้ามศาสตร์โดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูไม่ครบชั้น

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ แหนจอน. (2562). **จิตวิทยาการรู้คิด** (พิมพ์ครั้งที่ 2). แกรนด์พอยท์.

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). **องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูริย์ พิมพ์, พรชัย เจดามาน, เผชญ กิจระการ, อัคพงศ์ สุขมาตย์, กลวัชร วังสะอาด และ เจริญ สุขทรัพย์. (2560). การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21. **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม**, 16(2), 199-206.

ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา). (2560). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

รุ่งชีวา สุขดี. (2531). การศึกษาผลการออกแบบการทดลองในการสอนวิทยาศาสตร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัชรรา เล่าเรียนดี, ปณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 12). เพชรเกษมพรินตัง กรู๊ป.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. พรักหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สภาวะการศึกษาไทย 2559/2560: แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0.

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2560). ครูยุคใหม่กับการจัดการเรียนรู้สู่การศึกษา 4.0. 9119 เทคนิคพรินตัง.

อดุลย์ วังศรีคุณ. (2016). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 8(1), 1-17.

Piaget, J. (1962). The stages of the intellectual development of the child. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 26(3), 120-128.

Polya, G. (1945). *How to solve it: A new aspect of mathematical method*. (2nd ed.). Princeton University Press.

Sanchez, A. V., & Ruiz, M. P. (Eds.). (2008). **Competence-based learning**. University of Deusto.

Weir, J. J. (1974). Problem solving is everybody's problem. **The Science Teacher**, 4, 16-18.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

People Participation in the Local Development Plan Making of Kokchang
Sub-District Organization, Bangsai District, Ayutthaya Province

พัชรีพร เทพทอง¹ | Patchareeporn Tepthong

อภิชาติ พานสุวรรณ^{2*} | Apichat Pansuwan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย;

Graduate School, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding author email: apichat_asm@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the level of community participation in the development of local development plans by the Khokchang sub-district administration organization, and 2) investigate the strategies to enhance community participation in the formulation of local development plans. The research methodology comprised two stages: Stage 1 involved quantitative research with a sample group of 340 respondents, utilizing questionnaires; Stage 2 comprised qualitative research with 11 key informants, employing interviews. The research findings revealed that: 1) the overall level of community participation in the development of local development plans by the Khokchang sub-district administration organization was moderate. The highest average score was observed in the aspect of participation in benefiting from the outcomes, while the lowest average score was noted in the aspect of participation in evaluating outcomes. 2) Strategies to promote community participation in the formulation of local development plans include organizing community events on holidays and utilizing diverse communication channels. Moreover, it is recommended to involve residents as a committee in the formulation of local development plans to present the community's needs and concerns.

Keywords: People Participation, Local Development Planning, Sub-District Organization

Received: May 13, 2023 Revised: June 13, 2023 Accepted: June 17, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.6>

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง 2) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 2) แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดประชาคมในวันหยุดและมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง ควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น, องค์การบริหารส่วนตำบล

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นรูปแบบของการปกครองที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครอง เพื่อวัตถุประสงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการปกครองท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่ที่ต้องดำเนินกิจกรรมตามมาตรา 67 ในการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, 2537, น.25-26) กอปรกับระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นและจัดทำแผนพัฒนาของตนเอง เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาต้องมาจากปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกรอบและแนวทางในการบริหารงานท้องถิ่นให้มีความคล่องตัว สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น ตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ (ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548, 2548)

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมเกิดจากความต้องการเข้าไปพัฒนา หรือสร้างกระบวนการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นด้วยการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต้องการแก้ไขปัญหของชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบใหม่ พร้อมกับให้ประชาชนตระหนักถึงหน้าที่ของการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาดังกล่าว แผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการนำปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมาพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายภารกิจและแนวทางในการทำงานอย่างเป็นระบบ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงผลกระทบที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับและความต้องการของประชาชนรวมทั้งนโยบายของท้องถิ่นนั้นจะช่วยให้การกำหนดแผนงาน/โครงการของท้องถิ่นให้มีทิศทางที่สอดคล้องกัน และสนองตอบต่อปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นการบริหารงบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดอีกด้วย (จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง, 2560, น.2)

ในช่วงที่ผ่านมามีการบริหารส่วนตำบลโคกช้างดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามภารกิจอำนาจหน้าที่ โดยจัดประชุมประชาคมท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและระดับตำบล เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ความต้องการและรวบรวมปัญหาความต้องการดังกล่าวเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและกรอบแนวทางในการจัดทำ

งบประมาณ ตลอดจนตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่พบว่าประชาชนในพื้นที่ขาดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการในพื้นที่ของตนน้อยมาก องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างได้จัดเก็บสถิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมประชาคมในปี 2562-2564 พบว่า ปี 2562 มีประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 19 ปี 2563 ประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 17 และปี 2564 ประชาชนเข้าร่วมประชุมประชาคมร้อยละ 15 โดยเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเกิดจากขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เห็นได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง จึงทำให้ผลการดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของประชาชนและชุมชน รวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผานวิธี แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง จำนวน 2,284 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้กำหนดตัวแปรที่ศึกษา คือ 1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และ 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. อาชีพ
5. สถานภาพ
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
7. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 340 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) จากประชากร จำนวน 2,284 คน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้ประชาชนในชุมชน จำนวน 7 ชุมชน เป็นแบบสอบถามจำนวน 340 ชุด ซึ่งขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าความถี่และร้อยละ สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติเพื่อทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศใช้การทดสอบ T-Test ในกรณีตัวแปรสองกลุ่ม ส่วนการเปรียบเทียบตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-Test (One-Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสามกลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กรณีที่พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความแตกต่างโดยการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจากตัวแทน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐ และกลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 11 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นสัมภาษณ์ 4 ข้อ ได้แก่ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ครอบคลุม 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแจ้งวัตถุประสงค์และขั้นตอนการให้สัมภาษณ์และแจ้งกำหนดการนัดหมาย วัน เวลาที่สัมภาษณ์
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและเรียบเรียงจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.02$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{X} = 2.52$) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.46$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 1.79$) มีผลการวิจัยแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.46$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อเสนอปัญหาของชุมชน ($\bar{X} = 2.76$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมพิจารณาสาเหตุของปัญหาหรือความต้องการของคนในชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ($\bar{X} = 2.61$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อย

ที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของท้องถิ่น ($\bar{X} = 1.93$)

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.52$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้นำไปดำเนินการให้บรรลุตามแผนพัฒนาท้องถิ่น เช่น กิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ การฝึกอบรมอาชีพ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.03$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรภายในชุมชน ($\bar{X} = 2.63$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมบรรลุผล ($\bar{X} = 1.89$)

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้รับผลประโยชน์จากองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำโครงการด้านการพัฒนาถนน ไฟฟ้าและประปา ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาคือท่านเห็นว่าโครงการหรือกิจกรรมตามแผนพัฒนาท้องถิ่นทำให้คุณภาพชีวิตประชาชนภายในท้องถิ่นดีขึ้น ($\bar{X} = 4.03$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านได้รับผลประโยชน์จากองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำโครงการด้านการศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี เช่น วันสงกรานต์ วันสำคัญต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.76$)

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.79$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านได้ร่วมตรวจสอบผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ($\bar{X} = 1.98$) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการที่บรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าสอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้หรือไม่ ($\bar{X} = 1.85$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ($\bar{X} = 1.71$)

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการเปรียบเทียบตามตัวแปรศึกษามีดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจ (Sig = .13) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .83) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .46) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .44) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.2 การเปรียบเทียบตามตัวแปรอายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .06) และด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .16) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.3 การเปรียบเทียบตามตัวแปรระดับการศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .07) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .01) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

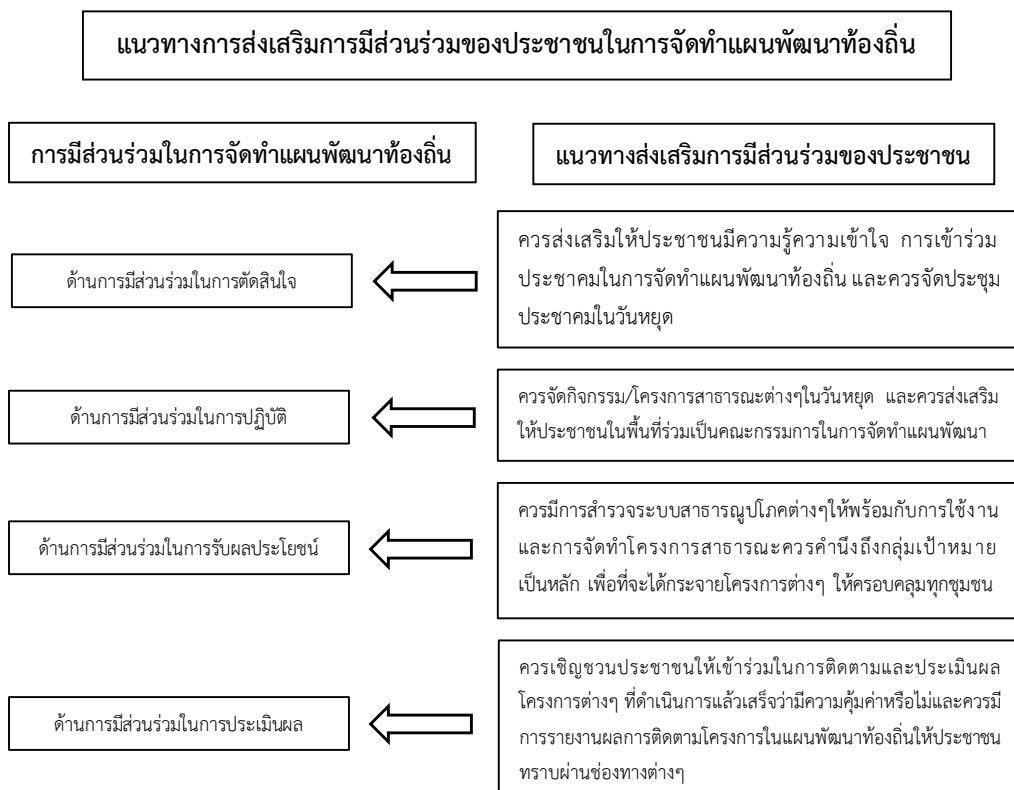
2.4 การเปรียบเทียบตามตัวแปรอาชีพ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .08) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.5 การเปรียบเทียบตามตัวแปรรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .12) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .00) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .00) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .00) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.6 การเปรียบเทียบตามตัวแปรสถานภาพ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .28) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .70) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .21) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .62) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

2.7 การเปรียบเทียบตามตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Sig = .60) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Sig = .60) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Sig = .08) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Sig = .10) ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. การศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษานำเสนอเป็นแผนภาพดังนี้

อภิปรายผล

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 7 ชุมชน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านโคกช้าง หมู่ 2 บ้านหนามเตย หมู่ 3 บ้านเหนือวัด หมู่ 4 บ้านสามเรือน หมู่ 5 บ้านบัวชม หมู่ 6 บ้านท้องวัง และหมู่ 7 บ้านทางยาว มีประชากรทั้งสิ้น 2,784 คน ลักษณะชุมชนเป็นสังคมกึ่งชนบทกึ่งเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (โรงงานอุตสาหกรรม) โดยอยู่อาศัยเป็นแบบครัวเรือนขนาดใหญ่ ดังนั้น ประชาชนในชุมชนจึงไม่เห็นความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชนิกา พันล่อม (2550) ที่กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถอภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างยังไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนเข้าร่วมในการประชุมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละครั้งจำนวนไม่มาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หากต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม ลำดับแรก คือ ต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะกิจกรรมแบบใด ทำแล้วได้อะไร ส่งผลอะไรกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละวัน ดังนั้น รูปแบบที่จะสื่อสารต้องเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ประชาชนถึงจะสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม

ผลการศึกษาข้างต้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันพระปกเกล้า (2548) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายขั้นตอน ขั้นตอนที่สำคัญ คือ ประชาชนต้องมีเวลาที่จะร่วมในกิจกรรมนั้น จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงอาจไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วมในการประชุมประชุม ดังนั้น ระยะเวลาในการจัดประชุมควรจัดให้มีความเหมาะสม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ ยุพาพร รูปงาม (2545) ที่กล่าวว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ แต่ระดับที่มีความสำคัญ คือ ระดับการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร

แก่ประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งการแจ้งข่าวสารการจัดประชุมประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ดังนั้น ควรมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางมากขึ้น เพื่อให้เกิดการทั่วถึงของการแจ้งข้อมูลข่าวสาร

สำหรับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพิจารณาเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคือการมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น จึงอภิปรายได้ว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นว่าตนเองมีสิทธิในการร่วมกันวางแผน/เสนอปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาดังกล่าว อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดว่าการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของของ ชนิกา พันล้อม (2550) ที่กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเกิดจากสาเหตุสำคัญคือ ประชาชนยังขาดความตระหนัก ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและพนักงานบริษัทเอกชน และพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ คือ การมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้แผนงาน/กิจกรรม/โครงการบรรลุผล จึงอภิปรายได้ว่าการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นการประกอบอาชีพแบบทำงานประจำ มีการเข้าปฏิบัติงานที่มีกฎระเบียบชัดเจน จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรมในวัน เวลาราชการ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่สูงมากนัก จึงอาจส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้โครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสำเร็จลุล่วงได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จีรวรรณ อินทริยสังวร (2552) ที่กล่าวว่าเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

คือ ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองหรือค่าใช้จ่ายในการเข้าไปมีส่วนร่วมเกินกว่าเขาประเมินผลตอบแทนที่จะได้รับ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายได้ว่าการที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างจัดทำโครงการสาธารณะด้านพัฒนาถนน ไฟฟ้าและประปา ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากโครงการ/กิจกรรมสาธารณะดังกล่าวได้ทุกคน และทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำโครงการ/กิจกรรมสาธารณะดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อนุภาพ ธีรलग (2558) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายปัจจัย หนึ่งในปัจจัยที่ประชาชนคำนึงถึง คือ ประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับ

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งพบว่าประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงอภิปรายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผลประชาชนส่วนใหญ่อาจไม่มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการมากนัก เนื่องจากประชาชนอาจมีความรู้สึกว่าการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นและการตรวจสอบการใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่ต้องมีหน้าที่ในการประเมินผลโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ ถ้าต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น ขั้นตอนในการประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นต้องมีรูปแบบที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองว่าสามารถเข้าร่วมประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562) ที่กล่าวว่าการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลนั้นประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมมากนัก ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมี ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดให้มีการประชุมประชาคมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีช่วงเวลาที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ เช่น วันเสาร์และวันอาทิตย์ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าร่วมประชุมประชาคมแก่ประชาชนและควรสร้างช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เพื่อเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัน เวลาและสถานที่ในการจัดประชุมประชาคม

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในวันหยุด และควรส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสนอปัญหาความต้องการของชุมชนเป็นประจํา ร่วมริเริ่ม กำหนด เสนอโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรจัดให้มีการสำรวจระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เนื่องจากถนน ไฟฟ้าและประปาเริ่มชำรุดเสียหาย ควรพัฒนาระบบประปาเพราะชุมชนเริ่มขยาย ทำให้น้ำประปาไม่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และควรคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลประโยชน์เป็นหลัก เพื่อกระจายโครงการ/ กิจกรรมต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกชุมชนและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้างควรกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจน ควรเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และควรติดตามประเมินผล 3 เดือน ต่อครั้งและรายงานผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จิรวรรณ อินทรีย์สังวร. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย [การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- จุฬาลักษณ์ กอบัวกลาง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ชนิกา พันล้อม. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ [การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537). ราชกิจจานุเบกษา, 111(53 ก), 11-35.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ [ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548. (2548). ราชกิจจานุเบกษา, 122(115 ง), 46-57.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชน. วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.
- อนุภาพ ธีรลาภ. (2558). การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ตำบลอาฮีอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน

Historical and Cultural Area of Ahi Village, Ahi Sub-District, Tha Li District,
Loei Province with Guidelines of Community Tourism Management
towards Sustainability

ไทยโรจน์ พวงมณี* | Thairoj Phoungmanee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย;
Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding author email: thai-roj@hotmail.com

Abstract

This academic article aimed to study the historical and cultural areas of Ahi Village and to study the guidelines of community tourism management towards sustainability using historical and cultural areas of Ahi village based on concepts and theories regarding community tourism management were used for studying. The data was collected and gathered from documents and field study, and the obtained data were analyzed using content analysis. The results of the study were as follows: 1) Ahi Village is the area having been developed continuously. The village has been studied through legends, narratives, and object and archaeological evidences; Ahi village has many historical and cultural areas from different periods of times found within the village. These were used by tourism management group as a tool of community tourism communication. 2) the guidelines of communication tourism management towards sustainability using historical and cultural areas of Ahi village were divided into five aspects: (1) community tourism management; (2) conservation and learning promotion of historical and cultural areas; (3) economics, society, and lifestyle; (4) sustainable environmental and resource management; and (5) safety system management.

Keywords: Historical Area, Cultural Area, Community Tourism

Received: April 20, 2023 Revised: November 12, 2023 Accepted: November 13, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.7>

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์และพื้นที่วัฒนธรรมบ้านอาฮี และศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืนด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ใช้แนวคิดและทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่ภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) บ้านอาฮีเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยมีการศึกษาผ่านตำนาน เรื่องเล่าและหลักฐานทางวัตถุและโบราณคดี บ้านอาฮีจึงมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมซ้อนทับกันอยู่ในพื้นที่หลายช่วงเวลา และกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการท่องเที่ยวของชุมชน และ 2) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืนด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี แบ่งแนวทางเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน (2) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (3) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและวิถีการดำเนินชีวิต (4) ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (5) ด้านการจัดการระบบความปลอดภัย

คำสำคัญ: พื้นที่ทางประวัติศาสตร์, พื้นที่ทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวชุมชน

บทนำ

บ้านอาฮี อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเลยเป็นพื้นที่ที่มีพรมแดนติดกับประเทศ สปป.ลาว จึงเป็นหมู่บ้านที่มีรากเหง้าและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน โดยภาครัฐเข้าไปดำเนินการให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี รวมถึงการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จุดเด่นคือมีศักยภาพทั้งด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาโดยคนรุ่นปู่ย่าตายาย อันเป็นช่วงเวลาที่ขับเคลื่อนชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้เกิดภาพของอดีตที่มีรากเหง้า วิถีชีวิต และวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้า และการปรับเปลี่ยนของการดำรงอยู่ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของกลุ่มคนผู้อาศัยในพื้นที่นั้น ๆ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นพื้นที่การใช้งานของมนุษย์ที่ทำให้มีการเรียนรู้ การรับรู้ถึงสภาพและปัญหา มีการสร้างวัตถุทางวัฒนธรรมเพื่อการใช้สอยขึ้น ดังนั้น การทำความเข้าใจและสร้างการรับรู้เรื่องราวของพื้นที่จึง

ควรอยู่ในกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างคน (People) สถานที่ (Place) และการรับรู้ (Perception) เพื่อเข้าใจความหมาย บรรยากาศ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อพื้นที่ อย่างไรก็ตาม พื้นที่เป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขต มีความหมาย และแสดงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับบริบททางกายภาพ และพื้นที่ยังช่วยสร้างประสบการณ์จากการเข้าไปใช้งานในพื้นที่นั้นด้วย (เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล, 2564) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงเป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เอกชนที่มีความคิด ความเชื่อ และผลิตผลทางวัฒนธรรมแฝงอยู่ บางพื้นที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ของการอพยพและการตั้งถิ่นฐานที่นำมาเป็นพื้นที่การเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ที่ช่วยสร้างการรับรู้ถึงการสะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรม การแสดงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกัน การเข้าใจวิถีชีวิต เรื่องราวและพื้นที่ที่คนในชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ และปกป้องรักษาาร่วมกัน (มานะ ขุนวิช่วย, 2560; เมทินี โคตรดี และคณะ, 2561) เมื่อมีการนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดการความรู้และพัฒนากระบวนการให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับคนในชุมชนได้ โดยอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

การศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีของคนในชุมชนและนักวิจัยทำให้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ของพื้นที่ที่มาจากการถ่ายทอดความทรงจำจากการมีประสบการณ์ร่วมกันเป็นอย่างดี และการย้อนรำลึกถึงวัตถุทางวัฒนธรรม เรื่องเล่า ตำนานที่มีความหมายและมีคุณค่าของคนในพื้นที่ การมีองค์ความรู้จึงช่วยให้ถูกนำไปใช้เพื่อการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวได้มีการรับรู้ เข้าใจ ชื่นชม และตระหนักรู้ร่วมกันถึงการเป็นพื้นที่แห่งความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง (มานะ ขุนวิช่วย, 2560) ดังผลการศึกษาของ เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565) ที่กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจะเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลด้วยการทดลองทำ การฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทางนี้ย่อมช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขวางขึ้น อันจะส่งผลต่อคนในพื้นที่ให้ได้รับความรู้และตระหนักรู้ต่อความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะร่วมอนุรักษ์ สืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

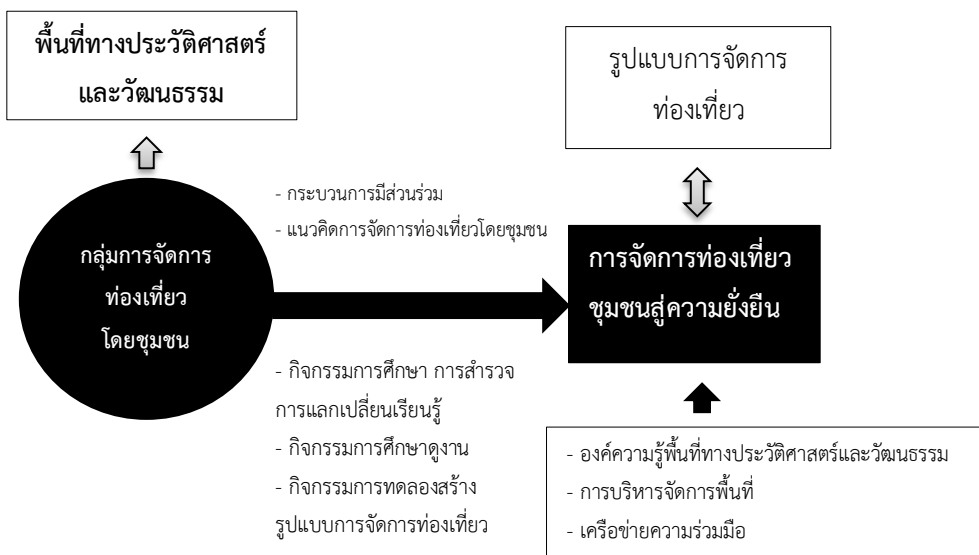
บ้านอาฮีได้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 แต่มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน ในปี พ.ศ. 2560 โดยมีนางเสถียร สิทธิเทียมทอง เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 30 คน ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวภายในจังหวัดเลยและจังหวัดอื่น ๆ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในลักษณะบุคคลและเป็นหมู่คณะ โดยกลุ่มใช้พื้นที่

วัดศิริมงคลเป็นพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว และมีภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาส่งเสริมพัฒนาและร่วมจัดการองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีเป้าหมายเพื่อให้บ้านอาฮีเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) มีการพัฒนากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งมีกิจกรรมการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว การเป็นผู้สื่อความหมายในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น วัดศิริมงคล วัดเมืองตูมธรรมาราม ศูนย์การเรียนรู้บ้านม้ายืน ตูบเสียมตุ่น และยังร่วมกันกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์เชิงคุณค่า (จริยกรณ ทองบ้นวรรณ์ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของพื้นที่การท่องเที่ยวบ้านอาฮีคือ การมีพื้นที่ประวัติศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน (มนตรี คำวัน, 2564) จะเห็นวาศักยภาพพื้นที่บ้านอาฮีสามารถนำมาจัดการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายรูปแบบ เช่น การลงมือทำต้นดอกไม้ การกินอาหารจากสาหร่ายแม่น้ำเหือง การนั่งสมาธิสัมผัสกับธรรมชาติ และการพูดคุยกับคนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกานดา ถิ่นฐาน และอนุชา แพ่งเกสร (2565) ที่กล่าวว่าจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีอัตลักษณ์ควรอยู่บนฐานของการนำ (1) เรื่องราว (Stories) ที่ต้องเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นที่สู่การสร้างประสบการณ์ใหม่ (2) อรรถรส (Senses) จากกิจกรรมและบรรยากาศที่ใช้ประสาทสัมผัส (Sensory analysis) การมองเห็น (Seeing) การดมกลิ่น (Smelling) การได้ยิน (Hearing) การสัมผัส (Touching) และการลิ้มรส (Tasting) และ (3) ลีลา (Sophistication) ของกิจกรรมและการสื่อความหมายต้องมีความลึกลับ มีจังหวะ และแตกต่าง แนวคิดนี้ชุมชนต้องนำไปร่วมกันคิดเพื่อค้นหากิจกรรมที่สามารถสร้างประสบการณ์เชิงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวที่สัมผัสและพร้อมจะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

ดังนั้น พื้นที่บ้านอาฮีได้มีการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพของพื้นที่บนฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักวิชาการ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาและการสร้างศักยภาพของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มศักยภาพ จากที่กล่าวมาผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาบริบทของพื้นที่บ้านอาฮีและนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน ด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตกับคนในชุมชน ธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมหาแนวทาง ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชลี ตัณฑเทศ, 2566) สำหรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (6As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เส้นทางคมนาคม เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available packages) และการให้บริการ (Ancillary services) (กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564) ส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนนั้นจะต้องนำอัตลักษณ์ชุมชนที่อาจเป็นเรื่อง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมาใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยว พร้อมกับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อเข้าร่วมดำเนินการ เช่น ภาคเอกชนหรือภาครัฐร่วมกัน สร้างศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นต้น (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) โดยนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของบทความได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของบทความ

บริบทพื้นที่บ้านอาฮี

บ้านอาฮี มีบันทึกว่าระหว่างปี พ.ศ. 2442 ถึง พ.ศ. 2449 บ้านอาฮีถูกยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลย ในขณะนั้นมี 3 อำเภอ คือ อำเภอกุดป่อง อำเภอนากอก และอำเภออาฮี มีขุนหลวงภักดีเป็นผู้ปกครอง ต่อมาเกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับประเทศฝรั่งเศส และพื้นที่บ้านอาฮีถูกฝรั่งเศสยึดครอง ส่งผลให้อำเภออาฮีถูกยุบลง (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560) บ้านอาฮีตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี แบ่งการปกครองเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านอาฮีหมู่ที่ 1 และบ้านอาฮีหมู่ที่ 6 ทิศเหนือติดกับบ้านนาแกงม้า และคอนตาปุประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แขวงไซยะบูลี มีแม่น้ำเหืองขวางกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีจำนวน 968 ครัวเรือน ประชากรชาย 671 คน หญิง 614 คน รวม 1,285 คน มี 5 เส้นทางคมนาคมที่สามารถเข้าถึงบ้านอาฮี ดังนี้ 1) เส้นทางหมายเลข 2195 สายด่านซ้าย-ท่าลี่ ระยะทาง 60 กิโลเมตร 2) เส้นทางหมายเลข 2339 สายบ้านอาฮี-บ้านน้ำพาน-บ้านสานตม ระยะทาง 38 กิโลเมตร 3) เส้นทางหมายเลข 2195 สายบ้านอาฮี-บ้านนากระเซ้ง ระยะทาง 3 กิโลเมตร 4) เส้นทางหมายเลข 2099 สายบ้านอาฮี-อำเภอท่าลี่ ระยะทาง 12 กิโลเมตร และ 5) จุดผ่อนปรน จำนวน 1 จุด ใช้เรือข้ามแม่น้ำเหือง เส้นทางระหว่างชุมชนไทยและสปป.ลาว ที่เป็นจุดผ่อนปรนเดือนละ 2 ครั้ง คือ 7 ค่ำและ 12 ค่ำ อาชีพของคนบ้านอาฮี คือ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และรับราชการ นับถือศาสนาพุทธ และเจ้าปู่ที่เป็นจิตวิญญาณของชุมชน จึงมีการสร้างหอบ้านไว้ประกอบพิธีกรรม มีงานบุญตามประเพณี 12 เดือน โดยประเพณีที่มีอัตลักษณ์ คือ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ เพื่อขอขมาลาโทษองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อัญเชิญลงมาสร้างน้ำเมื่อนวันสงกรานต์

บ้านอาฮีแม้ว่าไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าก่อตั้งเมื่อไหร่ แต่มีความเชื่อมโยงกับตำนานการสร้างเมืองตูมและพระธาตุมะนาวเตี้ย ที่เล่ากันต่อมาว่า มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า “เมืองตูม” มีผู้ปกครองเมืองชื่อ พระยาสุนทรจักษ์ ภรรยาชื่อนางพรหมจารีได้ปกครองบ้านเมืองด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ครึ่งหนึ่งพระยาสุนทรจักษ์ขับไล่นางพรหมจารีออกจากเมือง เพราะพระยาสุนทรจักษ์นอกใจภรรยาไปชอบนางมัทธิสงกา แต่นางมีสามีแล้วชื่อท้าวจันทรคราส ซึ่งทั้งสองพลัดพรากกันเพราะแพแตก ท้าวจันทรคราสไปขึ้นฝั่งที่ปากน้ำเหืองตรงบ้านโคกจิวที่แห่งเดียวกับนางพรหมจารีติดแพลอยอยู่ นางพรหมจารีจึงขอร้องให้ท้าวจันทรคราสช่วยสอนวิชาอาคมให้ เพื่อแก้แค้นพระยาสุนทรจักษ์ เมื่อเรียนสำเร็จนางจึงยกทัพมาที่ชายแดนเมืองตูม และส่งหนังสือไปท้าทนายพระยาสุนทรจักษ์ให้ออกมาสู้รบ พระยาสุนทรจักษ์ก็ออกรบด้วย

ตนเอง พระยาสุนทรจักรคิดอุบายฆ่านางโดยใช้บ่วงบาศเสกคาถา แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ จึงโกรธและเสียที นางพรหมจารีจึงใช้ดาบฟันคอขาด นางพรหมจารีจึงยกเมืองตูมให้กับ นางคำฝิว ซึ่งเป็นภรรยาน้อยของท้าวจันทรราส และพี่ชายนางพรหมจารีที่อยู่บ้านนาแกงม้า หลังจากนั้นพี่ชายได้ให้คนนำแกงม้ามาให้นางพรหมจารีกิน แต่นางบอกว่า “อาฮิกิน” จึงมีการ เรียกชื่อพื้นที่นั้นว่า “บ้านอาฮิ” ต่อมาได้แผลงมาเป็น “บ้านอาฮี” (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2553)

บ้านอาฮีเป็นชุมชนโบราณมีหลักฐานการตั้งรกรากชุมชนมาแล้วราวพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นชุมชนร่วมสมัยกับเมืองแก่นท้าว ที่เป็นหัวเมืองชายแดนของอาณาจักรล้านช้าง ที่ขยาย อำนาจเข้ามาในกลุ่มแม่น้ำเหือง และกลุ่มแม่น้ำหมันช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ต่อมาย่านอาฮี เผชิญกับภาวะสงครามศึกเจ้าอนุวงศ์ทำให้ชุมชนถูกทิ้งร้าง เมื่อเหตุการณ์สงบผู้คนกลับมาตั้ง ถิ่นฐานและสร้างชุมชนขึ้นใหม่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 นอกจากนี้ บ้านอาฮียังเป็นพื้นที่ที่ เคยมีมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตั้งหลักแหล่งและอยู่อาศัยมาก่อน สันนิษฐานว่าเป็นยุคหิน ใหม่ มีอายุราว 3,000 - 5,000 ปีมาแล้ว เนื่องจากการขุดค้นพบเครื่องมือหินกระเทาะบริเวณ แม่น้ำเหืองจำนวนมาก (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560)

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบ้านอาฮี

การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ชัดเจนของบ้านอาฮีทำให้นักวิชาการและนักวิจัย ลงพื้นที่ไปสืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการองค์ความรู้ใหม่ให้เป็นระบบ ดังที่ ธีระวัฒน์ แสนคำ (2560) กล่าวว่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณบ้านอาฮีได้มีการศึกษา รวบรวมและถ่ายทอดไว้ที่วัดศิริมงคลและศูนย์การเรียนรู้บ้านมันยืน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์และพัฒนาประยุกต์ใช้ข้อมูลนั้นเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนควบคู่กับการพัฒนาการ ท่องเที่ยวของชุมชน โดยที่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้นจะมีมิติด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีวิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีคุณค่าต่อการนำมาจัดการท่องเที่ยว เนื่องจาก มีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ถ้านำมาพัฒนา ก็จะสร้างโอกาสในการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและ การท่องเที่ยวได้ (ดุขฎี บุญฤกษ์ และไชศรี ภักดีสุขเจริญ, 2562) มีแนวทางการจัดการพื้นที่ การเรียนรู้และการท่องเที่ยวดังนี้

1. พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้พื้นที่รวมของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่กิจกรรมที่มีเฉพาะบางช่วงเวลาในรอบ 1 ปี ที่ชุมชนถือปฏิบัติกันจนมีคุณค่าและมีความเป็นอัตลักษณ์ของบ้านอาฮี อยู่ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เอกชนที่ช่วยสร้างบรรยากาศการรับรู้และการท่องเที่ยวได้ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 พื้นที่จัดงานประเพณีสงกรานต์และงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ มีการดำเนินการสืบสานเป็นประจำทุกปี ใช้พื้นที่ของวัดศิริมงคลเป็นจุดเริ่มต้นในการจัด ด้วยการอัญเชิญพระมูจลินทร์นาครปรกลงมาในวันที่ 13 เมษายน เพื่อให้ชาวบ้านสรงน้ำเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตชาวบ้าน ส่วนวันที่ 16 เมษายน เป็นการถวายต้นดอกไม้ เพื่อขอขมาลาโทษ โดยประเพณีแห่ต้นดอกไม้นั้นชุมชนมีการจัดพื้นที่วัดเมืองตูมธรรมาราม เพื่อให้ 11 หมู่บ้านมาร่วมกันจัดทำต้นดอกไม้สำหรับแห่ไปถวายต้นดอกไม้ที่วัดศิริมงคล โดยกำหนดให้มีต้นดอกไม้หมู่บ้านละ 1 ต้น ส่วนการทำต้นดอกไม้นั้นชาวบ้านจะขึ้นโครงจากไม้ไผ่ จากนั้นหุ้มด้วยกาบตันกล้วย มีความสูง 2 เมตร เมื่อทำโครงต้นดอกไม้เสร็จจะนำดอกไม้มาประดับตกแต่งต้นดอกไม้ของคุ้มหมู่บ้านให้สวยงาม จากนั้นจึงแห่จากวัดเมืองตูมธรรมารามไปยังวัดศิริมงคล ขบวนแห่จะเปิดเครื่องเสียงและการสาดน้ำเนื่องจากยังอยู่ในช่วงวันสงกรานต์อย่างสนุกสนาน แต่ละขบวนของแต่ละหมู่บ้านจะมีต้นดอกไม้ที่ร่วมกันทำนำขบวน โดยมีผู้แบกต้นดอกไม้ 4 คน ทั้ง 4 คนจะต้องเคลื่อนไหวร่างกายแบบคู่หน้าเอียงซ้ายคู่หลังเอียงขวาเพื่อให้ต้นดอกไม้สะบัดอย่างมีชีวิตชีวาโดยเฉพาะแขนของต้นดอกไม้ ซึ่งการสะบัดจะส่งผลต่อความสวยงาม เมื่อขบวนแห่มาถึงวัดศิริมงคลจะต้องเดินวนขวา 3 รอบ รอบแรก หมายถึง พระพุทธรูป รอบสอง หมายถึง พระธรรม และรอบสาม หมายถึง พระสงฆ์ อันเป็นพระรัตนตรัยของพุทธศาสนา เมื่อเดินครบแล้วจะนำต้นดอกไม้ไปตั้งเรียง เพื่อเตรียมถวายต้นดอกไม้ต่อพระรัตนตรัยต่อไป ส่วนคำกล่าวเพื่อขอขมาต่อพระรัตนตรัย คือ “กาเยนะ วาเนนะ วะเจตะสวา” โดยกล่าว 3 จบ จึงเสร็จพิธี (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2553) ดังรายละเอียดในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กลุ่มชาวบ้านตำบลอาฮี จำนวน 11 หมู่บ้าน ร่วมขบวนแห่ต้นดอกไม้จากวัดเมืองตูม ธรรมารามไปยังวัดศรีมงคลเพื่อนำไปถวายต่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่อัญเชิญมา สรงน้ำเนื่องในวันสงกรานต์ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.2 พื้นที่ประเพณีและวัฒนธรรมการเลี้ยงหอหรือเลี้ยงบ้าน บ้านอาฮีสร้างหอ หลวง 2 หอ แยกเป็นหอหลวงเหนือและหอหลวงใต้ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอ มีเจ้าพ่อกวนเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และเป็นร่างทรงของเจ้าปู่ ที่ช่วยดูแลปกป้องรักษาลูกหลาน หมู่บ้าน และดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล ทำการเกษตร ได้ผลดี ซึ่งลูกหลานของชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนทุกคนจะต้องเข้าร่วมพิธีกรรม เพื่อการสำนึก บุญคุณในวิญญาณบรรพบุรุษและเป็นสิริมงคลกับชีวิต (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตนั้นบ้านอาฮีมีเจ้าแสนศึกซึ่งมีความสัมพันธ์กับเจ้าเมืองวัง ผีเจ้านายอำเภอด่านซ้าย และเจ้าต่อมา ผีเจ้านายอำเภอหล่มเก่า โดยทั้งสามองค์ได้เดินทางไปร่วมรบที่เมืองเชียงตุง มีการผูกข้อมือด้วยสายรัดดาบเพื่อทำสัญญาว่าจะเป็นเพื่อนกันตลอดไป ดังนั้น เมื่อกลับมาจากการรบจึงได้สร้างหอหลวงไว้ทั้ง 3 พื้นที่ สำหรับการเลี้ยงหอบ้านอาฮีนั้น มีการเลี้ยงทั้ง 2 หอ คือ หอหลวงเหนือ ตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านอาฮี เลี้ยงหอวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 6 เป็นหอที่มีเจ้าแม่พระยาหลวงเป็นองค์ใหญ่ และมีเจ้าเมืองขนาดเล็กหลายเมืองรวมกันอยู่ คนในชุมชนจะเข้าร่วมทำพิธีกรรมอย่างสมเกียรติ มีการนำควายดำมาผูกไว้ตั้งแต่ตี 4 ซึ่งควาย จะตายเอง เรียกว่า “การมอบเชือก” จากนั้นคนในชุมชนจะร่วมกันทำอาหาร เพื่อใช้เซ่นไหว้ และรับประทาน ส่วนหนึ่งจะแบ่งไปวัดเมื่อพิธีกรรมเสร็จสิ้นลง ส่วนข้อห้ามในวันเลี้ยงหอคือ การห้ามทำไร่ทำนา การห้ามตักน้ำ ห้ามตัดฟัน และห้ามเข้าออกหมู่บ้าน หากมีคนในหมู่บ้าน ฝ่าฝืนจะมีการปรับ ก่อนเริ่มงานจะมีการบนบานไม่ให้มีเหตุทะเลาะวิวาทกันในงานบุญ

ที่เรียกว่า “บะกวมบ้าน” ส่วนหอหลวงได้ อยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน ทำการเลี้ยงหอนขึ้น 5 คำเดือน 6 การจัดงานเหมือนกับหอหลวง แต่ใช้ควายเผือก หรือ “ควายด่อน” เป็นเครื่องเซ่นไหว้ มีเจ้าแสนศึกเป็นองค์ใหญ่ มีอุปฮาด ตำตั้น และหลักพันอยู่ประจำหอ (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) การเข้าร่วมงานนั้นผู้หญิงจะสวมใส่เสื้อสีขาวมีผ้าเปี่ยงพาดลำตัว ผู้หญิงบางส่วนมีหน้าที่ร่วมพ้อนรำกับเจ้าปู่ที่เข้ามาทรงร่างเจ้ากวน ผู้หญิงบางส่วนจะปรุงอาหารสำหรับเลี้ยงเจ้าปู่และผู้หญิงบางส่วนเป็นผู้เข้าร่วมพิธีกรรม โดยห้ามสวมใส่เสื้อผ้าสีแดงมาร่วมงานโดยเด็ดขาด (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 เจ้ากวน นางเทียม ชาวบ้านเข้าร่วมการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอหลวงเหนือ โดยเจ้ากวนเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.3 พื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเพณีการเส็งกลอง สำหรับประเพณีการแข่งขันเส็งกลองบ้านอาฮันนั้น ถือว่าเป็นมรดกสืบทอดที่ชาวบ้านเข้าร่วมดูและฟังเพื่อความบันเทิงมาตั้งแต่อดีต มีสภาพการขาดการสืบทอดมากกว่า 50 ปี เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดและมีสิ่งบันเทิงสมัยใหม่ที่น่าสนใจมากกว่า แต่เดิมนั้นการเส็งกลองเป็นการแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอทาลี เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับคนในพื้นที่ได้มาก จากการเข้าร่วมฝึกซ้อมและแข่งขันอย่างเข้มข้น โดยใช้พื้นที่ไรนาเป็นสถานที่จัดงาน ในพื้นที่จะมีพ่อค้าแม่ค้านำของมาขายให้กับชาวบ้านที่มาชมการเส็งกลอง อย่างไรก็ดี การเส็งกลองในอดีตถือว่าเป็นมรดกสืบทอดที่สร้างความบันเทิงที่ไม่ได้มีการจัดขึ้นบ่อยครั้งนัก จึงมีชาวบ้านหลายพื้นที่มาร่วมชมจำนวนมาก ปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อเป็นประเพณีและช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการเปิดตัวก่อนเปิดงานวันประเพณีแห่ต้นดอกไม้เพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกัน และกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวจะนำกลองกิ่งและกลองหางมาใช้เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองตีตามรูปแบบดั้งเดิม (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 กลุ่มการจัดการแสดงดนตรีพื้นเมืองใช้พื้นที่วัดศิริมงคลทดลองตีกลอง สำหรับการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเสียงกลอง (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2. พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีพื้นที่ตั้งชัดเจน เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตปักปันและมีเรื่องราวที่เอื้อต่อการเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านอาฮี มีรายละเอียดดังนี้

2.1 วัดศิริมงคล เป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงการตั้งเมืองตุม เรื่องเล่าพระพุทธรูป นาคปรก เรื่องเล่าพระธาตุมะนาวเดี่ยว ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ และงานบุญเดือนหก โดยมีช่วงเวลาของการปรากฏตัวและดำเนินการที่แตกต่างกัน วัดศิริมงคลสร้างขึ้นใน พ.ศ. 2288 โดยหลวงพ่อมะนาวเขียว ตั้งอยู่เลขที่ 138 สังกัดสงฆ์มหานิกาย มีพื้นที่ 17 ไร่ 3 งาน 34 ตารางวา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2297 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร และยาว 80 เมตร ภายในวัดมีเสนาสนะดังนี้

1) อุโบสถ ถูกสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2539 กำนันสว่าง โพธิ์ชัย ร่วมกับชาวบ้านบ้านอาฮี งบประมาณการสร้างมาจากความศรัทธาของญาติโยม หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเมื่ออุโบสถสร้างเสร็จได้มีการประกอบพิธีกรรมเฉลิมฉลองเป็นงานบุญใหญ่ของบ้านอาฮี ใน พ.ศ. 2548 ซึ่งตรงกับสมัยกำนันสมมติ บัวหลวง สำหรับจุดเด่นของอุโบสถคือการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านในอุโบสถเป็นเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก และการแกะสลักบานประตูทางเข้าที่นำเรื่องราวพุทธประวัติมาแกะสลักบนบานประตูด้านหน้าอุโบสถ 4 บาน ส่วนประตูอุโบสถด้านหลัง 4 บาน ช่างแกะสลักประเพณีแห่ต้นดอกไม้ การเส็งกลอง งานบุญเดือนหก และการเลี้ยงหอย

2) พระธาตุมะนาวเดี่ยว หลังเดิมได้พังทลายลงจากพายุและฝนตกหนัก ใน พ.ศ. 2533 พระครูมงคลศิริมงคลพิทักษ์ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลได้

ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านทำการสำรวจของมีค่าพบพระพุทธรูปเงินบุทอง พระพุทธรูปสำริด 10 กว่าองค์ ลูกแก้ว เหริยญ เครื่องปั้นดินเผา และโบราณวัตถุอื่น ๆ จึงแจ้งไปยังสำนักงานกองโบราณคดี 7 ขอนแก่น เพื่อขอการประกาศขึ้นเป็นแหล่งโบราณคดี จากนั้นจึงได้ทำการปฏิสังขรณ์พระธาตุองค์ใหม่ขึ้น โดยสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2536 จึงได้นำพระพุทธรูป และของมีค่ากลับมาบรรจุไว้ตามเดิม (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560; ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560)

3) พระมุลินทร์นาคปรก เป็นงานพุทธศิลป์รูปแบบศิลปะลพบุรี หน้าตักกว้าง 22 นิ้ว ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 48 นิ้ว มีตำนานเล่าต่อกันมาว่า สร้างขึ้นพร้อมกับพระบาง เหมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เมื่อสร้างเสร็จแล้วไม่สามารถอัญเชิญเข้าประดิษฐานภายในวิหารได้ จึงประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงทาย โดยญาติโยมได้อัญเชิญพระพุทธรูปลงสู่แม่น้ำโขง ซึ่งพระพุทธรูปได้ลอยทวนน้ำเข้าสู่แม่น้ำเหือง และลอยมาวนอยู่บริเวณท่าน้ำบ้านอาฮี ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญขึ้นมาประดิษฐานที่วัดศิริมงคล (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560)

2.2 วัดเมืองตูมธรรมาราม ภูมินามของวัดถูกตั้งชื่อตามเมืองตูมในตำนานที่สื่อสารถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต วัดอยู่ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีแม่น้ำเหืองกั้นอาณาเขต ภายในวัดมีถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ศาลาการเปรียญ อุโบสถ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ ประติมากรรมผู่ช้าง และสวนป่า จึงมีบรรยากาศสงบร่มเย็น ถือว่าเป็นพื้นที่เฉพาะในพุทธศาสนาที่สำคัญที่พระสงฆ์ใช้ปฏิบัติธรรมและการสืบสานพระพุทธศาสนา และชาวบ้านได้ใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนากิจกรรมวันผู้สูงอายุ กิจกรรมการทำต้นดอกไม้และการแห่ต้นดอกไม้ และเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว ด้วยพื้นที่วัดมีต้นไผ่ที่เป็นต้นไม้โบราณขึ้นอยู่ในวัดด้วย

ภาพที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้หูกเหล็กมตุ่น แหล่งรวมขวานหินโบราณ และวัตถุทางวัฒนธรรมของบ้านอาฮีและพื้นที่อื่น ๆ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2.3 ศูนย์การเรียนรู้ตูปะเลียมตุน เป็นพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่ดำเนินการโดยเอกชน มีเงื่อนไขการเข้าไปในพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว คำว่า “ตูปะเลียมตุน” มีนัยยะหมายถึง พื้นที่ที่เก็บรวบรวมเครื่องมือหินกระเทาะที่มีอยู่มากในบ้านอาฮี และค้นพบบริเวณริมแม่น้ำเหืองจำนวนมาก สันนิษฐานว่าพื้นที่บ้านอาฮีเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาก่อน สำหรับหินกระเทาะที่นำมาจัดแสดง ส่วนหนึ่งมาจากชาวบ้านและของสะสม เมื่อมีจำนวนมากขึ้นจึงต้องสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับชุมชน ดังที่ อีระวัฒน์ แสนคำ (2560) กล่าวว่า เครื่องมือหินกระเทาะที่มีการจัดแสดงไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวบ้านอาฮี (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 6 วัตถุทางวัฒนธรรมและพื้นที่ห้องครัวของบ้านอาฮีที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านม่นยีน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2.4 ศูนย์การเรียนรู้บ้านม่นยีน เป็นพื้นที่การเรียนรู้วัตถุทางวัฒนธรรมบ้านอาฮีผ่านข้าวของเครื่องใช้ที่มีอยู่จากการสะสมของคุณเสถียง สิทธิเทียมทอง ที่มีความโหยหาอดีตและรักในรากเหง้าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี คำว่า “บ้านม่นยีน” หมายถึง บ้านที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งผลการศึกษาของ กฤษฎา ไชยงาม และคณะ (2560) อธิบายไว้ว่า พื้นที่บ้านม่นยีนทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี จากข้าวของเครื่องใช้และจากพื้นที่ในครัวเรือนที่มีการแบ่งเป็นบริเวณต่าง ๆ เช่น บริเวณพื้นที่ครัวถูกล้อมรวมไว้ด้วยหัตถกรรมเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และอาหารที่มีการใช้พื้นที่ครัวในการปรุงไว้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งช่วยทำให้เกิดความรู้ในรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี (ภาพที่ 6) อย่างไรก็ดี บ้านม่นยีนถูกทำให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเรื่องราวและรูปแบบวัตถุทางวัฒนธรรม ดังนั้น บ้านม่นยีนจึงเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการและนักวิจัยได้เป็นอย่างดี

การใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีถูกใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมตามวิถีชีวิตและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮีร่วมกันจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) ซึ่งการใช้พื้นที่ทางพุทธศาสนามีการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนและงานพุทธศิลป์ การปฏิบัติธรรมของชาวบ้านที่มีจุดหมายเดียวกัน ส่งผลให้เป็นพื้นที่ของชุมชนที่มีชีวิตชีวาและเต็มไปด้วยความศรัทธา (ภาพที่ 7-8) ดังผลการศึกษาของ นฤมล นิ่มนวล (2565) ที่อธิบายว่าพื้นที่ศาสนาสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เป็นพื้นที่ที่มีมิติด้านสังคม มิติวัฒนธรรม มิติสิ่งแวดล้อม มิติความเป็นพลเมืองผสมผสานอยู่ร่วมกัน ดังนั้น การใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่เอกชนที่มีองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงต้องมีเงื่อนไขในการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันไป มีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา วัดศิริมงคลและวัดเมืองตูมธรรมาราม อันเป็นพื้นที่รวมจิตใจของคนบ้านอาฮี การเข้ามาใช้พื้นที่วัดจะทำบุญ การปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิ การฟังเทศนา และยังมีกิจกรรมวันสำคัญตลอด 12 เดือนที่ชุมชนเข้ามาร่วมกับวัดเพื่อจัดงานสำคัญ เช่น งานวันสงกรานต์ที่ชาวบ้านเข้ามาทำบุญ ก่อเจดีย์ทราย และการถวายต้นดอกไม้ (ภาพที่ 9) งานบุญเดือน 6 หรืองานบุญพระเวส งานบุญกฐิน โดยกิจกรรมทางศาสนาจะช่วยสร้างความรักความสามัคคี การตระหนักรู้และศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ดังผลการศึกษาของ อีระวัฒน์ แสนคำ (2560) ที่ให้ข้อมูลว่า วัดศิริมงคลเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่บอกเล่าเรื่องราวบ้านอาฮีได้ทุกมิติ โดยเฉพาะพระธาตุมะนาวเดี่ยวที่เป็นจุดขายที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวใช้เป็นกิจกรรมการไหว้พระธาตุเพื่อการขอพร และสักการะพระนาคปรกมูลลินทร์ที่มีเรื่องเล่าถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

ภาพที่ 7 การเข้าร่วมงานวันสงกรานต์โดยมีกิจกรรมการใส่บาตร ฟังเทศฟังธรรม สรงน้ำพระพุทธรูป และการก่อเจดีย์ทรายในพื้นที่วัดศิริมงคล (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

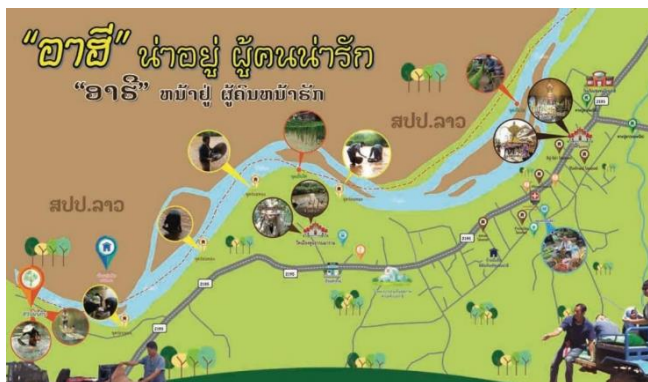

ภาพที่ 8 งานถวายเป็นกฐิน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

ภาพที่ 9 ประเพณีแห่ต้นดอกไม้วันรอบอุโบสถวัดศิริมงคล (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้พื้นที่วัดศิริมงคล วัดเมืองตูมธรรมาราม ศูนย์การเรียนรู้บ้านม่นยืน ตูบเสียมตุ่น และพื้นที่เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับเวลา คน และพิธีกรรม กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวต้องนำศักยภาพของพื้นที่มาจัดการท่องเที่ยวให้คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ด้วยการบริหารจัดการบุคลากร พื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตของบ้านอาฮี เช่น การใช้พื้นที่วัดเรียนรู้ผลงานพุทธศิลป์ และหลักธรรมคำสอน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) ที่ผ่านมานั้นชุมชนได้มีการขออนุญาตเจ้าอาวาสวัดเพื่อใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมแบบเอกชนนั้นจะต้องมีการประสานงานก่อนเข้าพื้นที่ โดยกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 แผนที่การท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี (ภาษา ไชยงาม และคณะ, 2560)

3. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น พื้นที่ดูบเสียมต้นเรียนรู้เรื่องราวของมนุษย์ และวัตถุทางวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตริมแม่น้ำเหือง พื้นที่บ้าน มั่นยืนมีวัตถุทางวัฒนธรรมจากการสะสม มีเรื่องราวของบ้านอาฮีผ่านข้าวของเครื่องใช้ จึงเป็น องค์ความรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้ และทำความเข้าใจถึงภูมิปัญญาการคิด แก้ปัญหาของคนในอดีตในพื้นที่บ้านอาฮี ส่วนพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อย่างวัดศิริมงคลนั้น การเข้าไปเรียนรู้จะทำให้เข้าใจบริบทและคุณค่าของศาสนาพุทธในฐานะที่วัดเป็นพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ และมีงานพุทธศิลป์ที่เชื่อมโยงกับตำนานความเป็นวัดศิริมงคลและพื้นที่บ้านอาฮี เช่น พระมูจลินทร์นาครปรกที่ชาวบ้านเชื่อว่ามี ความศักดิ์สิทธิ์ ได้อัญเชิญมาเป็นพระประจำ หมู่บ้าน ส่วนพื้นที่วัดเมืองตูมธรรมารามมีร่องรอยแห่งความเป็นเมืองโบราณ ซึ่งการเรียนรู้จะ ช่วยเชื่อมโยงมาสู่ความเป็นปัจจุบันที่พื้นที่ถูกนำมาสร้างเป็นพื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่วัดที่มี กิจกรรมวันผู้สูงอายุ และพื้นที่การจัดเตรียมต้นดอกไม้ของตำบลอาฮีที่สามารถเรียนรู้ วัฒนธรรมต้นดอกไม้ ความสมัคสมานสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจของคนที่จะสืบสาน วัฒนธรรม

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ในส่วนของแนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนนั้น พบว่า การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านอาฮีให้เกิดความยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการดำเนินการต้องเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ดังที่ กนกนิตา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง (2564) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว ด้วยการนำความหลากหลายของพื้นที่มาขับเคลื่อนเป็นกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ดังแนวทางต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี พบว่า การจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะช่วยทำให้เกิดระบบและมีมาตรฐานของพื้นที่ ดังนั้น บุคคลทุกฝ่ายในพื้นที่จะต้องร่วมกันคิด วางแผนดำเนินการร่วมกัน เช่น มีการกำหนดเป้าหมาย การขอความร่วมมือจากภาครัฐหนุนเสริมงบประมาณและองค์ความรู้ มีการบริหารจัดการบุคลากรและพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการปกป้อง ดูแลและรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ (สุตาพร อุทธรศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2564) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสร้างคุณค่าของเรื่องราวและมูลค่าจากการจัดการท่องเที่ยวเพื่อทำให้คนในชุมชนมีรายได้และได้เผยแพร่รากเหง้าทางความคิดและวิถีทางวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ได้อย่างยั่งยืน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.2 การแต่งตั้งผู้นำชุมชน คณะกรรมการวัด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเป็นผู้ดูแลและควบคุมการใช้พื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ประวัติศาสตร์เครื่องมือหินเกาะตามลุ่มแม่น้ำเหือง หรือกิจกรรมการประดิษฐ์กลองเส็ง การเรียนรู้การทำต้นดอกไม้และทดลองแปรรูปอาหารจากสาหร่ายในแม่น้ำเหือง เพื่อให้เกิดประสบการณ์เชิงคุณค่าจากพื้นที่และคนท้องถิ่น

1.3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน โดยที่จะมีภาคประชาชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นร่วมกันจัดการ ตั้งแต่กระบวนการศึกษาและกระบวนการในการดำเนินงานเพื่อต่อยอดข้อมูลที่ได้มาจากรวบรวม จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่สร้างสรรค์จากความภาคภูมิใจของชุมชนด้วยองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สังคมและ

วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในระยะยาวอย่างยั่งยืนต่อไป (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2566)

1.4 การกำหนดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรรุ่นใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น อันจะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าไปสู่การท่องเที่ยวของชุมชนที่มีศักยภาพกว่าพื้นที่การท่องเที่ยวอื่น ๆ

2. แนวทางการดำเนินการของภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พบว่า การดำเนินการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับบุคลากรหลายฝ่าย เพื่อร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และชุมชนมีรายได้จากการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนต่างก็เป็นเจ้าของทรัพยากร สามารถนำมาเป็นทุนสำหรับการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชลี ตันตเทศ, 2566) ส่วนแนวทางการดำเนินการของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวควรมีการประสานความร่วมมือ ร่วมวางแผน ระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมริมฝั่งโขงและประเพณีฮีสตีสอง คองสิบสี่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและเตรียมความพร้อมเพื่อจัดการท่องเที่ยว (กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาฮี มีการรวมกลุ่มกันโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางปัญญาขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ที่ผ่านมากลุ่มมีปัญหาด้านการบริหารจัดการ การสืบค้นองค์ความรู้ การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีแนวทางดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้และมีทักษะการบริหารจัดการและการสื่อสารเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นองค์ความรู้สู่ชุมชน (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) 2) การพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมคิดวางแผน และดำเนินการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ 3) การสร้างความร่วมมือกับนักวิชาการโดยแสวงหาทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ ๆ และร่วมออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ทุกการสัมผัส 4) การสร้างเครือข่ายความรู้และความร่วมมือกับพื้นที่การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จที่อยู่ใกล้เคียงและนอกพื้นที่ 5) การพัฒนาและประยุกต์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวทั้งของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่มสมุนไพร 6) การแสวงหา

งบประมาณสำหรับการสนับสนุนการดำเนินการจัดการกลุ่มการท่องเที่ยว 7) การร่วมกันสร้างเงื่อนไขและกฎระเบียบการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน และการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยว และ 8) สร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับบริบท ประสพการณ์ ทศนคติ การมองและการให้คุณค่าพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี (อบต.อาฮี) และหน่วยงานภาครัฐที่สามารถเข้าถึงพื้นที่สะดวกที่สุด และยังมีการขับเคลื่อนให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข การพัฒนาและการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป จึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ให้ชัดเจน มีกิจกรรมหนุนเสริมและต่อยอดให้ชุมชนคิดสร้างสรรค์ และสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าและวิถีชีวิตของตนเอง และหาวิธีการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนแนวทางการดำเนินการมีดังนี้ 1) สนับสนุนงบประมาณกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวให้ดำเนินการพัฒนากลุ่มและชุมชน 2) ร่วมมือกับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและชุมชนแสวงหาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 3) หนุนเสริมความรู้และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยเลือกนำเสนอด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี 4) แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือทางการตลาดและการท่องเที่ยว เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา 5) มอบหมายบุคคลที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและชุมชน เพื่อให้แนวทางการประยุกต์ใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไปสู่การสร้างรายได้

2.3 ชาวบ้านในชุมชน เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมขึ้นมา ผ่านการคิดและการแก้ปัญหาจนสามารถแก้ปัญหาได้ และเกิดผลผลิตเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นตัวแทนรากเหง้าและอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านอาฮี เช่น การผลิตหน่อไม้ดอง การเก็บไคในแม่น้ำเหือง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น อีกทั้งความเป็นตัวตนของชาวบ้านยังสร้างคุณค่าต่อการท่องเที่ยวชุมชนด้วย สำหรับบทบาทของชาวบ้านในชุมชนมีดังนี้ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) การร่วมให้ข้อมูล ร่วมรับรู้ และเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสู่การเป็นพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว อันจะตอบสนองการเข้ามาท่องเที่ยวซ้ำ 3) การเป็นเจ้าของที่ดีและเป็นกัลยาณมิตรกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนบ้านอาฮี และ 4) การร่วมสร้างพื้นที่บ้านอาฮีให้มีรูปแบบและลักษณะที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสู่ความยั่งยืนพบว่า พื้นที่บ้านอาฮีล้วนมีคุณค่าต่อการนำมาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการนำวัฒนธรรมมาสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่า อย่างไรก็ตาม เดชวัน ปัญญาคุณิธรรม และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2566) กล่าวว่า คุณค่าของพื้นที่ของชุมชนทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วยคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงสุนทรีย์ คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ และคุณค่าเชิงจิตใจ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการทบทวนและการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่ชัดเจน มีการวางแผนและพัฒนากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 2) มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว 3) กิจกรรมการพัฒนาคนรุ่นใหม่ กิจกรรมการเรียนรู้และจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้สื่อความหมายและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 4) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดและนอกจังหวัด และ 5) การพัฒนาแนวคิดการตลาดและการประชาสัมพันธ์ มีการสร้างสื่อและช่องทางการติดต่อ

3.2 ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเข้าค่ายเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนและคนในพื้นที่ กิจกรรมการดูแลและการรักษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 2) การค้นหาอัตลักษณ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาและการขับเคลื่อนไปสู่มูลค่า 3) การนำทุนทางวัฒนธรรมมาผลิตซ้ำประยุกต์ และผสมผสานให้สอดคล้องกับบริบทสังคม (ชวรัตน์เทพ มงคลศิริ และฐนัช กองทอง, 2562) 4) การจัดกิจกรรมการสร้างความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และ 5) การออกแบบและพัฒนากิจกรรมสุนทรีย์ภาพการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงประสาทสัมผัสทั้งห้า

3.3 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและวิถีการดำเนินชีวิต มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบ้านอาฮี 2) การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการจำหน่ายและเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยว 3) การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐใน

การส่งเสริมอาชีพ การแสวงหาตลาด การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในช่องทางที่หลากหลาย 4) การพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีคุณค่าและมูลค่า และ 5) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดเด่นของช่วงเวลา

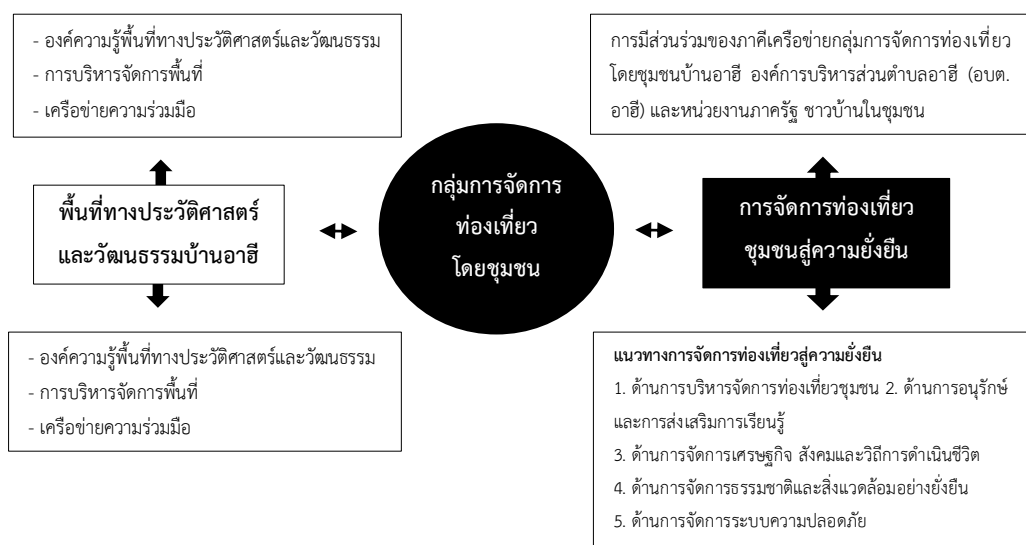
3.4 ด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดกิจกรรมการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 3) การจัดกิจกรรมการจัดการขยะและการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตบนฐานหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และดูแลธรรมชาติ

3.5 ด้านการจัดการระบบความปลอดภัย มีแนวทางดังนี้ 1) มีการกำหนดกฎระเบียบและความเหมาะสมในการรองรับนักท่องเที่ยวทำแผนรองรับในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือกรณีภัยพิบัติทางธรรมชาติ 2) ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุและนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้พิการ 3) เพิ่มป้ายเตือนบริเวณพื้นที่เสี่ยงหรือพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น บริเวณทางลาดหน้าทางเข้าห้องน้ำ และมีป้ายบอกการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีการตระหนักรู้ถึงความปลอดภัย (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตันตเทศ, 2566)

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวด้วยการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ควรดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน กำหนดหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขและกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว กำหนดกิจกรรมการศึกษาดูงานให้กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับการนำมาพัฒนาในพื้นที่บ้านอาฮี (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) ส่วนการพัฒนาศักยภาพทุกภาคส่วนนั้นทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมทดลอง ร่วมมือ และร่วมคิดดำเนินการจัดกิจกรรมนำเสนอเรื่องราวของตนในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2566) กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องต้องมีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและปฏิบัติตามกฎระเบียบทางราชการเป็นหลัก ดำเนินการประชุมบุคลากรเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ (สุดาพร อุทศศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2564)

บทสรุป

การศึกษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีเป็นการศึกษาเรื่องราวของพื้นที่ที่มีเรื่องราวและวัตถุทางวัฒนธรรมที่ทับซ้อนตามช่วงเวลาของการเกิดขึ้นของบ้านอาฮี โดยพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาทุกมิติ โดยที่การดำเนินการใช้แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐนอกพื้นที่ เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ไปสู่การสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับคนในชุมชน สำหรับการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีถูกนำมาใช้ในลักษณะงานประเพณีและความเชื่อของท้องถิ่นตลอดทั้งปี และการท่องเที่ยวโดยพื้นที่แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกคือพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีที่ตั้ง มีช่วงเวลาของกิจกรรมที่ชัดเจน และส่วนที่สองพื้นที่ที่เป็นภาพรวมของชุมชน โดยมีลักษณะการประกอบพิธีกรรมที่ใช้พื้นที่หลากหลายเพื่อให้ครบองค์พิธีกรรมครบถ้วน เช่น ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ที่ชุมชนใช้พื้นที่วัดเมืองตูมธรรมาราม ถนนในบ้านอาฮีและวัดศิริมงคล เป็นพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งทำให้แต่ละพื้นที่ที่มีเรื่องราวของพื้นที่และเรื่องราวของบุคคลที่แสดงออกมาผ่านความร่วมมือร่วมใจ ความรักความสามัคคี และการอนุรักษ์แฝงอยู่ในพื้นที่ด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาทำให้ได้แนวทางการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีสำหรับการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยมีแนวทาง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต ด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และด้านการจัดการระบบความปลอดภัย (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกนิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2564). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศ*, 8(6), 177-191.
- กฤษฎา ไชยงาม, ไพโรจน์ เชื้อคำเพ็ง, สุริทัตน์ วรรณสาร, ไพรินทร์ คุณมี, ภริตา อากรตน, อภิษฎา ชัยบุตร, สอน ดามัง, สัญญา สิทธิ, ธีรนนท์ พิทักษ์ราษฎร์, ประเดิม อุ่นเมือง, นภสนันท์ อ่อนตา, ราไพ กาแก้ว, กฤตพร พิทักษ์ราษฎร์, สายใจ กันระเรศ, เสลียง สิทธิเทียมทอง, และดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว. (2560). การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2566). กระบวนการในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 18(2), 47-60.

- จริยกรณ์ ทองปั้นวรัตน์, พรกมล ระหาญนอก, พรสวรรค์ ศิริกัญจนารณ์, และไทยโรจน์ พวงมณี. (2566). การพัฒนากลยุทธ์การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 258-271.
- ดุขฎิ บุญฤกษ์ และไชศรี ภัคดีสุขเจริญ. (2562). รูปแบบการค้นหาเส้นทางในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารสถาปัตยกรรมการออกแบบและการก่อสร้างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(2), 68-84.
- เตชวัน ปัญญาวุฒิธรรม และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. (2566). แนวทางการจัดการมรดกวัฒนธรรมของเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*, 11(1), 21-49.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. (2553). การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีผีตาโขนประเพณีผีขนน้ำและประเพณีดอกไม้อ้อ: การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเลย. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, ศสสิทธิ์ เจริญสุข, พชรมณ ใจงามดี, และณศิริ ศิริพริมา. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(2), 56-77.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, ศิริ ศิริพริมา, ศสสิทธิ์ เจริญสุข, และพชรมณ ใจงามดี. (2565). พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมวัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย กับการจัดการแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวของชุมชน. *พินเนศวร์สาร*, 18(2), 115-131.
- ธวรรณเทพ มงคลศิริ และธรรณัฐ กองทอง. (2562). เอเชียทีค: ศูนย์ทางวัฒนธรรมกับการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านทันสมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 13(2), 174-195.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2560). ชุมชนโบราณบ้านอาฮี: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโบราณในลุ่มแม่น้ำเหือง. *วารสารพื้นถิ่นโขงชีมูล*, 3(1), 85-118.
- นฤมล นิมนวล. (2565). การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 9(1), 47-58.

- บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตัณฑเทศ. (2566). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดวิถีชุมชนโอ๊ะปอย จังหวัดราชบุรี. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 9(7), 259-274.
- มนตรี คำวัน. (2564). โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 11(3), 240-258.
- มานะ ชุนวีช่วย. (2560). ชุมชนมะนัง จังหวัดสตูลจากพื้นที่ประวัติศาสตร์และมรดกความทรงจำ. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 12(1), 237-260.
- เมทินี โคตรดี, ธนชัย อัยลี, และอำภา บัวระภา. (2561). แนวทางการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านห้วยนาไทย ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). ปรัชศน์บทความ: เรื่องพื้นที่สาธารณะพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม. **วารสารหน้าจั่ว**, 18(1), 134-158.
- สุกานดา ถิ่นฐาน และอนุชา แพ่งเกสร. (2565). การส่งต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สงคราม. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 6(1), 246-257.
- สุดาพร อุทธศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2564). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา บ่อพันขัน ตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร**, 6(9), 175-192.
- เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย. (2565). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว: ภูมิศึกษา ชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา**, 10(2), 69-92.

ทฤษฎีผัสสาอารมณ์กับแนวทางและความเป็นไปได้ในการศึกษาวิดีโอ ASMR

Affect Theory: The Guidelines and Prospects to Approach the Autonomous Sensory Meridian Response Videos

วรินทร พัทธกิจวงษ์วาน^{1*} | Warinart Pitukwongwan

โกสุม โอมพรนุวัฒน์² | Kosum Omphornuwat

¹⁻² วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย;

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University, Thailand.

*Corresponding author email: p.warinart@gmail.com

Abstract

The concept of affect has expanded in terms of both process and force. The return to Spinoza's 'Affectus' and 'Affectio' has broadened its scope beyond emotion and feeling. It now describes the driving force, indicating the probability that it will lead to a variety of expressions or even the absence of any visible manifestation. The literature on ASMR studies, reviewed by the authors, suggests that ASMR is an overlapping area of emotion, feeling, and affect. ASMR has also been shown to correlate with emotions associated with intimacy and caring, which can be linked to the phenomena related to sexual experiences. The literature demonstrates the possibility of applying affect theory to explain social phenomena in terms of the body's automatic reactions, which occur unconsciously, including emotions, feelings, and experiences that affect a person when receiving ASMR stimulations consciously. Accordingly, it is impossible to ignore the influence of languages, identities, and representations, which can be connected to cognitive experiences. This understanding has greatly aided in comprehending the phenomenon and popularity of ASMR videos in Thai society.

Keywords: Affect Theory, Autonomous Sensory Meridian Response Video, ASMR Video

Received: May 24, 2023 Revised: October 3, 2023 Accepted: October 10, 2023

<https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.8>

บทคัดย่อ

แนวคิดเกี่ยวกับผัสสาอารมณ์ (Affect) ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางมีทั้งในแง่ที่หมายถึง กระบวนการ (Process) และพลัง (Force) จากการกลับไปหาแนวคิดของ Spinoza ที่ให้ความสำคัญกับทั้ง Affectus กับ Affectio โดยขยายขอบเขตไปไกลกว่าอารมณ์ (Emotion) และความรู้สึก (Feeling) เพื่อที่จะอธิบายพลังที่นำไปสู่การแสดงออกในรูปแบบที่หลากหลายไปจนถึงการไม่แสดงออกถึงอะไรเลย ข้อมูลที่ได้จากงานศึกษาเกี่ยวกับ ASMR โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผัสสาอารมณ์ที่ผู้เขียนได้ทำการทบทวนวรรณกรรมได้ชี้ให้เห็นว่า ASMR เป็นพื้นที่ซึ่งเหลื่อมซ้อนกันของอารมณ์ ความรู้สึกและผัสสาอารมณ์ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ASMR มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกที่สัมพันธ์กับความใกล้ชิด และการดูแลเอาใจใส่สามารถเชื่อมโยงไปถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ งานศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการนำเอาทฤษฎีผัสสาอารมณ์ (Affect theory) ไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองของประสาทรับความรู้สึกอัตโนมัติ (Autonomous Sensory Meridian Response: ASMR) ทั้งในด้านที่เป็นปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกาย ซึ่งเกิดก่อนการรู้คิดไม่สามารถอธิบายถึงต้นสายปลายเหตุได้ เนื่องจากเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว รวมถึงอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลจากการได้รับการกระตุ้น ASMR ที่เกิดขึ้นในขณะที่เกิดขึ้นโดยรู้ตัว มีความสัมพันธ์กับความหมาย ภาพตัวแทน และอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ทำให้ผู้เขียนพบว่าทฤษฎีผัสสาอารมณ์จะเป็นตัวนำทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์และความนิยม เรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ อารมณ์และความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับการบริโภควิดีโอ ASMR ของผู้คนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ทฤษฎีผัสสาอารมณ์, วิดีโอการตอบสนองของประสาทรับความรู้สึกอัตโนมัติ, วิดีโอ ASMR

บทนำ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง เสียงกระซิบจากเธอ: ปฏิบัติการของศิลปิน ASMR (ASMRtists) สู่ผัสสาอารมณ์ของผู้เสพ (ASMRers) โดยผู้เขียนมุ่งความสนใจไปที่ปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับการตอบสนองของประสาทรับความรู้สึกอัตโนมัติ (Autonomous Sensory Meridian Response: ASMR) ปรากฏการณ์ในวิดีโอ ASMR

การปฏิบัติการในการสร้างสรรค์วิดีโอ รวมถึงผลต่อผู้เสพวิดีโอทั้งอารมณ์ ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับร่างกายที่มาจากการกระตุ้นจากการรับชมวิดีโอ ASMR ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความต้องการในการมองหาแนวคิดทฤษฎีที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมุ่งไปที่แนวคิดทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่ให้ความสนใจกับอารมณ์และร่างกาย จึงเป็นที่มาของการมองหาความเป็นไปได้ในการนำทฤษฎีผัสสาอารมณ์ (Affect theory) ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อของจิต (Mind) และกาย (Body) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ในบทความนี้จึงเป็นการนำเสนอตัวบทของทฤษฎี ข้อมูลที่มาจากการทบทวนงานศึกษาเกี่ยวกับวิดีโอ ASMR ที่ใช้ทฤษฎีนี้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้เขียน

ในบทความนี้ผู้เขียนนำเสนอข้อมูลแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจกับทฤษฎีผัสสาอารมณ์ 2) งานศึกษา (อธิบาย) เกี่ยวกับวิดีโอ ASMR ที่ใช้ทฤษฎีผัสสาอารมณ์ 3) บทวิเคราะห์ถึงแนวทางในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีผัสสาอารมณ์ในการศึกษาเกี่ยวกับวิดีโอ ASMR และ 4) บทสรุป สำหรับเนื้อหาในส่วนแรกจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวบทของทฤษฎีที่แสดงให้เห็นถึงหัวเลี้ยว (Turn) ซึ่งหันกลับไปให้ความสนใจกับอารมณ์ความรู้สึก (Affective turn) โดยเกิดจากข้อวิพากษ์ที่มีต่อกระแสความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodern) เนื่องจากหลังสมัยใหม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานของภาษา การใช้ภาพตัวแทน (Representation) การประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการภายในสังคมนั้น ๆ เช่น การให้คุณค่ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กฎเกณฑ์ที่ถือปฏิบัติร่วมกันในสังคม การกลับไปให้ความสนใจประเด็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการกลับไปให้ความสนใจกับร่างกาย ในขณะเดียวกันยังแสดงถึงการต่อต้านความเป็นคู่ตรงกันข้ามระหว่างจิตและกายอีกด้วย² ที่ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางความคิดของนักปรัชญา อาทิ Baruch Spinoza (1632-1677) นักปรัชญาคนสำคัญในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในส่วนที่สอง

² ดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากพื้นฐานสำคัญของปรัชญาตะวันตกที่มาจากการมองกายและจิตแบบแยกส่วน เห็นได้จากทัศนะของ René Descartes (1596-1650) ที่มองว่ากายและจิตนั้นแม้จะมีความใกล้ชิดกัน แต่กลับมีแก่นแท้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กายนั้นคือ ความรู้สึก ความบังเอิญ และความไม่แน่นอน ส่วนจิตคือ ความจริง ความมั่นคง และความมั่นใจ (Fei, 2020) การมองกายกับจิตที่แยกออกจากกัน การมองว่าจิตควบคุมการคิด (การรู้คิดผ่านสมอง) ที่มีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งอยู่เหนือร่างกายดังในทัศนะของเดการ์ต การแยกออกจากกันระหว่างการได้ยินกับการมองเห็น ไปจนถึงการให้ความสำคัญกับผัสสะใดผัสสะหนึ่งมากกว่าผัสสะด้านอื่น เป็นความสับสนเนื่องที่มาจากการแยกคู่ตรงกันข้ามในปรัชญาตะวันตก

เป็นการทบทวนงานศึกษาที่ผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลจาก Google Scholar โดยการใช้คำสำคัญ คำว่า “ASMR” และ “Affect theory” ในการสืบค้นทำให้ผู้เขียนพบผลงานทางวิชาการ จำนวน 16 ชิ้น โดยเป็นผลงานที่เผยแพร่ในช่วง ค.ศ.2016-2022 (นับตั้งแต่ที่ได้มีการนิยาม ศัพท์คำว่า ASMR ขึ้นใน ค.ศ.2010) ผู้เขียนได้เลือกผลงานมาใช้ประกอบการทบทวนทั้งหมด 5 ชิ้น โดยแต่ละชิ้นได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีผู้สสารมณกับการศึกษาวิดีโอ ASMR ในส่วนที่สามเป็นบทวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางและความเป็นไปได้ในการใช้ทฤษฎีผู้สสารมณจากงานศึกษาทั้ง 5 ชิ้นนี้ โดยแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสามารถนำเอาทฤษฎีผู้สสารมณนี้ไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ปรากฏการณ์ในวิดีโอ ASMR การสร้างสรรค์การปฏิบัติการในการสร้างวิดีโอ รวมถึงผลที่เกิดขึ้นต่อผู้เสพวิดีโอ ASMR ได้อย่างไร

การทำความรู้จักกับทฤษฎีผู้สสารมณ³ (Affect theory)

กระแสทางความคิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 คือ กระแสความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ในแวดวงทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เรียกว่า กระแสความคิดแบบหลังโครงสร้างนิยม (Poststructuralism) ที่ตั้งคำถามต่อกระแสความคิดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลมาในยุคของการรู้แจ้ง (Enlightenment) ในช่วงราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในช่วงเวลานี้ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานของภาษา ให้ความสนใจเกี่ยวกับการประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) ภาพตัวแทน (Representation) (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2564) ในขณะที่ช่วงต้นถึงกลางศตวรรษที่ 1990 นักทฤษฎีเชิงวิพากษ์และนักวิพากษ์วัฒนธรรมได้รับการเชื้อเชิญไปสู่หัวเลี้ยวซึ่งเกิดจากการสร้างข้อถกเถียงเกี่ยวกับข้อจำกัดของหลังโครงสร้างนิยมและการรื้อสร้าง

³ ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนใช้คำว่า “ผู้สสารมณ” แทนคำทับศัพท์ในภาษาไทยว่าเอฟเฟกส์ ซึ่งในโครงการเมธีวิจัยอาวุโส การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2562) ได้ใช้คำทับศัพท์ “แอฟเฟ็คท์” แทนคำในภาษาอังกฤษว่า “Affect” แต่ในงานศึกษานี้ผู้เขียนได้เลือกใช้คำที่ไชยรัตน์ พลมุข ใช้ในการนำเสนอเรื่อง Affective Turn หัวเลี้ยวสู่ทฤษฎีผู้สสารมณ ในเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย นววิถิ วิวิทย์ New Turns in the Humanities พ.ศ. 2561 และได้ใช้ในงานวิจัย ทฤษฎีผู้สสารมณ (Affect theory) กับการศึกษาวรรณกรรมที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ.2562 โดยใช้คำว่า Affect ในภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยว่า “ผู้สสารมณ” ผู้สสารมณ มาจากคำว่า ผู้สสะ และ อารมณ ที่อยู่ในความเหลื่อมซ้อนของกาย (Body) กับจิต (Mind) ในแวดวงทางวิชาการยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับผู้สสารมณ (Affect) กับอารมณ์ (Emotion) อยู่อย่างต่อเนื่องด้วย

(Post-structuralism and deconstruction) ดังที่ Rei Terada เสนอว่าได้มองข้ามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก เมื่อ Terada สร้างข้อถกเถียงต่อไปถึงหัวเลี้ยวผู้ผัสสาอารมณ์ (Affective turn) ที่ขยายไปยังประเด็นด้านวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และร่างกายในทฤษฎีวิพากษ์ภายใต้อิทธิพลของหลังโครงสร้างนิยมและการรื้อสร้างให้หันกลับไปให้ความสนใจกับร่างกาย การหันกลับไปให้ความสำคัญกับร่างกายนั้น เป็นหัวเลี้ยวที่สำคัญในทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นการดึงเอาแนวคิดทฤษฎีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีเกี่ยวกับร่างกาย ทฤษฎีสตรีนิยม ทฤษฎีเกี่ยวกับความเศร้าโศกและความเจ็บปวด ฯลฯ กลับมาเพื่อทำความเข้าใจว่าอารมณ์นั้นปรากฏขึ้น มีการหมุนเวียนสามารถนำมาปรับใช้ และมีกระบวนการอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความสนใจกับการเมืองเชิงวัฒนธรรมของอารมณ์ (Athanasios et al., 2008; Clough, 2008)

การสร้างข้อถกเถียงจากข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางความคิดของนักปรัชญาอาทิ Baruch Spinoza (1632-1677) นักปรัชญาคนสำคัญในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ผ่าน Gilles Deleuze (1925-1995) ที่ได้วางแนวคิดเกี่ยวกับผัสสาอารมณ์ในฐานะที่เป็นพลังทางกายที่มาก่อนบุคคล สามารถเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามศักยภาพการทำงานของร่างกายในขณะนั้น และเป็นที่มาของทฤษฎีผัสสาอารมณ์ที่ในแวดวงวิชาการในเวลาต่อมาได้พัฒนาต่อ โดยมีจุดร่วมอยู่ที่ความต้องการในการต่อต้านความเป็นคู่ตรงกันข้ามระหว่างกายกับจิต ให้ความสำคัญกับร่างกาย ความรู้สึกทางกาย เจือปนทางอารมณ์ ทั้งนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นแนวทางที่มีจุดสนใจแตกต่างกัน 2 แนวทาง ในแนวทางแรกเห็นได้จาก Silvan Tomkins นักจิตวิทยาที่มีผลงานในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 1960 ที่แสดงให้เห็นว่าปัจเจกบุคคลมีกลไกการต่อรองทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีความซับซ้อนและมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของความรู้สึกรวมถึงปฏิกิริยาตอบโต้อย่างไร และแนวทางของ Brian Massumi ที่มองว่าผัสสาอารมณ์มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจภาวะของการแยกออกจากกันไม่ได้ของความคิด (จิต) และความรู้สึก (กาย) (Doss, 2009; Massumi et al., 2019; Ott, 2017)

มุมมองที่หลากหลายและข้อถกเถียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทฤษฎีผัสสาอารมณ์นั้นมีพื้นฐานมาจาก Spinoza ที่มองว่าร่างกายสามารถได้รับผลกระทบในหลากหลายทาง อยู่ที่อำนาจของกิจกรรมซึ่งจะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นหรือลดลง (Massumi, 2002, p.15; Schaefer, 2019) สำหรับ Spinoza แล้วสรรพสิ่งที่ประกอบขึ้นจากคุณสมบัติที่เป็นอนันต์ แต่ละส่วนล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของความเป็นนิรันดร์ มุมมองของการด้านความเป็นคู่

ตรงกันข้ามของสรรพสิ่งได้ถูกถักทอไปสู่ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ทั้งยังพิจารณาถึงการหลอมรวมกันของคู่ตรงกันข้ามนี้ โดยเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามของแนวคิดแบบ René Descartes (Schaefer, 2019) Spinoza ได้ยืนยันถึงพื้นฐานสำคัญของความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่ง โดยปฏิเสธความเข้าใจทางปรัชญาของจิตที่ทำงานอยู่ภายนอกของกฎธรรมชาติทั่วไป Spinoza ยืนยันว่า “หากสิ่งต่าง ๆ ไม่มีอะไรเหมือนกัน สิ่งหนึ่งก็ไม่สามารถเป็นสาเหตุของอีกสิ่งหนึ่งได้” (Deleuze, 1978; Schaefer, 2019)

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจ Spinoza ผ่าน Deleuze นั้น มีอยู่ 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ 1) ภาววิทยาในเชิงของความสัมพันธ์ (Relational ontology) 2) การสถาปนาขึ้นของการทำงานร่วมกันของการส่งผลกระทบและการได้รับผลกระทบ และ 3) พลวัตและพหุศูนย์กลางในการทำความเข้าใจอำนาจ (Slaby & von Scheve, 2019) Deleuze เริ่มต้นด้วยคำเตือนคำศัพท์บางอย่าง เนื่องจากได้พบกับปัญหาการแปลคำสองคำในภาษาละติน ได้แก่ “Affectio” และ “Affectus” ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ทำให้เกิดเป็นแนวทางและข้อถกเถียงที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทางใหญ่ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น ซึ่งเกิดจากความแตกต่างของการอธิบาย “Affectio” และ “Affectus” โดย Deleuze ได้ใช้คำว่า “Affection” หมายความว่า “Affectio” และใช้คำว่า “Affect” หมายความว่า Affectus ของ Spinoza (Deleuze, 1978)

Deleuze ได้อธิบายว่า “Affectio” เป็นสภาวะการณ์ของร่างกายที่มีเป้าหมายต่อการแสดงออกของร่างกายอื่น เช่น เมื่อรู้สึกถึงแสงแดดที่สาดส่องมาถึงตัว กับ แสงแดดสาดส่องมาถึงตัว ดังกล่าวนี้นั้นเกิดจากการที่แสงอาทิตย์ที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายของเรา กล่าวคือ แสงอาทิตย์เป็นร่างกายหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อร่างกายของเราในฐานะอีกร่างกายหนึ่ง มาจากพื้นฐานของแนวคิดของ Spinoza ที่ว่าปฏิบัติการไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะไกล หากแต่ต้องการมีการติดต่อสัมพันธ์กันที่ซึ่งเป็นการผสมผสานของร่างกายต่าง ๆ เป็นการรวมกันของสองร่างกาย ที่ร่างกายหนึ่งกระทำการต่อร่างกายอื่น และร่างกายอื่นนั้นรับรู้ได้ถึงการทำ ดังกล่าว Deleuze ได้ยกถ้อยความที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองในการวิเคราะห์ของ Spinoza ที่ว่า “ฉันมองเห็นดวงอาทิตย์เป็นจานแบนซึ่งอยู่ห่างออกไป 300 ฟุต” มุมมองของเขามีต่อดวงอาทิตย์กลายเป็นสิ่งที่มีส่วนในการเป็นรากฐานให้กับร่างกาย ในหนทางที่ร่างกายถูกประกอบขึ้น มากกว่าการที่จะบอกว่าดวงอาทิตย์ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างไร การที่จะสามารถรับรู้เกี่ยวกับดวงอาทิตย์มาจากการรับรู้ผ่านการมองเห็น ในขณะที่เดียวกันเหล่าแมลงก็

ย่อมที่จะรับรู้เกี่ยวกับดวงอาทิตย์ในแบบที่แตกต่างกันออกไปด้วย (Deleuze, 1978) ดังกล่าวนี้นี้เป็นสภาวะการณ์เฉพาะของการตอบสนองของร่างกายหนึ่งต่อร่างกายอื่นที่เกิดจากการได้รับผลกระทบที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ (Manifest emotion) มุมมองดังกล่าวนี้เป็นหมุดหมายสำคัญของจิตวิทยาร่วมสมัยและการทำความเข้าใจทางประสาทวิทยา (Ott, 2017, p.2)

สำหรับในส่วนของ “Affectus” Deleuze ให้คำอธิบายว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของพลังที่มีอยู่ของใครบางคน トラบเท่าที่การเปลี่ยนแปลงนี้ถูกกำหนดความมุ่งมั่นเป็นการดำเนินอย่างต่อเนื่องของการเปลี่ยนแปลงอำนาจในการแสดงออก การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องของพลังของบุคคลในการดำรงอยู่ การเลื่อน การจมลงไป หรือการขึ้นมาของอำนาจในการแสดงออก ดังกล่าวนี้นี้คือการให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของร่างกาย ความแตกต่างของความเข้มข้นที่เพิ่มขึ้น-ลดลงในศักยภาพการแสดงออกของร่างกาย เป็นเรื่องของพลังที่มีอำนาจในการผลิต (Productive force) แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ส่งอิทธิพลต่อความคิด Deleuze ที่นำไปสู่การเกิดมุมมองที่มองผัสสาสมณในฐานะของพลัง เป็นความเข้มข้นที่มาก่อนความเป็นบุคคล (Pre-personal intensity) มีความสัมพันธ์กับภาวะทางประสบการณ์หนึ่งของร่างกายที่เดินทางไปสู่สิ่งอื่น ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงนัยของการเพิ่ม-ลดของศักยภาพร่างกายในการแสดงออก (Deleuze, 1978; Massumi, 1987, p.xvi; Ott, 2017, p.2)

มุมมองที่เกี่ยวข้องกับ Affectio และ Affectus นี้ ได้นำไปสู่การถกเถียงในแวดวงวิชาการอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของสองแนวทางในเบื้องต้น ในที่นี้ผู้เขียนจะขอยกเอาแนวคิดของ Tomkins นักจิตวิทยา และ Massumi นักปรัชญาและนักสังคมศาสตร์ ผู้แปล A thousand plateaus ของ Deleuze และ Guattari ในโลกภาษาอังกฤษ สำหรับสาเหตุที่นำเอาแนวคิดของทั้งสองมาอธิบายในเบื้องต้นนี้ เพราะถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกแนวทางการศึกษาผัสสาสมณ ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดของนักปรัชญาที่เป็นต้นธารของสปิโนซาเห็นได้ชัดเจนจากมาสซูมิ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของทอมกินส์นั้นแม้ว่าในงานของเขาจะไม่ได้มีการอ้างอิงถึงต้นธารของแนวคิดที่มาจากสปิโนซา แต่ก็พอที่จะทำให้เห็นถึงอิทธิพลของนักปรัชญาฝรั่งเศสผู้นี้ในแวดวงการศึกษาทางด้านปรัชญาในสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

ผู้เขียนจะเริ่มจากข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดของ Tomkins ที่ได้อธิบายว่าผัสสาธรรมเป็นผลผลิตของพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) นำไปสู่การใช้ผัสสาธรรมเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจและขับเคลื่อนให้เกิดการแสดงออก เขาได้นิยามผัสสาธรรมออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผัสสาธรรมเชิงบวก ผัสสาธรรมเชิงลบ และผัสสาธรรมเป็นกลาง ผัสสาธรรมมีอำนาจที่ส่งอิทธิพลไปถึงจิตสำนึกโดยขยายความเกี่ยวกับการคำนึงถึงของสภาวะในทางชีวภาพของเรา สำหรับตัวอย่างในการอธิบายกลไกของผัสสาธรรมตามแนวทางนี้สามารถเทียบเคียงได้กับกลไกของความเจ็บปวด หากเราตัดมือของเรา เราก็จะมองเห็นว่าเลือดมันกำลังออก การรับความเจ็บปวดต้องมีประสบการณ์ มีคลังของข้อมูลในร่างกายในเรื่องนั้น เราจะต้องรู้ว่าเราต้องทำอะไรเพื่อที่จะจัดการกับมัน ต้องบริหารจัดการกับมันหรือไม่ เฉกเช่นเดียวกับรถยนต์ของเราที่ต้องทำการซ่อมแซม เราอาจปล่อยมันไปจนถึงสัปดาห์หน้าค่อยจัดการเมื่อเรามีเวลา แต่สำหรับกลไกของความเจ็บปวดนั้นเหมือนกลไกของผัสสาธรรมที่ทำให้การคำนึงถึงของเราเกี่ยวกับความบาดเจ็บนั้นเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การให้ความสนใจแปลที่เราตัดมือของตนเองนั้นอย่างเร่งด่วน ดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่าผัสสาธรรมเป็นนามธรรมที่สามารถเคลื่อนที่ไปสู่ความเป็นรูปธรรมได้ จึงสรุปได้ว่า ผัสสาธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายของเรา สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์แบบอัตวิสัย ที่เรารู้สึก/เราคิด ในฐานะที่เป็นผัสสาธรรมซึ่งหล่อหลอมไปสู่ประสบการณ์ (Ott, 2017, pp.4-5; Shouse, 2005) แนวทางดังกล่าวนี้ได้ส่งอิทธิพลมายัง Eve Sedgwick (1950-2009) นักวิชาการชาวอเมริกันทางด้านเพศภาวะศึกษาและควีร์ (Queer) รวมถึง Lauren Berlant (1957-2021) นักวิชาการชาวอเมริกันที่สนใจทฤษฎีทางสังคม เป็นที่รู้จักในทฤษฎีควีร์ ซึ่งการนำเอาแนวทางของ Tomkins มาใช้โดยแนวทางของทั้ง Sedgwick และ Berlant ได้แสดงให้เห็นถึงการศึกษาลักษณะที่น่าอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาาร่วมด้วย และยังคงให้ความสำคัญกับความ เป็นอัตบุคคล รวมถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับในส่วนของแนวคิดของ Massumi ที่ได้รับอิทธิพลมาจาก Deleuze ในผลงานของเขา เรื่อง The Autonomy of Affect (1995) ได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาแนวคิดในมุมมองดังกล่าวนี้เป็นการมองในลักษณะที่ผัสสาธรรมเป็นพลังที่มีความเข้มข้น (Intensive force) โดยให้ความสำคัญกับพลังของวัตถุ (Thing-power) การศึกษาผัสสาธรรมในมุมมองที่เกี่ยวข้องกับพลังความเข้มข้นนี้ (Affect as intensive force) มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปรากฏขึ้นเมื่อร่างกายได้เข้ามาปะทะหรือเข้ามาสัมผัสกันที่เป็น

ผลมาจากสิ่งเร้าภายใน ผัสสสารมณีนุ่มมองนี้ไม่ใช่ทั้งความรู้สึกและอารมณ์ หากแต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งอันเป็นผลมาจากแรงของวัตถุที่เกิดจากการออกแรงของร่างกายซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดย Massumi ได้นิยามผัสสสารมณีนี้อยู่เป็นการตอบสนองของร่างกายโดยอัตโนมัติที่มาก่อนการรับรู้ สำหรับเขาแล้วการเปลี่ยนผ่านคือการเปิดร่างกายไปสู่ความไม่แน่นอนของมัน เห็นได้จากความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากการตอบสนองอัตโนมัติ ด้วยเหตุนี้เองการนิยามของเขาจึงเป็นไปในแง่ของความเป็นอิสระจากการรับรู้และภาษาอย่างมีสติสัมปชัญญะตลอดจนอารมณ์ ในลักษณะที่ว่ากระทำและบริบทในอดีตจะเกิดการซ้ำ รวกับเป็นการเปิดใช้งานใหม่โดยอัตโนมัติ ดังกล่าวนี่เป็นสิ่งที่ Massumi เรียกว่า “ความทรงจำปราศจากเนื้อหา” (Memory without content) ด้วยเหตุที่ว่านี้ผัสสสารมณีนี้นี้จึงไม่ใช่มุมมองที่ว่าร่างกายเป็นระบบปิดในเชิงอินทรีย์ (An organic closed system) แต่เป็นการประกอบกันของจักรกล (A machinic assemblage) ที่เปิดสู่โลกภายนอก ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ หรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (อาจเป็นเทคโนโลยี วัสดุ สิ่งมีชีวิต หรือแม้กระทั่งโมเลกุล) ก็สามารถทำหน้าที่เป็นร่างกายได้ トラบเท่าที่ตัวมันเองสามารถสร้างผลกระทบ (To affect) และได้รับผลกระทบ (Be affected) (Hipfl, 2018, pp.6-7; Massumi, 2002, pp.27-28; Ott, 2017, pp.1-2, 9-10; Schaefer, 2019; Shouse, 2005)

นอกจากสองแนวทางที่กล่าวแล้วข้างต้น ยังมีอีกแนวทางในทฤษฎีผัสสสารมณีนี้นี้ให้ความสนใจกับการผสมมมองของทั้ง Affectio และ Affectus ทำให้การนิยามผัสสสารมณีนี้นี้เป็นแบบจิตสมานกาย (Embodiment) สำหรับนักวิชาการที่ใช้แนวทางนี้ในการศึกษา เช่น Sarah Ahmed, Lawrence Grossberg, Gernot Böhme (Ott, 2017, p.13) ผู้เขียนขอ ยกตัวอย่างแนวคิดของ Grossberg ที่ได้อธิบายผัสสสารมณีนี้นุ่มมองของเขาว่า เป็นแนวระนาบของความรู้สึก (Plane of effects) สภาพของการทำให้เกิดความจริง การก่อให้เกิดความรู้สึก ปฏิบัติการและความสามารถในการก่อให้เกิดผลกระทบและได้รับผลกระทบ เป็นความเข้มข้นก่อนบุคคล (Prepersonal intensity) ที่ทำงานร่วมกับการเดินทางของสภาวะประสบการณ์หนึ่งจากร่างกายหนึ่งไปสู่ร่างกายอื่น และกำหนดความเข้มข้นมากขึ้นหรือน้อยลงในที่ซึ่งศักยภาพของร่างกายได้แสดงออกมา ผัสสสารมณีนี้นี้มีความใกล้ชิดและเชื่อมโยงกับสิ่งที่เรามักอธิบายว่าเป็นความรู้สึกของชีวิต (Feeling of life) คนคนหนึ่งสามารถทำความเข้าใจชีวิตของคนอื่น แบ่งปันความหมายและความพึงพอใจ ผัสสสารมณีนี้นี้ให้อภิสิทธิ์กับแรง

บันดาลใจและความมุ่งมั่นที่อยู่เหนือความหมาย ทำงานข้ามผัสสะและประสบการณ์ทั้งหมดของเรา รวมถึงขอบเขตของความรู้สึกทั้งหมดซึ่งเป็นส่วนในการประกอบสร้างชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดสรีระระดับ หรือสภาพพื้นผิวของการมีชีวิตอยู่ (Grossberg, 1992)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับผัสสาสมณได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางมีทั้งในแง่ที่หมายถึงกระบวนการและพลัง ทฤษฎีนี้ได้พัฒนาจนสามารถแยกออกเป็นสองมุมมองหลักได้แก่ 1) ผัสสาสมณในฐานะของสถานะที่เป็นพื้นฐาน (Elemental state) ที่มีรากฐานมาจากจิตวิทยาและประสาทวิทยา และ 2) ผัสสาสมณในฐานะพลังที่มีความเข้มข้น (Intensive force) ที่พัฒนามาจากรากฐานทางปรัชญา นอกจากสองแนวทางดังกล่าวแล้วยังมีนักวิชาการที่ทำงานอยู่ในแวดวงของการศึกษาด้านสื่อสารและวัฒนธรรมศึกษาได้สร้างแนวทางที่สามขึ้นกล่าวคือ เป็นการกลับไปหาแนวคิดของ Spinoza ที่ให้ความสำคัญกับทั้ง Affectus กับ Affectio โดยขยายขอบเขตไปไกลกว่าอารมณ์และความรู้สึก เพื่อที่อธิบายพลังซึ่งเป็นแรงที่นำไปสู่การแสดงออกในรูปแบบที่หลากหลายไปจนถึงการไม่แสดงออกถึงอะไรเลย

บททวนงานศึกษาเกี่ยวกับ ASMR ที่ใช้ทฤษฎีผัสสาสมณ

ASMR ย่อมาจาก Autonomous Sensory Meridian Response เมื่อผู้อ่านเห็นคำดังกล่าว และหากลองแปลเป็นภาษาไทยแล้วก็สามารถแปลได้ว่า การตอบสนองต่อความรู้สึกถึงจุดสุดยอดโดยอัตโนมัติ ซึ่งก่อนที่จะมีการบัญญัติคำนี้ขึ้นมา ความรู้สึกตัวสะท้าน สั่นระริกที่เริ่มจากศีรษะในส่วนท้ายลงไปสู่เส้นสันหลัง อาจลงไปสู่หลังส่วนล่าง ไหล่ แขนและขาทั้งสองข้าง (ขึ้นอยู่กับคนที่แต่ละคนได้รับการกระตุ้น) นำไปสู่ความผ่อนคลาย รู้สึกโล่งสบาย ได้ถูกเรียกว่า การถึงจุดสุดยอดของสมอง (Brain orgasm) หรืออาการเสียวสมอง (Head tingle) เป็นที่แน่นอนว่าเมื่อเห็นคำว่า จุดสุดยอด เสียว ก็ย่อมที่จะทำให้คิดถึงเรื่องทางเพศ ความปรารถนาในทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ที่ชื่นชอบ หรืออยู่ในแวดวงการเสกวิดิโอในลักษณะนี้ต้องปกป้องตนเองว่าสิ่งที่ตนเองชื่นชอบนั้นไม่ใช่สิ่งที่ละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม กอปรกับเริ่มมีความพยายามที่จะนำการกระตุ้นความรู้สึกในลักษณะนี้ไปใช้ในทางการแพทย์ การเยียวยาทางจิตใจของผู้ที่ต้องประสบกับปัญหาความตึงเครียด ความรู้สึกโดดเดี่ยว ซึ่งเป็นผลมาจากความบีบคั้นจากสภาวะการณ์ทางสังคม ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้มีการยืมคำว่า ASMR มาจากในแวดวงทางวิทยาศาสตร์ การบัญญัติคำดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 2009-2010 โดย Jennifer Allen และในเวลาเดียวกันนั้นเองก็ได้มีผู้ผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับการให้การกระชิบ โดยใช้ชื่อ

ช่องในเว็บไซต์ยูทูปว่า “WisperingLife” หลังจากนั้นการผลิตเนื้อหาในลักษณะดังกล่าวได้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีงานศึกษาเกี่ยวกับ ASMR ในทางวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่ (Okaywhatever51838, n.d.; Waldron, 2016 อ้างถึงใน วรรณัฐ พัทฑกัษวศ์วาน และโกสุม โอมพรนุวัฒน์, 2565)

ในงานศึกษาของ Andersen (2014) ได้ให้ข้อมูลว่างานเกี่ยวกับ ASMR ที่เผยแพร่เป็นชิ้นแรก ๆ คือ งานเขียนของ Rhodi Marsden ที่มีการเผยแพร่ในปี 2012 คือ งานที่มีชื่อว่า “Maria spends 20 minutes folding towels”: Why millions are mesmerized by ASMR videos ที่แสดงให้เห็นถึงความน่าสนใจของ ASMR ในการหาคำตอบเกี่ยวกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้นความสนใจเกี่ยวกับ ASMR เริ่มเกิดขึ้นในหมู่นักวิทยาศาสตร์จำนวนหนึ่ง ในขณะที่การให้ความสนใจในฐานะปรากฏการณ์อินเทอร์เน็ตก็ยังมีข้อมูลที่ปรากฏอยู่ไม่มาก ในแวดวงทางด้านวิทยาศาสตร์ได้มีการตีพิมพ์ผลการศึกษาเกี่ยวกับ ASMR เรื่อง Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR): A flow-like mental state ซึ่งเป็นงานศึกษาของ Barratt and Davis (2015) งานอีกชิ้นหนึ่งคือ More than a feeling: Autonomous Sensory Meridian Response (ASMR) is characterized by reliable changes in affect and physiology ของ Poerio et al. (2018) ซึ่งงานทั้งสองชิ้นนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความต้องการในการนำ ASMR ไปใช้ประโยชน์ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้คน

ในส่วนของการศึกษา ASMR ในมิติทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีอยู่เป็นจำนวนมาก การก่อรูปของความสัมพันธ์ของวิดีโอ ผู้สร้างวิดีโอ ผู้ชมวิดีโอ รวมถึงบริบทแวดล้อมอื่น ๆ โดยมีตัวกลางคือพื้นที่ในสื่อดิจิทัล จากการที่ ASMR มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของประสบการณ์ทางผัสสะ อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคคลหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เองทฤษฎีผัสสาสมรรถที่ได้ให้ความสนใจไปที่อารมณ์ความรู้สึกที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งหล่อหลอมกันของจิตและกาย ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อก่อนหน้านี้ ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลตัวอย่างงานศึกษาเกี่ยวกับ ASMR ที่ใช้ทฤษฎีผัสสาสมรรถ จากงานศึกษาทั้ง 5 ชิ้น ได้แก่ งานศึกษาของ Andersen (2014) เรื่อง Now you've got the shiveries: Affect, intimacy, and the ASMR whisper community งานศึกษาของ Gallagher (2016) เรื่อง Eliciting euphoria online: The aesthetics of “ASMR” video culture งานศึกษาของ Waldron (2017) เรื่อง “This FEELS SO REAL!” sense and sexuality in ASMR videos งานศึกษาของ

Smith and Snider (2019) เรื่อง ASMR, affect and digitally-mediated intimacy และงานศึกษาของ Koster (2021) เรื่อง The effect of affect: An ethnographic exploration of the commodification and sexualization of affect through the lens of the ASMR community โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในงานศึกษาของ Andersen (2014) เรื่อง Now you've got the shiveries: Affect, intimacy, and the ASMR whisper community ได้ใช้ทฤษฎีผัสสากรรมในการมองปรากฏการณ์ ASMR โดยชี้ให้เห็นว่า ASMR เป็นการทำงานร่วมกันของอารมณ์ และผัสสากรรม เห็นได้จากปลายทางของการรับชมวิดีโอดังกล่าวคือความผ่อนคลายซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ทำให้ในบริบทนี้ผัสสากรรมจึงไม่สามารถตัดขาดจากอารมณ์และความตั้งใจได้ ในงานชิ้นนี้ Andersen ได้แสดงให้เห็นถึงการค้นหาความหมายโดยนัยของความใกล้ชิด และการดูแลที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์แบบ ASMR เพื่อสะท้อนการทำงานของชุมชน ASMR ในพื้นที่ยูทูบ โดยมีเสียงซึ่งโดยตัวของมันเองเป็นองค์ประกอบสำคัญของประสบการณ์แบบ ASMR ที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในพื้นที่สาธารณะและก่อให้เกิดประสบการณ์เกี่ยวกับความใกล้ชิดที่ไม่ได้เป็นไปตามบรรทัดฐานซึ่งเคยมีมา

Andersen ได้ศึกษากลุ่มคนที่สร้างวิดีโอเสียงกระซิบในพื้นที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับเสียงกระซิบที่จะสร้างความรู้สึกสั่นระริก (Shivering sensation) ให้กับผู้ชม โดยให้ความสำคัญกับเสียงที่แสดงถึงความใกล้ชิด การดูแลเอาใจใส่ซึ่งมียูทูบเป็นสื่อกลาง ทั้งยังได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของเสียงที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับประสบการณ์ ASMR และเนื่องจากอุปสรรคเกี่ยวกับระยะห่างของร่างกายในเชิงของกายภาพโดย ASMR อยู่บนพื้นฐานของอำนาจทางผัสสากรรม (Affective power) ที่นำไปสู่ความใกล้ชิดผ่านการใช้เสียงกระซิบ ในขณะเดียวกันนั้นชุมชน ASMR ก็ต้องดิ้นรนท่ามกลางกระแสทางสังคมในมุมมองที่ว่า การแบ่งปันความรู้สึกดังกล่าวไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับความใกล้ชิด เห็นได้จากการเปรียบเทียบกับเซ็กซ์โฟน (Sex phone) ทำให้เกิดการตอบโต้กลับของชุมชน ASMR ด้วยการยืนยันว่าเป็นไปตามบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormative) เห็นได้จากการเน้นย้ำถึงบทบาทของหญิงและชายผ่านวิดีโอ เสียงกระซิบที่แสดงถึงการดูแลเอาใจใส่จะต้องเป็นเสียงที่มาจากผู้หญิง หากผู้ชายใช้เสียงกระซิบก็จะไม่ได้รับการยอมรับ ขณะเดียวกันชุมชน ASMR ก็ไม่ได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงว่าไม่เกี่ยวกับเรื่องทางเพศ Andersen มองว่าเป็นการทำความเข้าใจความใกล้ชิดในบริบทที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้เชื่อมโยงร่างกาย

ของผู้กระซิบและผู้ชมหรือผู้ฟังเข้าไว้ด้วยกัน และอนุญาตให้พวกเขาเหล่านั้นแสดงความรู้สึกระหว่างกันเป็นความใกล้ชิดแบบควีร์ (Queer intimacy)

ในงานศึกษาของ Gallagher (2016) เรื่อง Eliciting euphoria online: The aesthetics of “ASMR” video culture ได้ใช้พื้นที่ของชุมชน ASMR ในเว็บไซต์ Reddit และช่องในวิดีโอ YouTube ที่ชื่อว่า “Heather Feather” เป็นตัวอย่างในการอธิบาย โดยได้นำเสนอข้อมูลสองส่วน ส่วนแรกเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบของวิดีโอเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบเครือขาย โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงเครือขายของผู้กระทำการเป็นการเชื่อมโยงของร่างกายทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ที่ทำงานร่วมกันกับอัลกอริทึม (Algorithm) ซึ่งส่งผลต่อการเผยแพร่ของวิดีโอ นำไปสู่รูปแบบทางวัฒนธรรมแบบใหม่ที่ไม่สามารถอธิบายได้เมื่อต้องเผชิญหน้ากับมันเป็นครั้งแรก และส่วนที่สองเป็นข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสียงในมิติที่สัมพันธ์กับธรรมชาติของเสียง โดยเริ่มต้นที่การศึกษาเสียง (Sound studies) ดนตรีวิทยา (Musiology) และทฤษฎีผัสสากรรม เพื่ออธิบายบทบาทของเสียงพูด (Voice) และเสียงที่อยู่ในบริบทแวดล้อม (Sound) ในงานชิ้นนี้ Gallagher ไม่ได้ถกเถียงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศ หรือการอารมณ์ แม้ว่า ASMR จะสามารถต่อยอดไปสู่ในประเด็นเรื่องเพศสภาพ เพศวิถี รวมถึงประเด็นทางสังคมอื่น ๆ ก็ตาม โดยได้เน้นย้ำว่าเสียงเป็นองค์ประกอบสำคัญของ ASMR ที่ทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด เห็นได้จากการอ้างอิงถึงแนวคิดของ Michel Chion นักทฤษฎีภาพยนตร์ชาวฝรั่งเศส โดย Gallagher มองว่าวิดีโอ ASMR นั้นแสดงให้เห็นถึงการนำผลกระทบ หรือความรู้สึกที่มาด้วยกันกับเสียง ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับที่ Chion เรียกว่า “rendering” กล่าวอีกครั้งคือ หากไม่มีเสียงแล้ว วิดีโอ ASMR ก็ไม่สามารถนำไปสู่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับชมได้ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีผัสสากรรม Gallagher มองว่า ASMR เป็นจังหวะของการดำเนินชีวิตที่ทำให้ผ่านเรื่องราวในแต่ละวันไปได้ Gallagher ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของเสียงที่ทำให้ผู้เสพนั้นถูกสัมผัสและถูกทำให้เคลื่อนที่ทั้งที่สัมผัสได้ อย่างไรก็ตาม เขายังได้อ้างอิงถึง Berlant และงานศึกษาของ Kassabian ที่ยืนยันว่าเสียงส่งผลต่อสภาวะทางอารมณ์และพฤติกรรม

ในงานของ Waldron (2017) เรื่อง “This FEELS SO REAL!” sense and sexuality in ASMR videos พยายามแสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่ว่า ASMR มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศ ใช้การศึกษาผัสสากรรมและการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงของ Olivia Kissper เพื่อตอบคำถามที่ว่า โครงสร้างพื้นฐานด้านสื่อ (Media infrastructures) ได้ก่อให้เกิดเรื่องทางเพศ (Sexuality)

ในรูปแบบใหม่โดยมีความใกล้ชิดเป็นสื่อกลางได้อย่างไร ด้วยการวิเคราะห์วิดีโอ ASMR ในพื้นที่ยูทูปของ Kissper ซึ่งเน้นการใช้เสียงกระซิบ ซึ่ง Waldron มองว่าปฏิบัติการดังกล่าวได้เข้าใกล้เรื่องของเพศด้วยแนวทางการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างความสุข ความสนิทสนม และการดูแลเอาใจใส่ โดยพยายามแสดงให้เห็นว่าการบริโภควิดีโอ ASMR ถือเป็นการปฏิบัติทางเพศที่ไม่ได้หมายถึงการสืบพันธุ์ ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่อวัยวะเพศ หรือจุดสุดยอดเสมอไป Waldron เสนอว่าการมีเพศสัมพันธ์อาจถือได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติใด ๆ ที่เชื่อมต่อร่างกาย (มนุษย์ และสิ่งอื่น ๆ) ให้ความสัมพันธ์ที่มีความใกล้ชิดและเป็นการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งความสัมพันธ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอกับผู้ชม และการประกอบกัน (Assemblage) กับบริบททางเทคโนโลยีเป็น “การสร้างพันธมิตรใหม่ และการผูกมัดด้วยเส้นแรงที่คาดไม่ถึง”

ในงานชิ้นนี้ Waldron ยังได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับภาพ (Image) ที่ทำงานเชื่อมต่อกับร่างกายอื่น ๆ ที่มาจัดการและสร้างผัสสาสมณ ในบริบทของวิดีโอ ASMR นี้ เทคโนโลยีดิจิทัลได้ทำให้ร่างกายของมนุษย์ ในที่นี้คือผู้เส่วิดีโอ (ASMRers) เกิดความรู้สึกมีการเคลื่อนที่ ไปจนถึงการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ จากการปฏิสัมพันธ์กับร่างกายของมนุษย์คนอื่น ในที่นี้คือผู้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอผ่านเครือข่ายของสื่อ การเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของภาพนั้น Waldron ได้ชี้ให้เห็นว่าการใช้ทฤษฎีผัสสาสมณในการศึกษาสื่ออื่นไปไกลกว่าเรื่องของภาพตัวแทน ได้อ้างอิงถึงแนวคิดของ Roland Barthes เกี่ยวกับ “Punctum” ที่แสดงให้เห็นถึงอัตวิสัย สิ่งที่พุ่งตรงออกมาจากภาพมาปะทะ ทิมแห่งเรา ซึ่งต่างไปจาก “Studium” ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบและมุมมองเชิงวัตถุของภาพ ความพึงพอใจที่เกิดจากการชมวิดีโอ นั้นไม่ได้มาจากการตอบสนองทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่มาจากการกระตุ้นผ่านความสนใจส่วนบุคคลด้วย

งานศึกษาของ Smith and Snider (2019) เรื่อง ASMR, affect and digitally-mediated intimacy เป็นงานศึกษาที่ใช้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีแบบฐานราก (Grounded theory) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิยาม ASMR โดยชุมชนที่ผลิวิดีโอเหล่านี้ขึ้นมา และเพื่อทำความเข้าใจ ASMR ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง Smith and Snider เลือกรุ่นตัวอย่างในการศึกษาจากผู้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอ (ASMRtists) ที่มีชื่อเสียงและมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบุคคลที่เคยให้สัมภาษณ์กับสื่อจนกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในแวดวง ASMR เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วได้มีการจัดกลุ่มข้อมูล นำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นทางทฤษฎี ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาได้นำไปสู่ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความ

เป็นมาของ ASMR ในโลกออนไลน์ ในส่วนของ Smith and Snider ได้ใช้ข้อมูลที่เป็นประวัติศาสตร์บอกเล่าของผู้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอที่ปรากฏอยู่ในวิดีโอ ASMR ประกอบกับการศึกษาจากเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษายังพบว่า ASMR ได้กลายเป็นสื่อกลางของประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึกรูปแบบต่าง ๆ ด้วยบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ ยูทูบที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างอารมณ์ความรู้สึกอย่างเข้มข้น เป็นผลทำให้คนบางคนเกิดการตอบสนองในทางผัสสาจากการกระทำบางอย่าง ในแง่นี้คือการตอบสนองทางร่างกายที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังเสนอว่า ASMR สามารถครอบคลุมพื้นที่ความคลุมเครือของการจัดแบ่งในทางทฤษฎีเพื่อศึกษาเกี่ยวกับผัสสะ อารมณ์ และผัสสากรรม อีกทั้ง ASMR ยังเป็นพื้นที่ซึ่งมีความเหนียวแน่นทางผัสสากรรม ถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ทางผัสสากรรมในรูปแบบหนึ่งที่สัมพันธ์กับความใกล้ชิดและเสียง โดยเน้นว่าเสียงมีความสำคัญอย่างมากสำหรับ ASMR พร้อมกันนั้นยังได้แสดงให้เห็นว่าวิดีโอ ASMR ซึ่งเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดความเสียวซ่าในร่างกาย ได้นำไปสู่การปฏิบัติการทางผัสสากรรมที่เกิดขึ้นโดยเจตนา (Intentional affective practice) ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการตอบสนองของร่างกายแบบอัตโนมัติ จากแนวคิดผัสสากรรมของ Massumi หากแต่เป็นพื้นที่ซึ่งมีความคลุมเครือระหว่างผัสสากรรมและอารมณ์

สำหรับงานศึกษาของ Koster (2021) เรื่อง The effect of affect: An ethnographic exploration of the commodification and sexualization of affect through the lens of the ASMR community เป็นงานศึกษาที่ทำงานด้วยวิธีการทางชาติพันธุ์พินธ์ ผู้ศึกษาทดลองสร้างสรรค์วิดีโอ ASMR ทางช่องยูทูบของตนเองไปพร้อมกับการเป็นนักวิจัย และสัมภาษณ์ข้อมูลจากทั้งผู้ที่ชื่นชอบเสพวิดีโอ ASMR และผู้ที่รู้สึกรำคาญเมื่อได้ยินเสียงแบบ ASMR ซึ่ง Koster มองว่าประสบการณ์เกี่ยวกับ ASMR มีความเป็นอัตวิสัย (Subjectivity) โดยได้ใช้ทฤษฎีผัสสากรรมมาเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นอัตวิสัยและปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายของมนุษย์ (Intersubjectivity) โดยใช้ข้อมูลจากงานศึกษาของ Poerio et al. (2018) (ผู้เขียนได้เกริ่นมาแล้วในข้างต้น) ในงานศึกษานี้อยู่บนพื้นฐานของผัสสากรรมเชิงบวก (Positive affects) ที่มีความสัมพันธ์กับการกระตุ้นผัสสะ เพื่อที่จะเก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึกที่มีความเป็นอัตวิสัยในบริบทของดิจิทัลที่ทำให้เกิดการกระตุ้นและการตอบสนองต่อการกระตุ้นที่ปรากฏผ่านภาพและเสียง

ข้อมูลจากงานศึกษายังได้แสดงให้เห็นว่า ASMR นั้นอยู่ในกรอบที่มีความเป็นสหวิทยาการของทฤษฎีผัสสากรรม ซึ่งในตัวของผู้สัมผัสเองนั้นอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความคลุมเครือระหว่างวัฒนธรรมกับชีววิทยา และ ASMR เองก็อยู่ในพื้นที่ของความคลุมเครือระหว่างวัฒนธรรมกับธรรมชาติด้วยเช่นกัน ผ่านการอ้างอิงถึงแนวคิดของ Sedgwick เรื่อง Touching feeling: Affect, pedagogy, performance นอกจากนี้แล้ว Koster ได้แสดงให้เห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับ ASMR นั้นนอกจากจะนำไปใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาในทางจิตใจแล้ว ยังมีความเกี่ยวข้องกับการทำให้กลายเป็นเรื่องทางเพศ ในบริบทดังกล่าวนี้ผู้สัมผัสมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทำให้ ASMR กลายเป็นสินค้าในบริบทของทุนนิยมที่มีการใช้ประโยชน์จาก ASMR ในทางธุรกิจอย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการของการทำให้กลายเป็นเรื่องของเพศที่เชื่อมโยงกับการเป็นแรงงานทางผัสสากรรม (Affective labor) ของผู้ผลิตกับผู้บริโภค

กล่าวโดยสรุป จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่างานศึกษาในมิตินี้ซึ่งเกิดขึ้นในแวดวงทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้ขยายขอบเขตของการศึกษา ASMR ออกไปจากการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ต้องการนำประโยชน์จาก ASMR ไปใช้ในการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยในทางการแพทย์ ในแต่ละงานมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในงานของ Andersen ได้เน้นที่ความเป็นชุมชนออนไลน์ซึ่งเกิดจากการประกอบกันของส่วนต่าง ๆ มีสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อกลาง โดยเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของเสียงคือ เสียงกระซิบที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสบการณ์ ASMR ส่วนงานของ Gallagher ได้แสดงให้เห็นถึงจุดสนใจในเรื่องของเสียง โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของเสียงใน ASMR ขณะที่งานของ Waldron เน้นจุดสนใจที่การปฏิบัติการของ ASMRtist ในการสร้างความใกล้ชิดและการดูแล โดยมีจุดเน้นที่ภาพ ในงานของ Smith and Snider ก็ได้เน้นที่การศึกษาตัวอย่างจากงานของศิลปินผู้สร้างวิดีโอ ASMR ทั้งยังได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเสียงเช่นเดียวกับ Andersen และ Gallagher ในมุมมองที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของเสียงนี้ เห็นได้จากการอ้างอิงวิดีโอที่สามารถสร้างความรู้สึกและประสบการณ์แบบ ASMR ว่าในบางคลิปนั้นไม่มีภาพมีเพียงเสียงเท่านั้น หรือมีเสียงและมีภาพที่ปรากฏการเคลื่อนไหวเพียงบางส่วนของร่างกายเท่านั้น อีกทั้งเสียงกระซิบยังนำไปสู่ความรู้สึกถึงการถูกสัมผัสอีกด้วย และงานของ Koster ที่ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตวิสัย ปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายของมนุษย์ในปริภูมิที่เกี่ยวข้องกับ

ASMR รวมถึงกระบวนการทำให้ ASMR กลายเป็นสินค้าผ่านกระบวนการทำให้เป็นเรื่องราวทางเพศ

ในงานทั้ง 5 ชิ้นมีจุดร่วมกันในการอธิบายปรากฏการณ์ ASMR โดยชี้ให้เห็นว่า ASMR เป็นพื้นที่ซึ่งหล่อหลอมกันของอารมณ์ ความรู้สึก และผัสสาสัมผัส ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า ASMR มีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกที่สัมพันธ์กับความใกล้ชิดและการดูแลเอาใจใส่ สามารถเชื่อมโยงถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ในเรื่องเพศนั้นจะเห็นได้จากงานทั้ง 5 ชิ้นในช่วงต้น ในงานของ Andersen แสดงให้เห็นว่าชุมชน ASMR ไม่ได้ปฏิเสธประเด็นเรื่องทางเพศเสียทีเดียว อีกทั้งในงานของ Waldron and Koster ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่า ASMR มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศ แต่ไม่ใช่เรื่องลามกอนาจารณ์ ดังกล่าวนี้นับเป็นนัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางเกี่ยวกับการนิยามตัวตนของกลุ่มบุคคลที่ชื่นชอบ ASMR กับการถูกนิยามจากสังคมภายนอก ดังกล่าวนี้อาจเป็นข้อควรระวังในการนำเสนอข้อค้นพบที่เกิดจากการศึกษาวิจัยของผู้เขียนเองด้วย ในแง่ของวิธีในการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่างานใน 4 ชิ้นแรก จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากการสังเกตการณ์ การปะทะกับตัวบทซึ่งเป็นวิดีโอ รวมถึงสื่อที่เกี่ยวข้องและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ไปทำการวิเคราะห์เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากงานชิ้นที่ 5 ที่ Koster ได้เข้าไปมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์วิดีโอ ASMR ไปพร้อม ๆ กับการเป็นนักวิจัย ทำให้เธอสามารถฝังตัวเข้าไปในพื้นที่ของชุมชน ASMR ที่ช่วยให้เธอเชื่อมต่อกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับ ASMR ด้วย โดยมีการสัมภาษณ์ผู้เสพวิดีโอแบบเชิงลึกเพื่อเข้าใจถึงมุมมองและประสบการณ์อารมณ์ความรู้สึกของผู้คนด้วย มีการบันทึกข้อมูลภาคสนามทั้งในรูปแบบของตัวอักษรและวิดีโอด้วยการบันทึกไดอารี่ อีกทั้งยังมีกระบวนการในการสะท้อนย้อนคิดในการทำงานภาคสนามด้วย

บทวิเคราะห์แนวทางและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีผัสสาสัมผัส

จากการทบทวนงานศึกษาทั้ง 5 ชิ้นช่วงต้น ทำให้ผู้เขียนเห็นว่า ASMR ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองโดยอัตโนมัติของร่างกาย เห็นได้จากความรู้สึกเสียวซ่าจากบริเวณศีรษะไปสู่กระดูกสันหลังที่เกิดขึ้นจากการได้รับการกระตุ้นความรู้สึกแบบ ASMR ในขณะเดียวกันปลายทางของ ASMR สิ่งทีงานศึกษาแต่ละงานกล่าวถึงคือ ความรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย ดังกล่าวนี้นับไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปจากการแสดงออกทางอารมณ์ได้เลย ทำให้ผู้เขียนเข้าใจ

ได้ว่า ASMR มีความสัมพันธ์กับปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกายที่ไม่สามารถอธิบายถึงต้นสายปลายเหตุได้ ซึ่งเกิดก่อนการรู้คิด (Precognition) และมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ในด้านที่เป็นการรู้คิด (Cognition) จากข้างต้นนี้ผู้เขียนจึงสังเกตเห็นจากจุดนี้ว่าในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ASMR ผู้เขียนต้องเลือกใช้แนวคิดในการอธิบายที่ครอบคลุมและสามารถตอบคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับ ASMR ปรากฏการณ์ในวิดีโอ ASMR การปฏิบัติการณ์ในการสร้างสรรค์วิดีโอ รวมถึงผลต่อผู้เสพวิดีโอทั้งอารมณ์ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับร่างกายที่มาจากการกระตุ้นจากการรับชมวิดีโอ ASMR ที่เน้นการใช้เสียงกระซิบซึ่งสร้างสรรค์โดยผู้หญิงชาวไทย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกาย เห็นได้จาก Gallagher (2016) ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเสียงใน ASMR ในแง่ที่ว่า มนุษย์เรานั้นรู้สึกถึงการสัมผัสและการเคลื่อนไหวได้ด้วยเสียง ทั้งความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสและความรู้สึกทางอารมณ์ เพื่อที่ต้องการเน้นย้ำว่าเราไม่ควรกับความสำคัญของเสียงในระดับที่ต่ำจนเกินไป และที่เห็นได้อย่างชัดเจนจากในงานศึกษาของ Andersen (2014) ที่เสนอว่าความรู้สึกแบบ ASMR เป็นทั้งผัสสากรรมในแง่ของอารมณ์ที่มาก่อนการเข้ารหัสผ่านการรู้คิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ ที่แสดงให้เห็นถึงการแยกออกจากกันระหว่างผัสสากรรมกับอารมณ์ ตามคำอธิบายของ Massumi ผัสสากรรมตามแนวทางนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากการปะทะกันระหว่างร่างกาย ซึ่งไม่จำเป็นว่าร่างกายนั้นจะต้องเป็นมนุษย์ที่มีชีวิตมีจิตใจเท่านั้น ทั้งยังไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันหรือร่วมกัน การใช้เสียงที่นุ่มนวลจากการกระซิบ กอปรกับการเคลื่อนไหวอย่างละเมียดละไมของผู้สร้างสรรค์ผลงานวิดีโอเป็นส่วนที่สามารถกระตุ้นความทรงจำได้ ดังกล่าวนี้นำทำให้ ASMR มีความสัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และภาวะกำลังจะเป็น (Becoming) ซึ่งสัมพันธ์กับพลังความเข้มข้นที่เป็นไปมากกว่าสภาวะการดำรงอยู่ (Being) โดยเปิดกว้างให้กับการเชื่อมต่อการกระทำที่เคยเกิดขึ้นในอดีต สิ่งที่ถูกเก็บรักษาไว้ได้กลับมาฉายซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการแสดงปฏิกิริยาแบบอัตโนมัติ ASMR ได้เข้าไปสู่ความเข้มข้น เป็นความทรงจำที่จำไม่ได้ ซึ่ง Massumi เรียกว่า “ความทรงจำปราศจากเนื้อหา”

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาอัตโนมัติของ ASMR ทำให้ผู้เขียนมองว่าเราควรต้องคำนึงถึงเรื่องของประสบการณ์ที่มีมาก่อนหน้าเสียก่อน ซึ่งเป็นไปตามที่ Massumi (2003) เสนอไว้ใน The archive of experience กล่าวคือ ความเป็นไปได้ของการเลียนแบบของ

ร่างกายมนุษย์นั้น (จากงานชิ้นนี้ทำให้ผู้เขียนเข้าใจว่า หากกล่าวถึง ASMR การเลียนแบบที่เกิดขึ้นนี้อยู่ในลักษณะของการที่ผู้ชมวิดีโอ ASMR รู้สึกว่าตนเองกำลังได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน) นอกจากจะเป็นสิ่งที่แสดงออกมาแล้ว ดังกล่าวนี้น่าจะเป็นเหมือนคลังเก็บข้อมูลที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเรื่องของการใช้ภาษาเท่านั้น หากแต่ความต่อเนื่องของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบของการมองเห็นที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งอาจไม่ได้เป็นไปตามลำดับขั้น ดังกล่าวนี้น่ามีที่มาจากประสบการณ์ที่มีมาก่อนหน้า เป็นความทรงจำที่จำไม่ได้ ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงมาแล้วในย่อหน้าก่อนหน้านี้

ในอีกด้านหนึ่ง ASMR มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ในด้านที่เป็นการรู้คิด จะเห็นได้ว่าในแต่ละงานได้มีการอ้างอิงแนวคิดในการศึกษาอารมณ์ความรู้สึก ที่มีทั้งแนวทางซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก Tomkins รวมถึงแนวทางที่เป็นการผสมผสานที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดแล้วในหัวข้อที่ 1 จะเห็นได้ว่าในงานศึกษาของ Andersen (2014) ได้อ้างอิงถึงแนวคิดของ Sarah Ahmed กล่าวคือ ในบริบทของการสร้างวิดีโอ ASMR ด้วยเสียงกระซิบนั้น ผัสสารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ซึ่งความประทับใจที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากแรงกดของร่างกายซึ่งกันและกันภายในปริมาตรที่ร่างกายนั้นดำรงอยู่ ความประทับใจที่เกิดขึ้นหมายถึงการติดต่อซึ่งกันและกัน ดังกล่าวนี้น่าแสดงให้เห็นถึงมิติของพลังที่ผสานไปกับการแสดงออกได้อย่างชัดเจน โดยที่วิดีโอ ASMR จะเชื่อมโยงร่างกายของผู้กระซิบและผู้ชมไว้อย่างแนบแน่น และทำให้พวกเขาสร้างความประทับใจซึ่งกันและกัน ในส่วนของ Smith and Snider (2019) ก็เช่นเดียวกันที่ได้อ้างอิงแนวคิดของ Ahmed ในประเด็นที่กล่าวถึงความเหนียวแน่น (Stickiness) ซึ่งผู้ชมสามารถกลับมาชมวิดีโอ ASMR ซ้ำแล้วซ้ำเล่าได้ตามความต้องการของตนเอง เป็นผลมาจากประวัติของการสัมผัสกันระหว่างร่างกาย วัตถุ และสัญลักษณ์ ความรู้สึกจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งแปรผันตามการไหลเวียนของสัญญาณต่าง ๆ ในการแบ่งปันข้อมูล การโพสต์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ ASMR ในโลกดิจิทัล ได้ทำให้คุณค่าทางผัสสารมณ์ของวัตถุนั้นเพิ่มมากขึ้นจากการกดชื่นชอบ (กด Like) และเผยแพร่ (กด Share) ต่อไป

ในขณะที่งานศึกษาของ Waldron (2017) ได้อ้างอิงถึง Sedgwick ที่ว่า ผิวสัมผัส (Texture) และผัสสารมณ์เป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกัน อารมณ์ความรู้สึกที่เป็นความพึงพอใจจะแสดงออกมาในรูปแบบของปรากฏการณ์ โดยยกตัวอย่างเมื่อ Kissper กำลังสัมผัสกับร่างกายของเธอในวิดีโอที่สามารถกระตุ้นผัสสะทั้งการได้ยิน การมองเห็น และการสัมผัส ผู้ชมก็จะรู้สึก

เหมือนกับว่าตนเองกำลังถูกสัมผัสในบริเวณนั้นเช่นเดียวกัน โดยรู้สึกราวกับว่าตนเองกำลังถูกสัมผัสจริง ๆ นำไปสู่ประสบการณ์ความรู้สึกแบบเสียวซ่า (Tingling) และสุดท้ายในงานศึกษาของ Koster (2021) ก็ได้อ้างอิงแนวคิดของ Sedgwick ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ASMR ตั้งอยู่ระหว่างพื้นที่ซึ่งซ้อนทับระหว่างวัฒนธรรมกับชีววิทยาเช่นเดียวกับผัสสากรรม ในที่นี้ประสบการณ์ทางอารมณ์ดูเหมือนจะซับซ้อนกว่าคู่ความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับการเลี้ยงดู และ Koster ได้อ้างอิงถึงงานศึกษาของ Poerio et al. (2018) เพื่อต้องการจะบอกว่าในการศึกษา ASMR นั้นจะต้องสำรวจความเป็นอัตวิสัยและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คน การผสมผสานทางอารมณ์ที่ซับซ้อนซึ่งประกอบด้วยการเพิ่มและการลดลงของการทำงานของผัสสากรรมในเชิงบวก (Positive affect) อันเนื่องมาจากความเสียวซ่าที่เกิดขึ้นจากการรับชมวิดีโอ ASMR ในประเด็นนี้ทำให้เรามองว่าผัสสากรรมในเชิงบวกเกิดขึ้นจากการกระตุ้นผ่านวิดีโอ ASMR ที่ถือเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ในรูปแบบหนึ่ง

จากในข้างต้นนี้ทำให้ผู้เขียนเห็นแนวทางและความเป็นไปได้ในการศึกษาเกี่ยวกับ ASMR ด้วยการใช้ทฤษฎีผัสสากรรมเป็นกรอบในการมองปรากฏการณ์อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาถึงแนวทางที่นักวิชาการได้พัฒนาแนวคิดภายใต้กรอบทฤษฎีผัสสากรรมที่งานศึกษาทั้ง 5 ชิ้นนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ที่ได้แสดงให้เห็นอิทธิพลของแนวความคิดทางปรัชญาในช่วงต้นถึงกลางทศวรรษที่ 1990 ที่ทำให้เกิดการสร้างข้อถกเถียงขึ้นจากการให้ความสำคัญกับการทำงานของภาษา อัตลักษณ์ ภาพตัวแทน ในขณะที่อารมณ์ความรู้สึกกลับเป็นสิ่งที่ถูกมองข้าม การกลับมาให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกที่เรียกว่าห้วงเสียวสัมผัสสาธมนนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับร่างกาย และการต่อต้านความเป็นคู่ตรงกันข้ามระหว่างจิตใจกับกายด้วย ทำให้เห็นว่าการนำเอาทฤษฎีผัสสากรรมไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปจากการนำเอาภาษา อัตลักษณ์ ภาพตัวแทนมาร่วมพิจารณาได้เลย ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับ ชัยรัตน์ พลมุข (2562) ที่ได้กล่าวถึงการใช้ทฤษฎีผัสสากรรมไปเป็นกรอบในการศึกษาวรรณกรรม และเมื่อกลับมาพิจารณาในบริบทของ ASMR ก็ได้ทำให้ผู้เขียนเห็นด้วยกับงานศึกษาทั้ง 5 ชิ้น ที่ให้ความสนใจ ASMR ในด้านที่เกี่ยวข้องกับปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกายไปพร้อม ๆ กับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก และประสบการณ์ของผู้คนที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ทั้งยังรวมไปถึงสิ่งซึ่งไม่มีชีวิต พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ อุปกรณ์เทคโนโลยี ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

เนื่องด้วยความสนใจของผู้เขียนได้มุ่งไปที่ผู้สร้างสรรค์วิดีโอ ASMR ซึ่งเป็นผู้หญิงชาวไทยที่ใช้เสียงกระซิบเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงาน งานศึกษาของ Andersen (2014) และ Waldron (2017) เป็นแนวทางในการมองปรากฏการณ์เกี่ยวกับ ASMR ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้หญิง อีกทั้งยังมีข้อวิพากษ์ของ Anable (2018) จากปัญหาสำคัญที่สตรีนิยมมีปัญหากับแนวทางของ Massumi ในประเด็นที่มีการแยกร่างกายที่มีความรู้สึก (Sensing body) ออกจากวาทกรรมร่างกาย (Discursive body) ในทางกลับกัน สตรีนิยมรวมถึง Queer มองว่าร่างกายทั้งสองแบบไม่สามารถแยกออกจากกันได้ กล่าวคือ ร่างกายที่มีความรู้สึกคือ ร่างกายที่สามารถสร้างความสัมพันธ์เชื่อมต่อเข้ากับร่างกายอื่นหรือสิ่งอื่น ๆ รวมถึงความเป็นไปได้อื่น ๆ ในโลกใบนี้ ทั้งยังเน้นย้ำว่ามุมมองเรื่องภาพตัวแทนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพื่อนำไปสู่การมองผัสสาสมณที่เกาะกุมไปกับวาทกรรม และประเด็นเกี่ยวกับร่างกาย ร่างกายไม่สามารถมีความหมายอย่างสมบูรณ์ได้ หากแยกออกไปจากวาทกรรม สัญลักษณ์ และร่างกายในฐานะภาพตัวแทน ด้วยเหตุนี้เองการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการของผู้หญิงจึงไม่สามารถตัดขาด หรือลดทอนความสำคัญของสิ่งเหล่านี้ออกไปได้

นอกจากนี้แล้วในบริบทร่วมสมัยวิดีโอ ASMR เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมประชานิยม (Popular culture) Gallagher (2016) เสนอว่าความนิยมในวิดีโอ ASMR ที่มีอย่างล้นหลามนั้นเป็นผลมาจากอัลกอริทึม (Algorithm) และพฤติกรรมของผู้คนที่เห็นได้จากการสืบค้นข้อมูล การแบ่งปันข้อมูลวิดีโอและความรู้เกี่ยวกับ ASMR ถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ทางด้านสุนทรียศาสตร์ที่สามารถผลิตขึ้นด้วยความประณีตที่ผู้ผลิตสามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้ไม่จำกัด และในส่วนของผู้เสพก็สามารถดื่มด่ำกับผลงานดังกล่าว ทั้งยังสามารถกลับมาบริโภคซ้ำได้ ดังกล่าวนี้อาจเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้เขียนต้องพิจารณาในการนำแนวทางในทฤษฎีผัสสาสมณมาใช้ให้ครอบคลุมกับบริบทนี้ด้วยเช่นกัน

บทสรุป

ผัสสาสมณนั้นถึงแม้ตัวมันเองจะไม่ใช่อารมณ์ ความรู้สึก โดยตรง อย่างไรก็ตาม ผัสสาสมณมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงบริบทและสิ่งที่อยู่แวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่ใช่วิตอย่างแยกจากกันไม่ได้ ดังกล่าวนี้อยู่ในพื้นที่เหลื่อมซ้อนของกายกับจิต แนวคิดเกี่ยวกับผัสสาสมณขยายออกไปอย่างกว้างขวางมีทั้งในแง่ที่หมายถึงกระบวนการและพลัง ทฤษฎีนี้ได้พัฒนาจนสามารถแยกออกได้เป็นสองมุมมองหลัก ได้แก่ แนวทางที่หนึ่งผัส

สสารมณีนีในฐานะของสภาวะที่เป็นพื้นฐาน (Elemental state) ที่มีรากฐานมาจากจิตวิทยาและประสาทวิทยา แนวทางที่สองผัสสสารมณีนีในฐานะพลังที่มีความเข้มข้น (Intensive force) ที่พัฒนามาจากรากฐานทางปรัชญา ทั้งยังมีอีกแนวทางที่กลับไปหาแนวคิดของ Spinoza ที่ให้ความสำคัญกับทั้ง Affectus กับ Affectio เพื่อที่อธิบายพลังซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อน นำไปสู่การแสดงออกในรูปแบบที่หลากหลาย

จากการทบทวนงานศึกษาทั้งหมด 5 ชิ้น ได้แก่ งานศึกษาของ Andersen (2014) Gallagher (2016) Waldron (2017) Smith and Snider (2019) และ Koster (2021) ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้และแสดงให้เห็นถึงแนวทางการใช้ทฤษฎีผัสสสารมณีนีในการศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับ ASMR ที่มีความสัมพันธ์กับปฏิกิริยาอัตโนมัติของร่างกายที่ไม่สามารถอธิบายถึงต้นสายปลายเหตุได้ ซึ่งเกิดก่อนการรู้คิดและมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ในด้านที่เป็นการรู้คิด ดังกล่าวนี้นี้ได้เป็นตัวนำทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์และความนิยมในการบริโภควิดีโอ ASMR ที่เน้นการใช้เสียงกระซิบซึ่งสร้างสรรค์โดยผู้หญิงชาวไทยได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมที่มาเชื่อมต่อกัน ทั้งในผู้สร้าง ผู้เสพ และวิดีโอ ASMR รวมถึงบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ในลักษณะที่ครบองค์ประกอบของการสื่อสารที่ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร คือ ASMRtists สาร คือ เนื้อหาวิดีโอที่กระตุ้นความรู้สึก ASMR ช่องทางของการสื่อสาร (Channel) คือ พื้นที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ และผู้รับสาร คือ ASMRers โดยเป็นการเชื่อมต่อระหว่างร่างกายทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ การมาประกอบรวมกัน (Assemblage) ของส่วนต่าง ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกันด้วยวาทกรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชัยรัตน์ พลมุข. (2562). ทฤษฎีผัสสสารมณีนี (affect theory) กับการศึกษาวรรณกรรม. ใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (บรรณาธิการ), **นวนิถิ: วิถีวิทยาร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม**. (น.323-372). สยามปริทัศน์.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2546). **เชิงอรรถวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิชาษา. ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2562). บทนำ การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย: อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด แอฟเฟ็คท์. ใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (บรรณาธิการ), **การสร้างการรับรู้ในสังคมไทย เล่ม 2 อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด แอฟเฟ็คท์**. ภาพพิมพ์.

วรินธรรู พัทธกิจวงษ์วาน และโกสุม โอมพรนุวัฒน์. (2565). ความฉาบฉวยในโลกออนไลน์กับการกลายเป็นวัตถุทางศิลปะในหอจัดแสดงพิพิธภัณฑ์กรณีศึกษา นิทรรศการ ASMR “WEIRD SENSATION FEELS GOOD”. ใน เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์ (บรรณาธิการ), **พิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม: รวมบทความคัดสรรจากโครงการประชุมวิชาการ พิพิธภัณฑ์และมรดกวัฒนธรรม ครั้งที่ 2** (น.60-90). พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Anable, A. (2018). **Playing with feelings: Video games and affect**. University of Minnesota Press.

Andersen, J. (2014). Now you've got the shiveries: Affect, intimacy, and the ASMR whisper community. **Television & New Media**, 16(8).

Athanasίου, A., Hantzaroula, P., & Yannakopoulos, K. (2008). Towards a new epistemology: The "affective turn". **Historein**, 8, 5-16.

Barratt, E. L., & Davis, N. J. (2015). Autonomous sensory meridian response (ASMR): A flow-like mental state. **PeerJ**, 3, e851.

Clough, P. T. (2008). The affective turn: Political economy, biomedicine and bodies. **Theory, Culture & Society**, 25(1), 1–22.

Deleuze, G. (1978). **Gilles Deleuze, lecture transcripts on Spinoza's concept of affect**. Goldsmiths, University of London. https://www.gold.ac.uk/media/images-by-section/departments/research-centres-and-units/research-centres/centre-for-invention-and-social-process/deleuze_spinoza_affect.pdf

Doss, E. (2009). Affect. **American Art**, 23(1), 9–11.

Fei, D. (2020). From ‘the mind isolated with the body’ to ‘the mind being embodied’: Contemporary approaches to the philosophy of the body. **Cultures of Science**, 3(3), 206-219.

Gallagher, R. (2016). Eliciting euphoria online: The aesthetics of “ASMR” video culture. **Film Criticism**, 40(2),

- Grossberg, L. (1992). **We gotta get out of this place: Popular conservatism and postmodern culture**. Routledge.
- Hipfl, B. (2018). Affect in media and communication studies: Potentials and assemblages. **Media and Communication**, 6(3), 5-14.
- Koster, H. W. (2021). **The effect of affect: An ethnographic exploration of the commodification and sexualization of affect through the lens of the ASMR community** [Master's thesis]. Utrecht University.
- Massumi, B. (1987). Notes on the translation and acknowledgments. In G. Deleuze, & F. Guattari (Eds.), **A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia** (B. Massumi, Trans., pp.xvi–xix). University of Minnesota Press.
- Massumi, B. (1995). The autonomy of affect. **Cultural Critique**, 31, 83–109.
- Massumi, B. (2002). **Parables for the virtual: Movement, affect, sensation**. Duke University Press.
- Massumi, B. (2003). The archive of experience. In **Information is alive**. V2_. <https://v2.nl/publishing/information-is-alive>
- Massumi, B. (2015). **Politics of affect**. Polity.
- Massumi, B., Ferrington, J., Hechler, A., & Parsons, J. (2019). Affect and immediation: An interview with brian massumi. **disClosure: A Journal of Social Theory**, 28.
- Okaywhatever51838. (n.d.). **Weird sensation feels good**. Steady Health. <https://www.steadyhealth.com/topics/weird-sensation-feels-good>
- Ott, B. L. (2017). Affect. In **Oxford Research Encyclopedia of Communication** (pp.1-26). Oxford University Press.
- Poerio, G. L., Blakey, E., Hostler, T. J. & Veltri, T. (2018). More than a feeling: Autonomous sensory meridian response (ASMR) is characterized by reliable changes in affect and physiology. **PLoS ONE**, 13(6), e0196645.

- Schaefer, D. O. (2019). **The evolution of affect theory: The humanities, the sciences, and the study of power**. Cambridge University Press.
- Shouse, E. (2005). Feeling, emotion, affect. **M/C Journal**, 8(6).
- Slaby, J., & von Scheve, C. (2019). Introduction: Affective societies–key concepts. In **Affective societies** (pp.1-24). Routledge.
- Smith, N., & Snider, A. M. (2019). ASMR, affect and digitally mediated intimacy. **Emotion, Space and Society**, 30, 41-48.
- Waldron, E. L. (2017). “This FEELS SO REAL!” sense and sexuality in ASMR videos. **First Monday**, 22(1).

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ลักษณะของวารสาร

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นวารสารวิชาการที่ตีพิมพ์เผยแพร่งานค้นคว้าวิจัยและองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ดนตรี ภาษา วรรณกรรม คติชนวิทยา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ภูมิศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข้อแนะนำทั่วไป

1. เรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน
2. เนื้อหาของบทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป
3. ต้นฉบับต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์

ประเภทของผลงานที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research articles)
2. บทความวิชาการ (Academic articles)
3. บทความปริทรรศน์ (Review articles)
4. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book review)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด B5 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขหน้ากำกับหน้าทุกหน้า โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาวดำที่ชัดเจน นอกจากจำเป็นจึงควรใช้ภาพสี และถ้ามีภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อหารวมภาพและตาราง ไม่ควรเกิน 25 หน้า

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- ระยะขอบบน (Top margin) ขนาด 0.88” หรือ 2.25 เซนติเมตร
- ระยะขอบล่าง (Bottom margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร
- ระยะขอบซ้าย (Left margin) ขนาด 0.70” หรือ 2.20 เซนติเมตร
- ระยะขอบขวา (Right margin) ขนาด 0.70” หรือ 1.80 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ ผู้เขียนจัดส่งต้นฉบับทางระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) ที่เว็บไซต์ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/husoarujournal/about/submissions> โดยแนบไฟล์ข้อมูลที่เป็นบทความฉบับเต็มในรูปแบบ WORD และ PDF อย่างละ 1 ไฟล์

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความที่ผู้เขียนจัดส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 20 ตัวหนา และชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา ดังตัวอย่าง

ชื่อเรื่องภาษาไทย

English title

2. ชื่อผู้เขียน (Authors) ต้องระบุครบทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวหนา และให้จัดอยู่ชิดขวาหน้ากระดาษ หน่วยงาน และที่อยู่ ที่สังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ E-mail สำหรับผู้เขียนที่เป็น Corresponding ให้ใส่เครื่องหมายดอกจัน ที่ท้ายชื่อภาษาไทย

ชื่อ – นามสกุล* | Name Surname

ชื่อคณะ หน่วยงาน, ประเทศ;

Faculty University, Country.

*Corresponding author email:

3. บทคัดย่อ และ Abstract ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 200 คำ และให้ใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ

4. คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่เกิน 3 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และ Abstract ให้ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่

5. เนื้อเรื่อง (Main body) ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun PSK ดังนี้

- หัวข้อใหญ่ ใช้ตัวอักษรขนาด 18 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- หัวข้อย่อย ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
- เนื้อความ ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ บรรทัดแรกทุกย่อหน้าเยื้อง 0.5 นิ้ว

ของบรรทัดถัดไป ซึ่งบทความวิจัย บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์มีส่วนเนื้อเรื่องดังนี้

5.1 บทความวิชาการและบทความปริทรรศน์ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา บทสรุป และเอกสารอ้างอิง

5.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

6. การอ้างอิง (Citation) การอ้างอิงเอกสารให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ (In-text citations) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏก่อนข้อความ และการอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏหลังข้อความ ดังนี้

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏก่อนข้อความ

ผู้แต่งเป็นคนไทย ใช้ชื่อและชื่อสกุล สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ใช้เฉพาะชื่อสกุล ตามด้วยปีพิมพ์ และ/หรือใส่เลขหน้าหลัง น. สำหรับเอกสารภาษาไทย และใส่เลขหน้าหลัง p. กรณีมีหน้าเดียว หรือ pp. กรณีมีหลายหน้า สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษ ไว้ในวงเล็บ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น ดังนี้

รูปแบบ

ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์) หรือ ชื่อและชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ชื่อสกุล (ปีพิมพ์) หรือ ชื่อสกุล (ปีพิมพ์, เลขหน้า) ...

ตัวอย่าง

ประพันธ์ วรรณบวร (2543) ... หรือ ประพันธ์ วรรณบวร (2543, น.42-58) ...

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565) ... หรือ เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565, น.77) ...

ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565) ... หรือ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565, น.72-73) ...

Yamane (1967) ... หรือ Yamane (1967, pp.886-887) ...

Sanchez and Ruiz (2008) ... หรือ Sanchez and Ruiz (2008, pp.121-122) ...

Athanasίου et al. (2008) ... หรือ Athanasίου et al. (2008, p.12) ...

กรณีเอกสารอ้างอิงปรากฏท้ายข้อความ

รูปแบบ

... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อและชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์) หรือ ... (ชื่อสกุล, ปีพิมพ์, เลขหน้า)

ตัวอย่าง

... (ประพันธ์ วรรณบรร, 2543) หรือ ... (ประพันธ์ วรรณบรร, 2543, น.42-58)

... (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) หรือ ... (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565, น.77)

... (ไทยโรจน์ พงมณี และคณะ, 2565) หรือ ... (ไทยโรจน์ พงมณี และคณะ, 2565, น.72-73)

... (Yamane, 1967) หรือ ... (Yamane, 1967, pp.886-887)

... (Sanchez & Ruiz, 2008) หรือ ... (Sanchez & Ruiz, 2008, pp.121-122)

... (Athanasiou et al., 2008) หรือ ... (Athanasiou et al., 2008, p.12)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (Reference list) ประกอบด้วยการอ้างอิงเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่ปรากฏท้ายบทความ ดังนี้

(1) หนังสือ

รูปแบบ

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. (2556). คู่มือตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วย Happy workplace index (พิมพ์ครั้งที่ 3). สONGXACHAI E-ON.

Likert, R. (1961). New patterns of management. McGraw-Hill.

(2) บทความหรือบทในหนังสือ

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.),
ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ประภัสสร ชูวิเชียร. (2559). การเกิดขึ้นของ “เสาห่าน” ในเจดีย์ทรงระฆังของอยุธยา. ใน เชษฐ
ติงสัญชสี และคณะ (บรรณาธิการ), **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย: การสังเขปประเด็นใหม่
จากงานวิจัย** (น.19-22). ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

Sills, R. H., & Deters, A. (2003). Normocytic anemia. In Z. Hochberg (Ed.), **Practical
algorithms in pediatric hematology and oncology** (pp.8-9). Karger.

(3) บทความวารสาร

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่าง

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย. (2565). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว:
กรณีศึกษาชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
**วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรี-
อยุธยา**, 10(2), 69-92.

Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A., & Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern
form of bullying: Let's talk about this health and social problem. **Italian
Journal of Pediatrics**, 44(14), 1-3.

(4) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ [ระดับของวิทยานิพนธ์].
มหาวิทยาลัย.

หลังชื่อวิทยานิพนธ์ให้ใส่วงเล็บเหลี่ยม [] ระบุระดับของวิทยานิพนธ์ในวงเล็บเหลี่ยม โดยใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต Master's thesis และ Doctoral dissertation

ตัวอย่าง

กัญญาณิตย์ กาฬภักดี. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน บ้านไม้รูด ตำบลไม้รูด อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิสิษฐ์ คิดคำส่วน. (2557). วาทกรรมความขาว: อัตลักษณ์ความงามของผู้หญิงลาวในวัฒนธรรมสมัยใหม่ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Ramirez, E. (2023). Investigating preclassic occupation in the site core of Xunantunich [Master's thesis]. Northern Arizona University.

Jentzsch, T. H. (2023). Creating an inclusive community of practice with micro-credentials [Doctoral dissertation]. University of Delaware.

(5) เอกสารการประชุมสัมมนา

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ใน/In ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ/Ed./Eds.),
ชื่อเรื่อง (เลขหน้า). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี และวิมล งามยิ่งยวด. (2564). ความสุขในการทำงานของบุคลากร
ด้านสุขภาพในโรงพยาบาลภาครัฐ 4 จังหวัดภาคใต้. ใน **การประชุมมหาดไทยวิชาการ
ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12** (น.1522-1530). มหาวิทยาลัยมหาดไทย.

Jensantikul, N. (2021). Concept and elements of a network model for effective
management. In **Proceedings of 16th International Conference on
Humanities and Social Sciences 2021** (pp.285-294). Faculty of Humanities
and Social Sciences, Khon Kaen University.

(6) บทความในหนังสือพิมพ์

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (วันที่ เดือน ปีพิมพ์ หรือปีพิมพ์, เดือน วันที่). ชื่อบทความ. **ชื่อหนังสือพิมพ์,**
เลขหน้า.

ตัวอย่าง

สมลักษณ์ จัดกระบวนพล. (15 กันยายน 2558). ระบอบประชาธิปไตยกับกฎหมายการชุมนุม
สาธารณะ. **มติชน**, 21.

Vallibhotama, S. (2015, September 15). Promenade risks river's cultural history.
Bangkok Post, 11.

(7) การอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล

กรณีที่ผู้เขียนต้องการอ้างอิงการสื่อสารส่วนบุคคล เช่น การสัมภาษณ์บุคคล จดหมาย
หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ให้อ้างอิงเฉพาะในเนื้อหาเท่านั้น โดยระบุชื่อของผู้สื่อสารที่ให้
ข้อมูล ตามด้วยคำว่า การสื่อสารส่วนบุคคล และวันเดือนปีที่สื่อสาร แต่ไม่ต้องเขียน
เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

รูปแบบ

... (ชื่อของผู้สื่อสารที่ให้ข้อมูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, วันเดือนปีที่สื่อสาร)

ตัวอย่าง

... (สำราญ เกิดผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2558)

(8) บทความหรือเอกสารจากอินเทอร์เน็ต

รูปแบบ

ผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อเว็บไซต์. ยูอาร์แอล.

ตัวอย่าง

จิราภรณ์ คุณากัน. (2565). ร่าง พ.ร.บ. สมรสเท่าเทียม-คู่ชีวิต: ต้องผ่านขั้นตอนอะไรบ้าง ก่อนบังคับใช้เป็นกฎหมาย. ปีพีซี. <https://www.bbc.com/thai/thailand>

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด ชัยแดนภาคใต้ พ.ศ. 2563-2565. <https://shorturl.asia/xEJgY>

Burton, J. (2010). WHO healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practice. Thailand Environment Institute Foundation. https://tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=94

หมายเหตุ

* การใช้คำย่อ สัญลักษณ์ คำย่อในบทความต้องมีคำเต็มเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นสามารถใช้คำย่อเหล่านั้นได้ตามปกติ หลีกเลี่ยงการใช้คำย่อที่ชื่อเรื่องและในบทคัดย่อ ไม่แนะนำให้ใช้คำย่อเกิน 4 ครั้ง ใน 1 บทความ สำหรับสัญลักษณ์ที่ใช้ในบทความจะต้องมีการใช้คำจำกัดความหรือคำอธิบายเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นไม่จำเป็นต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

****** รูปภาพ จัดกึ่งกลางหน้ากระดาษ คำบรรยายรูปภาพให้พิมพ์ไว้ใต้รูปภาพตัวอักษร
ขนาด 14 ตัวปกติ

******* ตาราง จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของหัวข้อตาราง
และใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวปกติ

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นลิขสิทธิ์ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน
บทความ ไม่ได้เป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการหรือของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา